

Spis treści

EDUKACJA HUMANISTYCZNA

- ▷ *Katarzyna Kowalska* — Poezjowanie dla każdego, czyli jak wykorzystać wiersz w pracy z dziećmi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi 3
- ▷ *Anna Kulińska* — Gdyński konkurs znajomości Business English 16

WSPOMAGANIE ROZWOJU DZIECI I MŁODZIEŻY

- ▷ *Krystyna Burkiewicz* — Jak daleko z Gdyni do Kanady? XXXVI Olimpiada Biologiczna 32
- ▷ *Iwona Orlicka* — 8 rodzajów stylów uczenia się w odniesieniu do inteligencji wielorakiej według Howarda Gardnera 35
- ▷ *Jarosława Piątkowska* — Inteligencja wieloraka z perspektywy szkoły 40
- ▷ *Izabela Zaworska* — Nadpobudliwość psychoruchowa u dzieci 43
- ▷ *Anna Bielińska* — Rodzaje integracji osób niepełnosprawnych umysłowo 47
- ▷ *Anna Bielińska* — Warunki prawidłowej integracji osób z niepełnosprawnością intelektualną 49

PROBLEMY OCENIANIA

- ▷ *Ewa Madziąg, Małgorzata Muchowska, Małgorzata Rybsztad, Danuta Styk, Anita Tatarata* — Słońce, piasek i morze — test osiągnięć z matematyki po gimnazjum 52
- ▷ *Anna Janich-Kilian* — Ocenianie arkusza egzaminu maturalnego z chemii 63

WYCHOWANIE PRZEDSZKOLNE

- ▷ *Alicja Smolik* — Dlaczego siedzisz w kącie? — zabawy i zajęcia budujące poczucie bezpieczeństwa i integracji w grupie 66

NAUCZANIE ZINTEGROWANE

- ▷ *Elżbieta Głowienke, Balbina Wawrzyniak* — Szkolny konkurs matematyczny dla uczniów klas III 71

CHEMIA W SZKOLE

- ▷ *Daniela Maćkiewicz* — Powstawanie cząsteczek — scenariusz lekcji chemii dla gimnazjum 81

PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ

- ▷ *Waldemar Kotowski* — Podstawy przedsiębiorczości w edukacji szkolnej — przyczynek do dyskusji 84

POLECAMY NAUCZYCIELOM

- ▷ Polecamy... (recenzje) 90

Gdyński Kwartalnik Oświatowy

Wydawca: Gdyński Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli, ul. Słowackiego 53, 81-392 Gdynia, tel./fax 058 620 53 46, e-mail: godn@sni.edu.pl, strona internetowa: www.sni.edu.pl/godn

Adres redakcji: Gdyński Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli, ul. Słowackiego 53, 81-392 Gdynia, tel./fax 058 620 53 46, e-mail: godn@sni.edu.pl, strona internetowa: www.sni.edu.pl/godn

Redaktor naczelny: Elżbieta Wójcik

Zespół redakcyjny: Aleksandra Błażęberg, Tadeusz Bury, Iwona Chojnacka, Krystyna Ciesielska, Elżbieta Cymerys, Joanna Gawron, Anna Janich-Kilian, Teresa Kaczyńska, Waldemar Kotowski, Wiesława Krysztofowicz, Anna Kulińska, Daniela Maćkiewicz, Ewa Madziąg, Dorota Markstein, Elżbieta Mazurek, Maria Piórkowska, Alicja Smolik, Grażyna Szotrowska, Ryszard Szubartowski, Balbina Wawrzyniak, Renata Wolińska, Małgorzata Zygmunt

Okładka: Anna Tarasiewicz

Druk: PHU ATUT s.c., R. Przydatek J. Strahl, al. Zwycięstwa 30, 81-402 Gdynia, tel./fax 058 622 14 56

Skład: Zbigniew Mielewczyk, tel. (58) 711 27 93, e-mail: mielewczyk@gmail.com

Redakcja zastrzega sobie prawo redagowania i skracania tekstów oraz zmiany ich tytułów. Nie zwraca tekstów artykułów niezamówionych.

Katarzyna Kowalska

Poezjowanie dla każdego, czyli jak wykorzystać wiersz w pracy z dziećmi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

Specjalne potrzeby edukacyjne (Special Educational Needs — SEN) jako termin w pedagogice po raz pierwszy zostały zapisane w 1978 r. w Wielkiej Brytanii (Warnock Report). Dotyczą dzieci, które nie potrafią podołać wymaganiom podstaw programowych przy stosowaniu rutynowych metod. Do tej grupy zaliczamy dzieci z wybitnymi zdolnościami, jak również dzieci z zaburzeniami narządów mowy, zmysłów, ruchu, upośledzeniem umysłowym oraz ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się, czyli dysleksją rozwojową i dyskalkulią. Specjalne potrzeby edukacyjne można realizować przez: zajęcia kompensacyjne, dodatkowe zajęcia ruchowe (koordynacja ruchów, ćwiczenia usprawniające pracę mózgu), stosowanie odrębnego systemu nauczania, specjalne metody nauczania (wielozmysłowe uczenie), specjalne rozwiązania organizacji nauczania oraz odpowiednie kwalifikacje nauczyciela prowadzącego zajęcia. Specjalne potrzeby edukacyjne są wypadkową możliwości i braków dziecka oraz możliwości i braków otoczenia. Każde z tych dzieci ma prawo do nauki i rozwoju, ale w procesie edukacji uwzględniającej jego indywidualne potrzeby i możliwości. Dzieci pełnosprawne fizycznie i umysłowo doświadczają, że to, co dla nich oczywiste i proste do wykonania, stanowi wielką trudność dla niektórych ich rówieśników. Dzieci uczą się cenić swoje zdolności, cieszyć się z sukcesów oraz pomagać tym, z którymi tworzą zespół klasowy.

Nie można dzielić metod pracy na te przeznaczone dla dzieci z dysfunkcjami i te, które wykorzystujemy w codziennej pracy. W klasie bowiem znajdują się również uczniowie, którzy nie zostali dotąd zdiagnozowani jako dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, co nie oznacza, że nimi nie są. Jeżeli w relacji z uczniem będzie miejsce na indywidualny kontakt z nauczycielem, zainteresowanie, na przykład dlaczego po raz kolejny nie została wykonana praca domowa, to nie popełni się błędu pozostawienia dziecka samemu sobie ze szkolnymi trudnościami.

Spośród wielu metod pracy z dzieckiem w szkole chciałabym zwrócić uwagę na pracę z wykorzystaniem tekstu poetyckiego, który daje szerokie pole do wypowiedzi dla dzieci szczególnie uzdolnionych, jak również pozwala łatwiej przyswoić wiedzę o zasadach ortografii i nabyć umiejętności czytania i pisania dzieciom niepełnosprawnym oraz ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się. Wierszowana forma rymowanych treści łatwiej zostanie zapamiętana i tym samym szybciej

pozwoli dziecku odnieść sukces. Wiersz inspiruje do zabawy, tańca, śpiewu czy scenicznej prezentacji. Nie jest to metoda pracy, która dyskwalifikuje udział osób o jakiejś niepełnosprawności. Zarówno osoby niewidome, na wózkach inwalidzkich, autystyczne, jak i wybitnie uzdolnione odnajdą swój sposób na spotkanie z tekstem poetyckim. Samo obcowanie z poezją uczy wrażliwości w oglądaniu i opisywaniu świata.

Najważniejsze to pozwolić dziecku odnaleźć w sobie kapitał posiadanych talentów i pomóc w umiejętnym ich wykorzystaniu. Rola nauczyciela i terapeuty polega na stworzeniu odpowiednich warunków do rozwoju, jak również stworzeniu takiego klimatu pracy, od którego „iskra chęci” da początek autentycznemu zaangażowaniu.

Dlatego należy eksponować to, co w dzieciach najlepsze. Każdy uczeń znajdzie wówczas w grupie rówieśniczej swoje miejsce.

Trzeba pamiętać, że klasa jest zespołem dzieci o różnych poziomach poznania, rozumienia i tworzenia. W jednej klasie mogą zetknąć się dzieci szczególnie uzdolnione, dzieci ze specyficznymi trudnościami w nauce czytania i pisania, czyli z dysleksją, a także dzieci upośledzone. Każde z nich ma inne możliwości i oczekiwania, dysponuje innymi uzdolnieniami, stąd konieczne jest dostosowanie wymagań do indywidualnych potrzeb dziecka.

Tekst literacki, a w szczególności utwór poetycki stymuluje wiele obszarów dziecięcej osobowości, budzi zainteresowanie lekturą, pobudza wyobraźnię, wyrabia poczucie estetyki, oddziałuje na sferę przeżyć emocjonalnych, a przede wszystkim kształtuje sprawność językową uczniów: graficzną, artykulacyjną i semantyczną. Pozwala każdemu dziecku na obcowanie z literaturą na takim poziomie, jaki odpowiada jego aktualnym możliwościom i będzie służył dalszemu rozwojowi jego psychiki i umysłu. „Na akt odbioru tekstu językowego — jak pisze Regina Pawłowska — składają się następujące operacje:

- rozpoznawanie znaków językowych pisanych, mówionych czy innych (widzenie, słyszenie, czucie)
- identyfikacja znaczeń, czyli odniesienie znaków językowych do oznaczonej przez nie rzeczywistości. Chodzi tu w aspekcie językoznawczym o rozpoznawanie słów (znane słowa odnosimy do swoich doświadczeń, treść nieznanych dedukujemy z kontekstu lub poznajemy z innych źródeł)
- uchwycenie znaczeń wynikających ze związków składniowych: liniowych, gramatycznych, semantycznych, znaczeń zdań i związków między zdaniami, znaczeń akapitów i związków między akapitami, całej struktury tekstu oraz wyższych figur semantycznych (np. podmiot liryczny, narrator, bohater, wydarzenie, przestrzeń itd.)
- uprzytomnienie danych o sytuacji mówienia w tekście (kto do kogo, o czym mówi, w jakich okolicznościach)
- zdanie sprawy z intencji nadawcy tekstu, z funkcji i z idei tekstu;¹⁾

Przeżycie tekstu poetyckiego może stać się doświadczeniem każdego dziecka, oczywiście na poziomie jego możliwości percepcyjnych. Heurystyczny (*gr. heuresis — odnalezienie*) odbiór tekstu zakłada wielość możliwości odczytania, interpretacji utworu zależnych od samego odbiorcy. Nauczyciel, rozpoznawszy potrzeby uczniów,

¹⁾ Pawłowska R., Kształcenie sprawności językowej koniecznym warunkiem rozwoju osobowego i intelektualnego człowieka, w: „Acta Universitatis Vratislaviensis” nr 916, Wrocław 1988

decyduje, jakie cele ma zamiar zrealizować, wykorzystując wiersz w swojej pracy. On również dokonuje wyboru obszaru oddziaływań: czy do ćwiczeń językowych, w czytaniu i pisaniu, w celu powtórzenia zasad ortograficznych, czy ćwiczeń czytania ze zrozumieniem — odczytania i zrozumienia przeżyć podmiotu lub bohatera lirycznego (odniesienia do rzeczywistości i własnych doświadczeń). Wśród uczniów jednej klasy znajdują się również tacy, których usatysfakcjonuje dopiero głębsze wnikięcie w sens utworu, jego ideę i przesłanie, a jeszcze innych tekst poetycki zainspiruje do własnych literackich kreacji, czyli pisania wierszy.

Poezjowanie dzieci szczególnie uzdolnionych

Literacka twórczość dzieci, określana mianem folkloru dziecięcego, od wielu lat jest przedmiotem zainteresowania wielu badaczy polskiej literatury, m.in. Jerzego Cieślikowskiego, Bogusława Żurakowskiego, Doroty Simonides czy Joanny Papuzińskiej.²⁾ Halina Semenowicz w swojej książce starała się uzasadnić, że „przez ekspresję słowną dziecko może zaspokoić ważne potrzeby psychiczne: rozładować kompleksy, przekonać się o sile własnej aktywności, wypowiedzieć siebie”.³⁾ Teksty młodych twórców dla dorosłego odbiorcy mogą stać się podstawą do postawienia diagnozy dotyczącej stanu ducha i myśli dziecka, bowiem — jak pisze Maria Rapacka — „twórcze wypowiedzi dzieci umotywowane są stopniem ich rozwoju i tym, co dzieje się wokół nich”.⁴⁾

Działania twórcze dzieci wypływają z ich naturalnej potrzeby kreacji świata, z drzemiącej w każdym z nich ekspresji twórczo-zabawowej i są częścią procesu wychowania młodego człowieka. Najbliższa wydaje się definicja Ericha Fromma: *Wychowanie jest równoznaczne z udzielaniem pomocy dziecku w realizacji jego możliwości. Przeciwnieństwem wychowania jest kierowanie, oparte na braku wiary w rozwój tych możliwości i na przekonaniu, że dziecko będzie takie jak trzeba tylko wtedy, gdy dorośli wpoją mu to, co uważają za pożądane. Nie trzeba wierzyć w robota, ponieważ robot jest martwym przedmiotem*⁵⁾. Aby wyjść naprzeciw młodemu twórcy, który nie ma opanowanej techniki, nie zna „narzędzi”, należy przede wszystkim zachęcać do spontanicznych wypowiedzi, tak by tworzyć klimat do naturalnego budzenia się talentów. Można sięgnąć po konkretną metodę i formę pracy, zaproponowaną przez Celestyna Freineta, zwaną techniką swobodnego tekstu. Uczniowie około dwudziestu minut piszą utwory literackie. Zarówno forma, jak i temat pracy są dowolne. Mają pisać jedynie ze świadomością możliwości prezentacji własnego tekstu na forum klasy. *Uczniowie często wykorzystują swoje przeżycia, dzięki czemu dziecięce problemy obiektywizują się i nawet destruktcyjne emocje stają się czynnikiem kreującym. Zachodzi tu zjawisko, które można nazwać autoterapią*⁶⁾. Następnie dzieci prezentują swoje prace: najpierw w grupach, a następnie całą klasą wybierają jeden utwór do wspólnego opracowania. Uczą się przez to sztuki kompromisu, podejmowania decyzji,

²⁾ Papuzińska J., Inicjacje literackie. Problemy pierwszych kontaktów z książką, Warszawa 1981

³⁾ Semenowicz H., Poetycka twórczość dziecka, Warszawa 1979

⁴⁾ Rapacka M., Aktywność twórcza dziecka — źródła, dzieła, w: „Życie Szkoły” 1983 nr 12

⁵⁾ Fromm E., O sztuce miłości, Warszawa 1972

⁶⁾ Brzana M., Dlaczego Freinet?, w: „Edukacja i Dialog” 1996 nr 3

a często rezygnacji z własnych ambicji na rzecz dobra grupy. Gdy tekst zostaje zapisany na tablicy, dzieci rozpoczynają pracę nad jego udoskonaleniem, poprawieniem błędów językowych i ortograficznych. Uwieńczeniem pracy zespołu klasowego jest wydrukowanie tekstu i jego publikacja w gazetce szkolnej lub na klasowej tablicy sukcesów. W trakcie pracy nauczyciel zamiast stawiania ocen cyfrowych stara się pozytywnie motywować dzieci do działania, aprobując wszystkie możliwości zapisu tekstu i ujęcia tematu.

Dziecko przez swą twórczość zdobywa wiedzę, nabiera pewności siebie, przygląda się otoczeniu, ale jeżeli na odpowiednim etapie rozwoju nie dostanie narzędzi (farby, kredki, instrumenty muzyczne, kartki i coś do pisania), którymi mogłoby opisywać świat i rozwijać swój talent, nigdy nie zaspokoi potrzeby realizacji siebie przez twórczość. Maria Rapacka przywołuje wypowiedź Juliana Przybosia, który — zachwycony talentem swojej córki — wspominał: *Jednym z pierwszych jej okrzyków (Uty) jeszcze przed „mama” i „tata” było „do-ra”, to znaczy: do rysowania, daj co trzeba do rysowania! Odtąd rysuje i maluje wiele i — nie byłbym tatą, gdybym tego nie widział i nie powiedział prawdy — Genialnie!*⁷⁾

Rola nauczyciela, podobnie jak rodzica, to wyjście naprzeciw dziecięcym potrzebom, a także stworzenie przyjaznego warsztatu pracy, w którym młody człowiek mógłby się realizować. Z jednej strony wyraźnie należy położyć nacisk na samodzielność pracy dziecka, ale także kształcić techniki, z pomocą których dziecko może pełniej się wypowiedzieć.

Twórczość słowna i plastyczna jest niczym test dla opiekunów, przez który poznają oni rozwój umysłowy, duchowy i uczuciowy dziecka. Postępować trzeba ostrożnie, tak by nie stłamsić tego, co mogłoby powstać, dać szansę wzrostu „nasionom” dziecięcych talentów. Każdy człowiek rodzi się z pewnymi predyspozycjami do działania, zdolnościami, które powinien rozwijać. To, jakie zdolności się rozwiną, zależy w dużym stopniu od oddziaływania dydaktyczno-wychowawczego.

Uczeń zdolny już w dzieciństwie wyprzedza swoich rówieśników. Ma wyższy iloraz inteligencji — od 120 w skali Vechslera. Nie jest jednak tak łatwo zidentyfikować w klasie ucznia zdolnego, gdyż często są to osoby o niskim poczuciu wartości, nieodzywające się na lekcji, czujące się inne od pozostałych dzieci, bo „pytające za często i niepotrzebnie”, mające niezrozumiałe dla rówieśników wątpliwości.

Nie zawsze uczeń zdolny to ten, który bierze aktywny udział w lekcji. Czasami trzeba czasu, aby dziecko w grupie rówieśniczej odważyło się nie ukrywać ze swoimi zdolnościami. Przestało myśleć o sobie: „Pomyślą, że się chwale”, „Będą mnie uważali za kujona” itp.

Uczeń zdolny nie może skupiać się jedynie na aktywności twórczej, przede wszystkim powinien doskonalić warsztat, narzędzia pracy młodego pisarza, czyli język. Trzeba zdawać sobie sprawę, że wśród potencjalnych szkolnych twórców mogą znaleźć się uczniowie ze specyficznymi trudnościami w nauce czytania i pisania, czyli z dysleksją, dla których praca ze słownikiem i systematyczna realizacja bloku ćwiczeń językowych warunkują postęp w edukacji szkolnej. Uczeń o uzdolnieniach literackich może w szkole:

- uczestniczyć w kołach zainteresowań,
- współtworzyć gazetkę szkolną, w której mogą być zamieszczane teksty poetyckie,

⁷⁾ Przyboś Uta i J., *Wiersze i obrazki*, Warszawa 1970

- brać udział w organizowanych konkursach: recytatorskich, poetyckich i konkursach języka polskiego, w których może zmierzyć się z uczniami o podobnych uzdolnieniach, z innych szkół i miejscowości,
- prezentować swoją twórczość na wieczorkach literackich, okolicznościowych spotkaniach klasowych, apelach.

Można wyróżnić kilka czynników wpływających na rozwój uzdolnień literackich:

- pozytywne motywowanie do dalszej nauki, np. stawianie ucznia w relacji z innym twórcą, który np. w podobny sposób pisał, podobną tematykę podejmował itp.,
- umiejętne wyrażanie krytyki na temat tekstów przez niego napisanych, polegające na wskazaniu postępów (w ujęciu tematu, interesującej puencie, trafnym zastosowaniu środków stylistycznych czy oryginalności formy), a nie informowaniu o popełnianych błędach i językowej niesprawności,
- zainteresowanie ucznia literaturą, nie tylko znajdującą swych przedstawicieli w podręczniku szkolnym, również podejmowanie się interpretacji tekstów piosenek znanych twórców polskich i zagranicznych,
- zachęcenie uczniów do własnej twórczości, treningu nad indywidualnym stylem pisanie, np. przez prowadzenie pamiętnika, opracowanie tomiku poetyckich dokonkań (od nadania tytułu dla zbiorku wierszy po projekt okładki, przepisanie tekstu na komputerze i wydruk, możliwość prezentacji twórczości poetyckiej np. podczas szkolnego święta, dnia otwartego szkoły),
- indywidualizacja pracy na lekcjach (możliwość wykazania się w zadaniach dodatkowych) i zajęciach kół zainteresowań.

Dzieci szczególnie uzdolnione chętnie podejmują się pisanie wierszy, bowiem daje im to możliwość tworzenia oryginalnej wypowiedzi, niepodlegającej ocenie według sztywnych kryteriów form wypowiedzi pisemnej, nieznajdującej się w standardach wymagań egzaminacyjnych, a więc będącej sztuką samą w sobie, a nie obowiązkową szkołą pisanie. Uczeń zdolny chce podejmować się działań nieprzeciętnych, a do nich z pewnością należy pisanie wierszy.

Propozycje wykorzystania wiersza na zajęciach z dziećmi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

Scenariusz zajęć to jedynie propozycja do realizacji w pracy z dziećmi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Nie może być traktowany jak szablon, który w określonej jednostce lekcyjnej zostanie wzorcowo zrealizowany. Każda grupa dzieci przychodzących na zajęcia jest inna.

Sytuacja spotkania z terapeutą nie może kojarzyć się ze zwykłą lekcją przedmiotową, na której nauczyciel skupia się na tym, aby w ciągu czterdziestu pięciu minut zdążyć zrealizować temat. Nie ma tu więc miejsca na rzeczywiste uwzględnianie indywidualnych potrzeb i możliwości dziecka. Na zajęciach terapeutycznych dziecko musi czuć, że będzie wysłuchane, a nie tylko dyscyplinowane do słuchania, jak to się dzieje na wielu lekcjach. Uczeń łatwo odczyta intencję prowadzącego zajęcia korekcyjno-kompensacyjne, czy dorosły chce naprawdę mu pomóc, czy też realizuje swój sztywno założony plan działań.

Od kondycji psychicznej i fizycznej dzieci, ich zdolności percepcyjnych zależy, w jakim zakresie scenariusz zajęć zostanie wykorzystany przez terapeuta. Dlatego z szerokiego wachlarza propozycji ćwiczeń wybieramy tylko niektóre. Możliwe, że na

którymś zatrzymamy się dłużej lub wywołamy temat, który od dawna zaprzęta dziecięce umysły. Takie „zejście na boczny tor”, dygresja od realizacji właściwego tematu pełni równie ważną rolę w procesie terapii. Pozwala budować przyjazny kontakt między nauczycielem a uczniem, wzajemne zaufanie, otwartość. Dziecko uświadamia sobie, że jego problemy szkolne, wątpliwości życiowe są poważnie traktowane przez dorosłego. Czując się akceptowane i ważne, chętniej będzie podejmować kolejne kroki w zmaganiach z trudnościami w nauce czytania i pisania.

Należy pamiętać, że w program zajęć terapeutycznych wpisuje się, z pewnością znane wszystkim terapeutom, cele:

- poprawa komunikacji interpersonalnej (kontakty rówieśnicze, w zespole terapeutycznym);
- wypracowanie nawyków poprawnego pisania i czytania ze zrozumieniem;
- usuwanie napięć emocjonalnych;
- usprawnianie funkcji percepcyjno-motorycznych na materiale ortograficznym;
- wzmocnienie poczucia własnej wartości;
- motywowanie do podejmowania zadań o różnych stopniach trudności.

Scenariusz zajęć korekcyjno-kompensacyjnych dla uczniów z klasy IV szkoły podstawowej

Temat: *Jak żuk żony szukał?*

Pisownia wyrazów z „ż” niewymiennym.

Cele:

Uczeń:

- stosuje zasady pisowni wyrazów z „ż” wymiennym i niewymiennym;
- kształci funkcje słuchowo-językowe, pamięć i spostrzegawczość wzrokową;
- pisze poprawnie graficznie;
- rozumie tekst i poprawnie buduje wypowiedzi własne;
- czyta i przedstawia treści tekstu metodą dramy.

Metody pracy:

drama, piktogramy, zakładkowa metoda skojarzeń, wizualizacje, krzyżówki, realizacja ćwiczeń z „Programu edukacyjno-terapeutycznego *Ortografitti 5*” Jolanty Studnickiej.

Formy pracy:

zespołowa, grupowa, indywidualna.

Przebieg zajęć:

I. WPROWADZENIE

- Powtórzenie zasad pisowni wyrazów z „ż” poznanych i utrwalanych na poprzednich zajęciach.
- Uczniowie, wyjaśniając pisownię podanych wyrazów, głośno powtarzają zasady ortograficzne, np.:

- inżynier, bo... *po spółgłoskach l, ł, n, r piszemy „ż”*,
 бага~~ж~~, bo... *w wyrazach zakończonych na -aż, -eż*,
 książka, bo... *księga*, czyli w wyrazie pokrewnym wymienia się na „g” itp.
- Przypomnienie dzieciom, że wśród wyrazów z „ż” znajdują się również takie, których pisowni nie wytłumaczy żadna zasada, dlatego należy starać się zapamiętać ich pisownię.

II. REALIZACJA TEMATU

- Głośne odczytanie przez nauczyciela wiersza Jana Brzechwy „Żuk”.
- Kilka pytań sprawdzających zrozumienie czytanego tekstu, np.: Kogo wybrał żuk na żonę?; Jak zostały odebrane jego oświadczyńy?; Kogo wybrała biedronka na męża?
- Prezentacja tekstu metodą dramy (podział na role: narrator, żuk, biedronka, muchomor; ekspresja werbalno-ruchowa).
- Zapisanie tytułu w formie piktogramu (lub graffiti).
- Ułożenie z rozsypanki sylabowej zdania — morału, jakim kończy się historia o żuku.

- Budzenie dziecięcej wyobraźni poprzez zastanowienie się, którzy mieszkańcy lasu mogliby pocieszyć strapionego żuka:
 Przyporządkowywanie nazw do ilustracji: żółw, żmija, żaba, jeż, żubr, żuraw, żbik.
- Łańcuchowa metoda skojarzeń:
 Każde dziecko losuje kartkę z nazwą zwierzęcia z „ż”. Występuje w ustalonej kolejności i ma zadanie powiedzieć do spotkanego, strapionego żuka jedno zdanie o tym, jak mogliby spędzić czas, by zapomnieć o niepowodzeniach i smutkach. W ten sposób lista trudnych wyrazów zamienia się w opowiadanie o wędrującym wśród leśnych przyjaciół żuku.
- Narysowanie jednego ze zwierząt (jeż lub żółw) według podanego wzoru bez odrywania ołówka od kartki — ćwiczenie 21b, s. 27⁸⁾.
- Wypisanie wyrazów zaczynających się od części za-, żo-, żu-, ży-, przedstawionych na ilustracji (poprzedzone obrysowaniem ich kształtów po śladzie) — ćwiczenie 27, s. 34.
- Podpisywanie ilustracji wyrazami ze zbioru. Zaznaczanie kolorem części za-, żo- żu-, ży- w zapisanych wyrazach — ćwiczenie 28a, s. 35.
- Układanie po jednym zdaniu z trzema wybranymi wyrazami z ćwiczenia 28a: żuk, żabot, żak, żongler, żyletka, żyto, żubr, żołędzie, żonkil, żakiet — ćwiczenie 28b, s. 35.

III. ZAKOŃCZENIE

- Na zakończenie utrwalenie zestawu wyrazów z „ż” niewymiennym przez tekst wierszowany (odczytanie i powtarzanie kolejnych wersów, z naprzemiennym zaślanianiem i odkrywaniem):

⁸⁾ Studnicka J., Ortografitti 5. Pisownia wyrazów z „ż” niewymiennym, Wydawnictwo Operon, Gdynia 2004

Przez „ż” z kropką piszę też:

Żuk i żuraw oraz **jeż**,

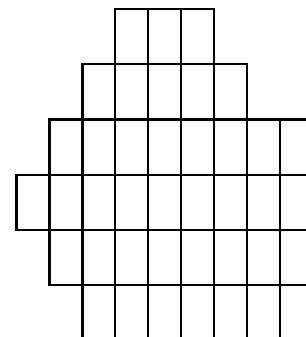
Żubr, co **żbika** wciąż spotyka,

Żabę oraz **żmiję**, która ma oślizgłą szyję
oraz **żółwia**, który tupie bez obuwia. (K.K.)

— **Propozycje pracy domowej:**

- Uzupełnij ilustrację o trzy brakujące puzzle i pokoloruj, a następnie zapisz nazwy zwierząt widocznych na ilustracji — ćwiczenie 21c, s. 28.
- Samodzielnie wymyśl rebus dla jednego z wyrazów z „ż”, który pojawił się na lekcji lub wybierz przykład do rozwiązania z książki Wydawnictwa Pedagogicznego OPERON *Rebusomania. Rebusy rozwijające twórcze myślenie i orientację w przestrzeni* Tadeusza Polańskiego.
- Rozwiąż krzyżówkę z wyrazami z „ż” (po rozwiązaniu dowiesz się, co w przenośni nazywa poeta „bursztynowymi łzami drzewa”) / *żywica*

- Przyszedł do biedronki / *żuk*
- Niezbędne na lodowisku / *łyżwy*
- Zielone, kłujące ogrodzenie / *żywopłot*
- Naczynie do herbaty lub kawy / *filiżanka*
- Prośba, pragnienie do spełnienia / *życzenie*
- Poruszany wiatrem na jachcie / *żagiel*

Po wykonaniu zadania pokoloruj **ż** w każdym z wyrazów.

Scenariusz zajęć korekcyjno-kompensacyjnych dla uczniów z klasy I gimnazjum

Temat: *Co robił wół wśród pszczoł?*
Pisownia wyrazów z „ó”.

Cele:

Uczeń:

- zna i stosuje zasady pisowni wyrazów z „ó” niewymiennym i wymiennym;
- kształci funkcje słuchowo-językowe, pamięć i spostrzegawczość wzrokową;
- rozumie tekst i poprawnie buduje wypowiedzi ustne;
- czyta i przedstawia tekst metodą dramy.

Metody pracy:

praca z tekstem wierszowanym, piktogramy i graffiti wyrazów sprawiających trudność ortograficzną, rebusy, krzyżówki, realizacja ćwiczeń z „Programu edukacyjno-terapeutycznego *Ortografitti 6*” Jolanty Studnickiej.

Formy pracy:

zespołowa, grupowa, indywidualna.

Przebieg zajęć:

I. WPROWADZENIE

- Powtórzenie zasad pisowni z „ó” poznanych na poprzedniej lekcji. Poprzez przykłady podane przez nauczyciela przypominamy zasady pisowni.
- Wyjątki utrwalamy przez rozwiązywanie rebusów lub dopasowanie podpisów do odpowiednich ilustracji: zasuwka, wsuwka, skuwka, odkuwka.

II. REALIZACJA TEMATU ZAJĘĆ

- Oddzielanie pionową kreską wyrazów z ciągu zapisanego różnymi czcionkami. Następnie dopisywanie wyrazów zdrobniałych do podanych form wyrazów — ćwiczenie 6, s.16⁹⁾.
- *Był **rów**, w nim dużo **krów**.
Był **dół**, a w nim stał **wół**,
co wziął na **róg** wielkiego siana **stóg**.* (K.K.)
Wyjaśniamy pisownię wyrazów z wierszyka, poszukując wyrazów pokrewnych.
- Łączenie wyrazów w pary tak, by powstały rymowanki — ćwiczenie 40, s. 54 (córka, skóra, wiór, wiewiórka, kłótnia, góra, w ogóle, włócznia, w szczególności, chór). Przeczytanie na głos par wyrazów, a następnie zasłonięcie i zapisanie ich z pamięci.
- *O czym trzeba pamiętać w zagrodzie,
aby nie było mowy o szkodzie
i każde ze zwierząt by wiedziało,
gdzie je postawi gospodarz, tam będzie stało.*
Zagadka, której rozwiązania należy poszukać w graficznym dyktandzie — ćwiczenie 39, s. 53 (rozwiązanie dyktanda to również odpowiedź na wierszowaną zagadkę — kłódka).
- Przeczytanie głośne tekstu przez nauczyciela, a następnie kolejno wers po wersie przez uczniów. Podkreślenie wyrazów z „ó”. Ustne wyjaśnianie ich pisowni i zapisanie w formie piktogramu lub graffiti wyrazów, których pisowni nie tłumaczy żadna zasada i należy je zapamiętać (Józef, wół, pszczoł, skórka, z podwórka, stróż, wróżka, góry, mrówki, pszczołki, tchórzliwego).
*Na polu **Józefa** pasł się **wół**,
Który nie lubił brzęczenia **pszczół**
I zawsze cierpła mu **skórka**,
Gdy nadlatywały z **podwórka**.
Stróż tłumaczył często wołu,
Że one nie robią krzywdy nikomu.
Dopiero **wróżka** zza **góry**
Rozwiała zmartwień chmury:
„Ani **mrówki**, ani **pszczołki** jako pracowite stworzenia
Na pewno nie będą poszukiwać towarzystwa **tchórzliwego** lenia.”* (K.K.)
- Zakładkowa metoda zapamiętywania, czyli wymyślanie „słów haków”, które przez zabawne skojarzenia obrazowe pozwolą utrwalić poprawną pisownię wyrazu sprawiającego trudność, np.: stróż Józef to łyśa postać z jednym włosiem na głowie, przypominającym „ó” z kreską.

⁹⁾ Studnicka J., Ortograffiti 6, Pisownia wyrazów z „ó”, „u”, Wydawnictwo Operon, Gdynia 2004

- Podział na grupy i wykonanie map myśli, na których graficznie przedstawione zostaną zasady pisowni z „ó”.

III. ZAKOŃCZENIE

- Prezentacja prac na forum i ekspozycja na gazetce w klasie.
- Zabawowa praca domowa, np. ćwiczenie 8, s. 18 (połączenie punktów według kolejności stojących przy nich liczb) lub ćwiczenie 35, s. 49 (narysowanie lustrzanego odbicia żółwia).

Realizując temat, można również sięgnąć po tekst Ignacego Krasickiego „Wół i mrówki”, który pozwoli zbadać kompetencje rozumienia tekstu, umiejętności wyróżniania elementów świata przedstawionego (bohater, narrator), wyjaśniania alegorii (przekładania zwierzęcych odpowiedników na typy ludzkich charakterów), interpretacji morału. Warto wykorzystać metodę scenicznego przedstawienia treści lub opowiadania odtwórczego. Tekst ten również może być pretekstem do powtórzenia zasad pisowni wyrazów z „ó”.

*Wół się bał, widząc mrówki w małej pracy skrzętne,
Wtem usłyszał od jednej te słowa pamiętne:
„Z umysłu pracujących szacunek roboty.
Ty pracujesz, bo musisz, my mrówki z ochoty.” (I. Krasicki)*

Scenariusz lekcji języka polskiego lub zajęć koła literackiego dla klasy IV szkoły podstawowej

Temat: *W moim magicznym domu...*

(2 godziny lekcyjne)

Cele:

Uczeń:

- rozpoznaje tekst poetycki po graficznym jego rozmieszczeniu na stronie (pojęcie wersu);
- dostrzega możliwości rytmizacji tekstu przez zastosowanie rymów;
- rozumie sens dosłowny i przenośny słowa „dom” (blok skojarzeniowy), tworzy rodzinę wyrazów pokrewnych;
- czyta, aktywnie słucha, rozumie treść;
- redaguje tekst w sposób twórczy.

Metody pracy:

praca z tekstem, drama, piktogramy.

Formy pracy:

praca w grupach, zbiorowa, indywidualna.

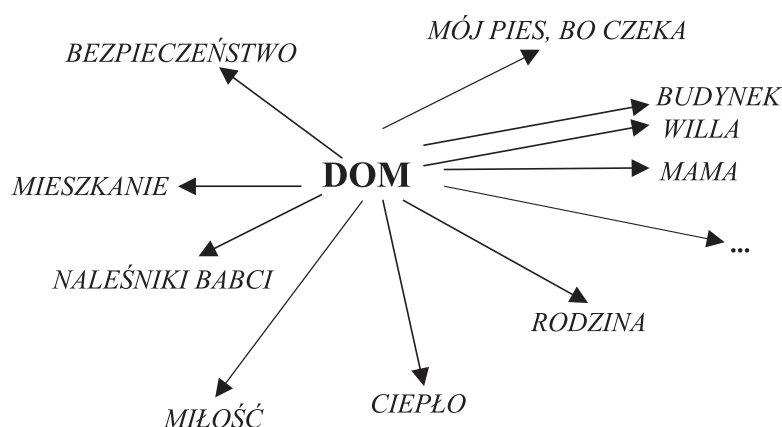
Przebieg zajęć:

I. WPROWADZENIE

- Wysłuchanie piosenki Hanny Banaszak pt. „W moim magicznym domu”:
*W moim magicznym domu,
wszystko się zdarzyć może.
Same zmyślają się historie,
sam się rozgryza orzech...*
- Wyklaskiwanie rytmu z jednoczesnym odczytaniem tekstu. Podział na sylaby.

II. ROZWINIĘCIE

- Tworzenie mapy skojarzeń do słowa *dom*. Zapisywanie wszystkich propozycji na tablicy:

- Każdy dom jest inny, ma inne zwyczaje i mieszkańców, stąd podjęcie próby opowiedzenia o swoim domu w barwnym piktogramie. Najpierw odrysowanie gotowych szablonów słowa DOM.
- Następnie na forum klasy, w trzech zdaniach rozwiniętych wyjaśnianie, co kryje nasz piktogram. Dokładnie liczymy zdania osobie wypowiadającej się.
- Ułożenie z rozsypanki sylabowej zdania — ***Mój dom jest wyjątkowy***. Następnie zapisanie powyższego zdania w sposób ciągły, bez odrywania ręki.
- Tworzenie żywego napisu z postaci, gdzie układ ciał dwóch osób ma wyobrażać jedną z liter (D-O-M).

Wniosek: Dom tworzą ludzie i więzi między nimi.

- Zabawa w tworzenie rymów, np.:
*Po domu chodzi w kapciach moja... (babcia).
Na spodniach mojego brata jest wielka... (tata).
Mama gotuje pyszny obiadek,
więc nikt z nas nie jest... (niejadek).
Śmieje się mama do taty, który przyniósł jej... (kwiaty).*
- Wymyślanie rymów do wyrazów, np.:
marzy — się zdarzy, stolarzy, na twarzy, praży, smaży...
rodzina — malina, pingwina, Balbina, zaczyna...
stół — muł, dół, bez kół, spruł...
- Wysłuchanie wiersza Jerzego Ficowskiego „Dom, w którym śmiesz” i rozmowa o tym, co takiego niezwykłego wydarzyło się w opisanym domu. Na wspólnym plakacie dzieci mogą zamieścić ilustrację, jak wyobrażają sobie owe niezwykłości.

III. ZAKOŃCZENIE

Rozmowa o tajemnicach, jakie kryje dom każdego z nas. Zachęcenie do podjęcia próby opisania magicznych miejsc i zdarzeń w formie wierszowanego tekstu lub kilku zdań prozą.

Ewaluacja

W wyniku realizacji powyższego scenariusza zajęć powstały interesujące prace plastyczne i teksty wierszowane. Dzieci chętnie opowiadały o swoich domach, bawiły się rymami, a jednocześnie przez zabawę i aktywność twórczą poznawały materię tekstu poetyckiego, jego formę i zróżnicowaną treść.

Niektóre z powstałych dziecięcych utworów zamieszczam poniżej.

Magiczny dom

W moim domu mieszka istota,
Trochę do psa podobna, a trochę do kota.

Ma łapy, wielkie stopy włochate,
Skąd to wiem? Przestraszył raz tatę.

Nagle z szafy wyskoczył,
Zrobił wielkie oczy.

W małą myszkę się zamienił
I zniknął gdzieś w przestrzeni.

Od tej pory do szafy tata nie zagląda
I jeszcze pamięta, jak potwór wygląda.

I nie musicie mi wierzyć,
Ja i tak swoje powiem!

Gdy wzięłam ją w ręce
I rzekłam zaklęcie:
„Abra — kadabra. Kadabra — abra!
Niech ta mysz stanie się księciem”
I wyobraźcie sobie,
Podziałało zaklęcie!

Stanął przede mną rycerz ze zbroją,
Rycerz ze zbroją, w dodatku na koniu!

Mężny rycerz rozejrzał się wkoło,
Po czym rzekł coś niezbyt wesóło:
„Bim — brom — bassek — dindo — duł”
Wtedy ze zdziwienia popętniłam gafę
I wepchnęłam go z powrotem w szafę.
Zamknęłam za nim drzwi
I tylko czasem mi się śni.

Adriana Zielonka, 10 lat, 2005 r.

Mój fantastyczny dom

Mój dom to dom marzeń.
Jest w nim zawsze pełno wrażeń.
A ta moja siostrzyczka mała
Ciągłe oliwki by zajadała.
Małgosia ma lata trzy.
A teraz MY!

Mama krząta się od rana
Przy tym bardzo jest kochana.
Tata to jest super gość
I nie wpada nigdy w złość.
A Ola... Moja siostra...
Myśli, że jest już dorosła!
Lecz na więcej jest ją stać,
Niż na komputerze grać!

U nas w domu same dziwy!
Każdy tutaj jest godziwy
I radości jest bez liku!
Dziewczyny się uczą języków:
Mama — włoskiego,
Ja — angielskiego,
Ola — francuskiego,
Małgosia — jeszcze polskiego!

U nas w domu nikt się nie złości!
W MOIM DOMU JEST PEŁNO MIŁOŚCI!

Aleksandra Okorowska, 10 lat, 2005 r.

W moim domu

Dziwna rzecz
To
Kot

Ciągle skacze
Po meblach drapie
I je śnieg
Bo gdy je śnieg na dworze
To szaleje O mój Boże

A gdy lepiłem z tatą bałwana
To wskoczył mi na barana

Ugrzązł w płocie
I musieliśmy psuć płot
W którym był kot

Najlepiej gdy coś wisi
To on ciągle skacze
Na sznurek czy choinkę
Jak wariat

Paweł Pobłocki, 10 lat, 2005 r.

Domu nie mam magicznego
I bardzo mi smutno z powodu tego.

Gdyby mój dom magiczny był,
Wiele tajemnic by w sobie krył.

Nocna lampka w chwili zapalania
Wzywałaby dzina do życzeń spełniania.

Z dżinem tym przez dnie całe
Przeżywałaby przygody wspaniałe.

Na półce stara książka by stała,
Która do różnych krain drzwi by otwierała.

W krainach tych świat mój by był,
Gdyby mój dom magicznym był.

Marta Wantuch, 10 lat, 2005 r.

W moim magicznym domu
Nic nie może zdarzyć się nikomu,
Tylko drabina na dachu lata,
Gdy mój kot wędruje na koniec świata,
A pies tańczy walca
Na pazurkach i palcach,
Kolorowy sufit gra
Głośną muzyką
Tra, tra, ta...

Anna Czajkowska-Mróż, 10 lat, 2005 r.

W moim magicznym domu...

W moim magicznym domu, mówię szczerze,
Mieszka bardzo dziwne zwierzę.
Osem nóg ma, pletwy różne,
Raz okrągłe, raz podłużne.
Pływa, skacze, gryzie, wyje,
Wiele głów ma, a dwie szyje!
Sierści pełno, grzbiet ma w pasy,
Albo rudy kłębek masy.
W pyskach zębów ma dwa rzędy,
Spustoszenie sieją wszędy.
Me skarpety chętnie zjada,
Kiedy pukam do sąsiada.
Wszystko pazurami drapie,
A najchętniej po kanapie.
Teraz powiem Wam w sekrecie,
Takich zwierząt na planecie -
Nie znajdziecie. Ja zwierzaki
Połączyłem w sposób taki.
Moje: kota, psa i ryby,
Połączyłem tak na niby.
W moim domu niezwykłości
Wiele w każdym kącie gości
I choć wkoło jest wesoło
Ja wybrałem nasze ZOO.

Ignacy Gawrysiak, 10 lat, 2005 r.

Katarzyna Kowalska
ZS nr 6 w Gdyni

Anna Kulińska

Gdyński konkurs znajomości Business English

Gdyński konkurs znajomości Business English jest międzyszkolnym konkursem z zakresu znajomości języka biznesu, a w szczególności wyrażen i zwrotów charakterystycznych dla tego aspektu języka, odbywa się corocznie od 2003 roku. Konkurs skierowany jest do uczniów szkół ponadgimnazjalnych wszystkich typów. Organizatorem konkursu jest Zespół Szkół Administracyjno-Ekonomicznych w Gdyni, a jego finaliści i laureaci otrzymują cenne nagrody książkowe ufundowane przez wydawców podręczników do nauki języka angielskiego.

Celem konkursu jest zapoznanie uczniów z elementami Business English w ramach nauczania języka angielskiego. Szczegółowe kategorie pytań konkursowych obejmują: wyrażenia idiomatyczne, finanse, skróty, bankowość, firmę, produkty, handel, zatrudnienie, marketing, komputery, giełdę. Zadania w obu etapach konkursu bazują na umiejętnościach językowych ucznia opanowanych na zajęciach języka ogólnego.

Etap szkolny to pisemny test ukierunkowany na znajomość słownictwa i wyrażen specjalistycznych, przeprowadzany w zgłoszonych szkołach. Etap finałowy to ustne współzawodnictwo mające formułę teleturnieju pomiędzy indywidualnymi uczestnikami lub zespołami reprezentującymi szkoły, podczas którego trzeba wykazać się nie tylko zaawansowaną znajomością języka specjalistycznego, ale również umiejętnością kojarzenia faktów i kreatywnością.

Poniżej zamieszczamy dwa testy z etapów szkolnych lat ubiegłych.

Anna Kulińska
doradca metodyczny języka angielskiego

I GDYŃSKI KONKURS znajomości BUSINESS ENGLISH

SCORE

Marzec 2003
Etap szkolny

Opracowanie testu: Anna Kulińska

SCHOOL

STUDENT'S NAME

CLASS

TEACHER'S NAME

TEST A

Task 1

Circle the best alternative.

- A bank will sometimes give you a loan if someone is prepared to stand as your guarantor, agreeing to ... the loan if you fail to do so.
a) resurrect b) repay c) resign
- Persons are described as ... when they cannot meet their liabilities.
a) bankrupt b) affluent c) dishonest
- Before you ... a cheque for more than you have on your account you must apply for an overdraft.
a) withdraw b) withhold c) draw
- The Bank of England is a ... bank and acts as a banker for the government and other banks.
a) data b) central c) local
- A customer who ... his overdraft limit will have to pay additional bank charges as well as interests on the excess.
a) uses b) exceeds c) loses
- A ... is an organisation which defends the wages and rights of the workers who belong to it.
a) pension scheme b) life insurance c) trade union
- A business deal done between two people is known as a(n)
a) instruction b) transaction c) membership
- 3M, an American company, has had its ... in Europe for over 40 years.
a) headquarters b) divisions c) subsidiaries
- The Body Shop's environmental ... affects the company's profits.
a) policy b) politics c) issue

10. You can easily check how much money you had in your bank account two weeks ago looking at your
- a) credit card b) debit card c) bank statement

Task 2

Complete the sentences with suitable words. Every line stands for one letter. Do not change the letters given.

- a) Most companies are made up of three groups of people: the _____h_____, who provide the capital, the _____g_____, who are in charge of the company's activities, and the ones who are at the bottom of the hierarchy, the _____k_____. At the top of company's structure is the _____r_____ of Directors, headed by the _____h_____.
- b) If a company wants to employ new people, it may decide to put an _____t_____ for the position. People who are interested can _____p_____ for the job sending a letter of _____l_____ and _____c_____ _____t_____ containing details of their education and experience. Then some of the candidates are invited to attend an _____t_____.

Task 3

Write words for these definitions. Do not change the number of letters given.

1. to do business; to buy and sell	_____
2. central offices of a company	_____
3. a person who gives you work (you work for)	_____
4. an advertisement on radio or television	_____
5. the cost of sending letters, parcels, etc. by mail	_____
6. a document which lists the goods you have bought and tells you how much you must pay for them	_____
7. money paid to someone who invests money	_____
8. the amount of money paid to the owner of a building or land in exchange for its use	_____
9. an amount of money borrowed by a company	_____
10. the joining of two or more companies into one	_____

Task 4

What do the following abbreviations stand for?

1. BIOS	
2. IT	
3. VIP	
4. asap	
5. LCD	
6. GDP	
7. RPI	

8. Co
9. MD
10. cod

Task 5

Give the Polish meaning of the following expressions.

1. income tax
2. pension
3. wages
4. commission
5. domestic
6. insurance company
7. bonds
8. stock exchange
9. currency rate
10. money transfer

TEST B

Task 1

Read the text and put the events in the correct order.

- Firoz Kassam offered accommodation for homeless families in London for the city authorities.
- He opened his own fish and chip shop.
- He became the owner of an estate in Oxfordshire.
- Firoz Kassam built a new stadium and football ground for Oxford United.
- Firoz Kassam and many other successful Indian businessmen were forced to leave their country.
- He started controlling Oxford United Football Club.
- He controlled 18 cheap hotels in London.
- Kassam's plan to open a luxury hotel appeared to be unsuccessful.
- Firoz Kasam got his job in a take-away food shop.
- The Oxfordshire estae was turned into a luxury hotel and a conference center.

Company of the month: The Firoka Group

For many successful people in business, their first experience in the business world is playing the board game 'Monopoly'. Sometimes it is possible to win this game by developing houses and hotels in cheaper areas. The story of the Firoka Group is similar to a successful game of Monopoly. The story of the Firoka group is, in many ways, an old-fashioned story. It is a 'rags to riches' story of a young dynamic and successful entrepreneur. It is a story of exile and adaptation to a new country. It is about the discovery and exploitation of a 'niche' market. It is about early success and overextension leading to disaster. It is a story of recovery and reconstruction. It is the story of a man who is only 46 years old but who has assets of over £100 million. He owns several London hotels, 2 golf courses, a large country estate in Oxfordshire and Oxford United Football Club. Firoz Kassam was born in Tanzania, West Africa in the 1950s. He was one of five children. His father had a small confectionery business. His mother died when he was still a child and he had to share responsibility for his younger brothers and sisters.

Firoz Kassam was part of the large Indian community in Africa. During the time when large parts of Africa were occupied by the British Empire, Indians were encouraged to migrate to Africa to form an 'educated middle class' of shopkeepers, engineers and doctors.

By the late 1960s, many newly independent African countries had begun to resent the fact that their

commercial economies were dominated by Indians. Some countries, like Uganda, expelled their Indian residents forcing them to abandon their successful businesses and leave the country. Firoz Kassam was one of many who came to Britain.

Landing in Britain at the age of nineteen, he found his first job in an Indian take-away food shop in south London. There he washed plates and cooking utensils. By 1970, he had opened his own fish and chip shop in Brixton. The shop was successful and Firoz Kassam was able to borrow money to rent a building with twenty rooms in the Olympia district of London. Initially, he attempted to operate the building as a cheap 'bed and breakfast' hotel. This was unsuccessful, but fortunately the local authorities in London were looking for cheap accommodation in London for 'homeless' families. Firoz Kassam was able to supply this service.

Through the success of this 'bed and breakfast' hotel, Firoz Kassam was able to obtain further loans from banks to rent more properties and open more hotels. By the mid-1980s Firoz Kassam controlled eighteen cheap hotels in south London and he was planning to move up-market by constructing a luxury hotel.

The recession of the late 1980s hit Firoz Kassam badly. The banks repossessed many of his hotels and he had to abandon his plans for the luxury hotel. But his business was not totally destroyed and he was able to recover.

Through the 1990s his group of hotels developed and Firoz Kas-

sam was constantly expanding. He bought an estate in Oxfordshire and converted it into a luxury country hotel and conference centre. Then in the late 1990s he bought control of Oxford United Football Club.

This club was previously owned by another 'rags to riches' immigrant, Robert Maxwell who had made his fortune through newspapers. It had been an important and successful club but was now, after the death of Robert Maxwell, in a poor condition with few valuable players and a small rundown stadium. Firoz Kassam arrived as a 'saviour' for the football club. In two years he found a new football ground and built a new stadium. He appointed new managers and found new players.

This has been a story of one man. The Firoka Group employs hundreds of people but it is controlled by a very small group of close senior staff. Firoz Kassam rarely delegates authority and makes all major decisions on his own. So far, this has been a very successful policy. Firoz Kassam is fourteenth on the list of the richest Asians in the world. But how long will he continue to be able to work in this way?

The game of Monopoly ends when one player controls all the money and assets on the board. The game of business does not end but continually develops.

Task 2

In the text find words and expressions that mean:

1. from very poor to extremely rich
2. businessman
3. space ready to be filled up
4. capital, money owned
5. house and the land surrounding it

6. a restaurant that offers meals to be eaten at home
7. acquire
8. money you borrow from a bank
9. leave
10. overused

TEST C

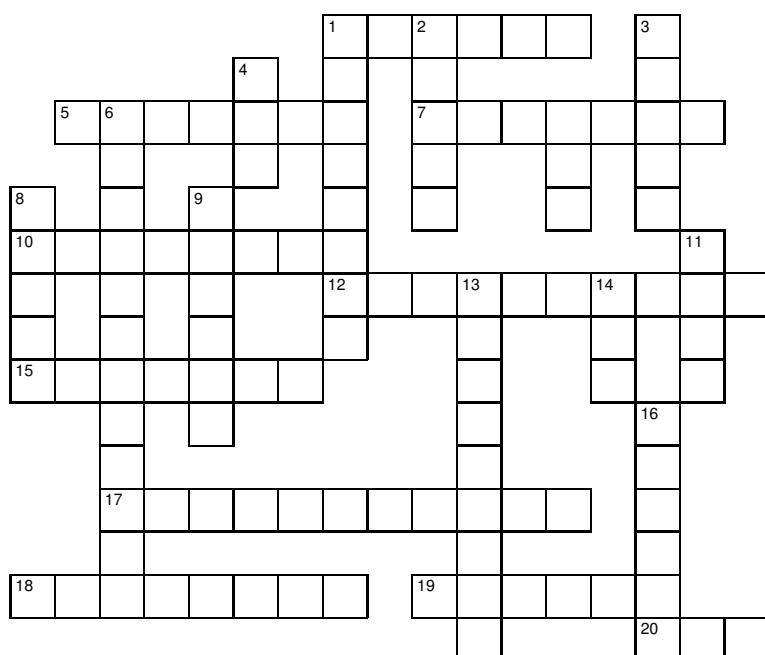
Task 1

All the vowels (A, E, I, O, U) have been removed from this text on the internet. Can you complete it?

The _____nt_____rn_____t _____s _____n _____nt_____rn_____t_____n_____l _____n_____tw_____rk th_____t l_____nks
t_____g_____th_____r th_____s_____s_____nds _____f c_____mp_____t_____e_____rs _____s_____ng t_____h_____l_____ph_____n_____ _____nd
c_____abl_____l_____nks. Th_____s_____c_____mp_____t_____e_____rs _____r_____c_____all_____d th_____s_____s_____rv_____e_____rs
_____nd _____r_____r_____th_____r l_____nks _____l_____c_____ll_____t_____h_____l_____ph_____n_____ _____x_____ch_____ng_____e_____rs —
_____nd _____w_____ld _____l_____l_____s_____e_____rs c_____n th_____n _____s_____s_____m_____d_____m th_____c_____n_____n_____e_____ct t_____h_____t
th_____s_____s_____rv_____e_____r c_____mp_____t_____e_____r _____nd _____s_____h_____h_____v_____e_____ _____c_____c_____e_____ss t_____h_____t th_____ _____nt_____r_____n_____t
w_____r_____ld _____n_____tw_____rk. _____l_____l_____s_____e_____r c_____n _____s_____e_____nd _____e_____l_____e_____ct_____r_____o_____n_____i_____c _____m_____o_____d_____e_____l _____f_____o_____r th_____t
_____nt_____r_____n_____t _____nd t_____r_____a_____n_____s_____f_____e_____r _____f_____i_____l_____e_____s _____nd t_____e_____x_____t _____f_____r _____m_____ _____n_____c_____mp_____t_____e_____r _____n
L_____o_____nd _____n th_____ _____n th_____ _____n N_____e_____w Y_____o_____rk — _____l_____l _____f_____o_____r th_____ _____p_____r_____o_____c_____e_____d _____f _____t_____h_____e
l_____o_____c_____a_____l _____c_____o_____n_____t_____r_____o_____l _____t_____h_____e _____y_____o_____u_____r _____n_____e_____r_____g_____y _____s_____e_____r_____v_____e_____r.

Task 2

Solve the crossword puzzle.

ACROSS

1. importować
5. konto
7. faktura
10. wymiana
12. papiery
wartościowe
15. handel
17. niezapłacony
18. rabat
19. fuzja
20. waluta Japonii

DOWN

1. odsetki
2. cena
3. nisza
4. należny
6. obliczenia
8. magazyn
9. marża
11. czynsz
13. nieograniczony
14. podatek
16. pensja

Task 3**Answer the questions in the quiz.**

1. When Mr Robinson writes out a cheque for £200 and sends it to Mrs Smith, then Robinson is known as the:
 - a) creditor
 - b) drawer
 - c) payee
2. Which of the following does not exist?
 - a) Alberta Stock Exchange
 - b) Montreal Stock Exchange
 - c) Boston Stock Exchange
 - d) Manchester Stock Exchange
 - e) Tokyo Stock Exchange
3. What is a browser?
.....
4. The Nikkei Average is found in Tokyo. What's its Wall Street equivalent?
.....
5. Dollar is to pound as cent is to?
6. If someone gave you a 'freebie', would you be happy or unhappy?
7. G7 is the organization of seven of the most economically powerful countries in the world. Which countries are the members?
.....
8. 'Blue chips' are
 - a) low risk shares of a good company
 - b) shares that are of very low value
 - c) shares of a company that is just entering the stock market
9. 'Black Friday' is
 - a) a day when some shares go up and others go down
 - b) a sudden collapse on a stock market
 - c) a day when stock market closes because of some outside risks
10. 'Green currency' is
 - a) a currency that is very strong at the moment
 - b) a currency that is most frequently used
 - c) a currency that is used for calculating agricultural payment

KEY**TEST A**

Task 1

1 b 2 a 3 c 4 b 5 b 6 c 7 b 8 c 9 a 10 c

Task 2

- a) shareholders, management, workforce, board, chairperson
- b) advertisement, apply, application, curriculum vitae, interview

Task 3

1. trade, 2. headquarters, 3. employer, 4. commercial, 5. postage, 6. invoice, 7. interests, 8. rent, 9. loan, 10. merger

Task 4

1. Basic Input/Output System
2. Information Technology
3. Very Important Person
4. as soon as possible
5. Liquid Crystal Display
6. Gross Domestic Product
7. Retail Price Index
8. Company / Corporation
9. Managing Director
10. cash on delivery

Task 5

1. podatek dochodowy, 2. emerytura, 3. płace, 4. prowizja, 5. krajowy, 6. firma ubezpieczeniowa, 7. obligacje, 8. giełda, 9. kurs wymiany, 10. przelew pieniężny

TEST B

Task 1

4 — 3 — 7 — 10 — 1 — 9 — 5 — 6 — 2 — 8

Task 2

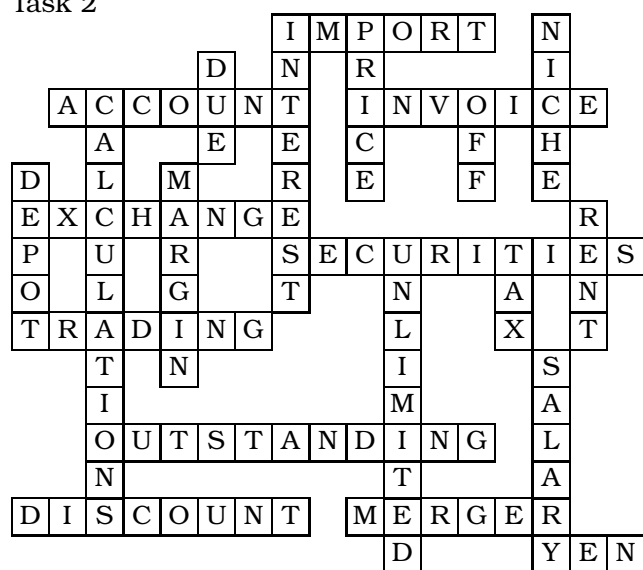
1. from rags to riches
2. entrepreneur
3. niche
4. assets
5. country estate
6. a take-away food shop
7. obtain
8. loan
9. abandon
10. rundown

TEST C

Task 1

The Internet is an international network that links together thousands of computers using telephone and cable links. These computers are called the servers and are rather like a local telephone exchangers — individual users can then use a modem to connect to the server computer and so have access to the entire world network. A user can send electronic mail over the internet and transfer files and text from one computer in London to another in New York — all for the price of a local call to your nearest server.

Task 2

III GDYŃSKI KONKURS znajomości BUSINESS ENGLISH

SCORE

Grudzień 2004
Etap szkolny

Opracowanie testu: Anna Kulińska i Grażyna Żwirowska

SCHOOL

STUDENT'S NAME

CLASS

TEACHER'S NAME

TEST A

Task 1

Circle the best alternative. (10p)

- Customers who use our ... cards get one pound for every pound they spend.
a) franchise b) sponsorship c) loyalty
- We can increase our profit ... by reducing our overheads.
a) account b) margin c) costs
- He was selling ROLEX watches for \$1,000 but they turned out to be
a) counterfeits b) forges c) fakes
- Our most important market ... is men aged 18–30.
a) place b) share c) segment
- We agreed a £4,000 ... with the bank but the interest rate is very high.
a) deposit b) overdraft c) balance
- The company pays reasonable salaries and offers excellent fringe
a) benefits b) perks c) tips
- Next month we are going to ... two new products.
a) forecast b) innovate c) launch
- The part of Stock Exchange where shares are bought and sold is called a
a) floor b) market place c) screen
- Night ... workers will get paid double time for working unsociable hours.
a) owl b) time c) shift
- ... advise their clients of what investment to make.
a) Brokers b) Wholesalers c) Counterparts

Task 2**What do the following stand for? (10p)**

1. PR
2. USP
3. PTO
4. p.a.
5. CAD
6. ISO
7. MA
8. AOB
9. CEO
10. P&L account

Task 3**Complete the sentences with the suitable words. Every line stands for one letter. Do not change the letters given. (17p)**

A computer company had a v_____ for position of salesman and decided to a_____ for a new e_____. A lot of candidates with good q_____ and e_____ applied for the job, and after all the i_____s had finished, the directors made a c_____ of the best c_____, then invited them to come back for another interview. The person who eventually got the job was very happy. After all, he would receive an annual s_____ of £25,000, with a 5% i_____ twice a year, a 15% c_____ for each computer he managed to sell, excellent b_____ such as a company car, and private health i_____, a company p_____ to make sure he would be well-off when he retired, and the chance of p_____ from salesman to sales m_____ if he was successful. All in all, future p_____ looked very good.

Task 4**Write words for these definitions. Do not change the number of letters given. (10p)**

1. an amount of money borrowed by an individual or a company
2. money made on an investment
3. an advertisement on radio or TV
4. buying enough shares of the company to take control of it
5. day-to-day running costs
6. supporting a cultural or sporting enterprise in return for advertising

7. a sum of money paid to shareholders per share _____
8. an official record of what is said or decided (at the meeting) _____
9. a person or shop that sells goods to public _____
10. reductions in the number of employees _____

Task 5

Give the Polish meaning of the following expressions. (10p)

1. middleman
2. maternity leave
3. upmarket product
4. interest rate
5. margin
6. current account
7. balance sheet
8. tangible assets
9. overseas market
10. to be on the dole

TEST B**Task 1**

Read the advertisement below and complete the following summary. (10p)

This advertisement was placed by (1)....., a (2)..... company with offices in (3)..... and (4)..... . As a result of (5)....., the company is looking for two (6)..... . Applicants should (7)..... or send a (8)..... to (9)..... quoting (10)..... .

Task 2

Which of the following must candidates be able to offer? (7p)

1) two European languages (including mother tongue)	YES / NO
2) the ability to grow professionally	YES / NO
3) evidence of excellent interpersonal skills	YES / NO
4) managerial skills	YES / NO
5) energy and creativity	YES / NO
6) a postgraduate qualification	YES / NO
7) work experience in a similar field	YES / NO

**European Executive
Search & Selection
Outstanding Packages**

This is a unique opportunity to make a real impact on the future success of an international business.

We are one of the leading search and selection companies focused on the European IT industry. As part of our strategy for growth we are opening a network of offices in key European countries, in order to provide our clients with both pan-European and local market solutions.

This expansion has created the need for two addition Consultants to be based either in our Hertfordshire or Amsterdam offices.

We will consider only the best, ambitious individuals with exceptional background and obvious potential, who meet our key requirements:

- High caliber graduate
- Aged 27–35
- Proven ability to build and develop client relationship
- A background in Search, Selection or HR within the IT industry
- Possess a combination of drive and resourcefulness
- Fluency in a second European language desirable

For a completely confidential discussion, please phone Vanessa Lurie or send a detailed Curriculum Vitae to her at the address below, quoting reference AR1.

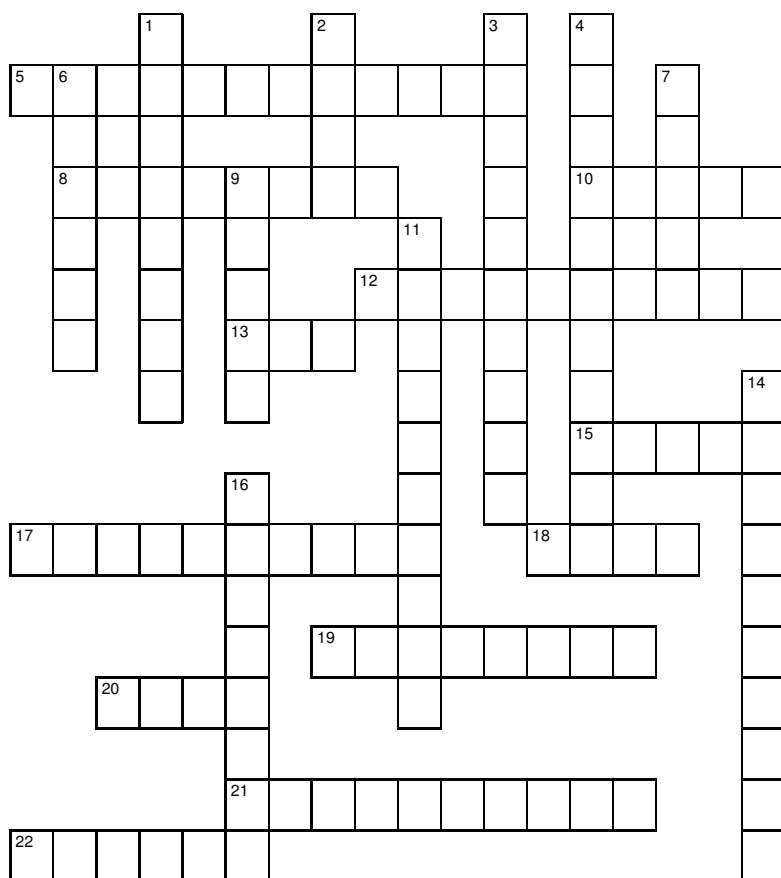
Goodman Graham

TEST C

Task 1

Decide if the following are true (T) or false (F). (10p)

1. She works for peanuts. = She doesn't earn much.
2. Bob got a golden handshake. = He was fired.
3. Ann is a white collar worker. = She works in an office.
4. I bought it for a song. = It was a bargain.
5. We talked shop. = We discussed shopping.
6. You buy clothes off-the-peg. = You have them specially made for you.
7. He is a 'black leg'. = He is on strike.
8. She throws the money down the drain. = She spends money in a wise way.
9. That restaurant was a real rip-off. = The meal cost us a lot of money.
10. My bank account is in the black. = I have no money there.

Task 2**Solve the crossword puzzle. (22p)****ACROSS**

5. Criminals should pay it to their victims
8. Money ...
10. Name for goods produced by accompany
12. I pay for the washing machine by ...s
13. Money paid for professional services
15. Dow Jones ...
17. He or she doesn't hunt in the wood
18. As soon as possible
19. You may expect one buying in bulk
20. Money you have on you
21. Has its parent company
22. You draw it

DOWN

1. Opposite to down-market
2. I'd like to buy it. Is it for ...?
3. Sth. that is bound to increase in value
4. Opposite to assets
6. We have our retail ...s in every major city
7. Buying and selling
9. People working in a company
11. A company, organization or business
14. The young usually lack it
16. To buy (formal)

Task 3

These are some of the frequently used mobile phone & email abbreviations. What do they stand for? (10p)

1. BRB
2. CUL
3. HAND
4. FYI
5. HRU
6. L8R
7. PCM
8. MTNG
9. ROTFL
10. MSG

Task 4

All the vowels (A, E, I, O, U) have been removed from this text on the Internet. Can you complete it? (9p)

Th[] W[]rld W[]d[] W[]b[]s[] n[] nh[]nc[]m[]nt t[] th[] []nt[]rn[]t
[]nd pr[]v[]d[]s[] [] gr[]ph[]c[]l fr[]nt- []nd t[] th[] d[]ff[]r[]nt
d[]t[]b[]s[]s[] []nd s[]rv[]rs th[]t []r[] []v[]ll[]bl[]. []n []rd[]r
t[] c[]nn[]ct t[] th[] []nt[]rn[]t, y[]ll n[]d [] m[]d[]m []nd
[]n []cc[]nt w[]th [] s[]rv[]r — n[]rm[]lly c[]ll[]d []n []nt[]rn[]t
s[]rv[]c[] pr[]v[]d[]r ([]SP) []r p[]nt- []f-pr[]s[]nc[] pr[]v[]d[]r —
t[]g[]th[]r w[]th s[]m[] sp[]c[]l s[]ftw[]r[]. Y[]ll b[] g[]v[]n []
[]n[]q[] []D n[]m[] th[]t w[]ll ([]k[] y[]r t[]l[]ph[]n[] n[]mb[]r)
[]d[]nt[]fy y[] t[] []ny []th[]r []s[]r []n th[] w[]rld t[]g[]th[]r w[]th
[]n []cc[]ss t[]l[]ph[]n[] n[]mb[]r th[]t []ll[]ws y[]r m[]d[]m t[]
c[]nn[]ct t[] th[]r s[]rv[]r. N[]n[] p[]rs[]n []r c[]mp[]ny c[]ntr[]ls
th[] []nt[]rn[]t.

KEY**TEST A****Task 1**

1c, 2b, 3c, 4c, 5b, 6a, 7c, 8a, 9c, 10a

Task 2

1. Public Relations	6. International Organization of Standardization
2. Unique Selling Points	7. Master of Arts
3. Please turn over	8. Any Other Business
4. per annum/per year	9. Chief Executive Officer
5. Computer Aided Design	10. Profit and Loss (account)

Task 3

vacancy, advertise, employee, qualifications, references, interviews, shortlist, candidates, salary, increment, commission, perks, insurance, pension, promotion, manager, prospects

Task 4

1. loan 2. return 3. commercial 4. takeover 5. overheads 6. sponsorship 7. dividend
8. minutes 9. retailer 10. redundancies

Task 5

1. pośrednik 2. urlop macierzyński 3. droższe, luksusowe produkty 4. stopa procentowa
5. marża 6. rachunek bieżący 7. bilans 8. majątek trwały 9. rynek zagraniczny
10. być na zasiłku

TEST B

Task 1

1. Goodman Graham 2. search and selection 3. Hertfordshire / Amsterdam
4. Hertfordshire / Amsterdam 5. expansion / company's strategy for growth / growth strategy 6. consultants 7. phone (Vanessa Lurie) 8. a (detailed) CV 9. her / Vanessa Lurie 10. reference AR1

Task 2

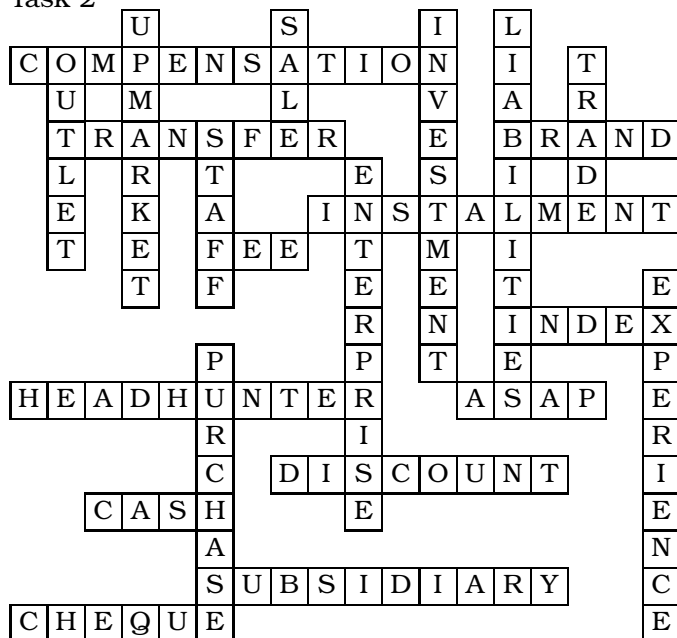
1. NO 2. YES 3. YES 4. NO 5. YES 6. NO 7. YES

TEST C

Task 1

1. T 2. F 3. T 4. T 5. F 6. F 7. F 8. F 9. T 10. F

Task 2

Task 3

1. be right back 2. see you later 3. have a nice day 4. for your information 5. how are you
6. later 7. please call me 8. meeting 9. rolling on the floor laughing 10. message

Task 4

The World Wide Web is an enhancement to the internet and provides a graphical front-end to the different databases and servers that are available. In order to connect to the internet, you'll need a modem and an account with a server — normally called an internet service provider (ISP) or point-of-presence provider — together with some special software. You'll be given a unique ID name that will (like your telephone number) identify you to any other user in the world together with an access telephone number that allows your modem to connect to their server. No one person or company controls the internet.

Krystyna Burkiewicz

Jak daleko z Gdyni do Kanady? XXXVI Olimpiada Biologiczna

W dniach od 13 do 15 stycznia br. na Wydziale Biologii, Geografii i Oceanologii Uniwersytetu Gdańskiego odbyły się Eliminacje Okręgowe XXXVI Olimpiady Biologicznej. Komitet Okręgowy Olimpiady Biologicznej w Gdyni, po uprzednim zrecenzowaniu prac badawczych wykonanych przez uczniów pod kierunkiem nauczycieli, zakwalifikował do tegorocznych zawodów 79 uczniów będących przedstawicielami 25 szkół licealnych z województw: pomorskiego i warmińsko-mazurskiego. Najliczniej reprezentowanymi szkołami były: III LO w Gdańsku (12 uczniów), VI LO w Gdyni (10 uczniów) oraz III LO w Gdyni i II LO w Słupsku (po 9 uczniów).

W sobotę (13 stycznia) zawodnicy przystąpili do egzaminu pisemnego. Był to egzamin testowy, obejmujący 100 pytań i trwający 2,5 godziny. Treść testu obejmowała wiedzę biologiczną z zakresu szkoły ponadgimnazjalnej, a także znajomość najnowszych osiągnięć z dziedziny biologii. Do drugiej części eliminacji (rozmowy o pracy badawczej) zakwalifikowano 9 uczniów, którzy uzyskali minimum 65 punktów z egzaminu testowego.

W niedzielę (14 stycznia) zawodnicy odpowiadali przed komisją, która oceniała umiejętność uzasadnienia celowości podjętej tematyki badawczej oraz doboru materiału i zastosowanych metod, umiejętność interpretacji uzyskanych wyników, a także znajomość literatury naukowej związanej z tematyką pracy. W tym samym dniu Komisja Oceniająca przeprowadziła rozmowy z autorami sześciu prac wytypowanych przez recenzentów do wyróżnienia.

Zakończenie Eliminacji Okręgowych odbyło się 15 stycznia w III LO w Gdyni. W uroczystości wzięli udział zaproszeni goście reprezentujący: Urząd Miasta Gdyni, Gdyński Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli, Regionalne Centrum Informacji i Edukacji Ekologicznej w Gdańsku, Klub Rotary Gdańsk-Sopot-Gdynia, Stację Morską Instytutu Oceanografii Uniwersytetu Gdańskiego w Helu, Dyrekcję III LO w Gdyni, Ligę Ochrony Przyrody Zarząd Główny w Gdańsku, Muzeum Akwarium w Gdyni, Wydawnictwo „Operon” w Gdyni, Wydział Ochrony Środowiska, Rolnictwa i Leśnictwa Starostwa Powiatowego w Wejherowie.

Z okazji przypadającego w ubiegłym roku jubileuszu 35-lecia Olimpiady Biologicznej wręczono dyplomy, którymi Komitet Główny uhonorował Dyrektora III LO w Gdyni, Pana mgr. Wiesława Kosakowskiego oraz dwóch członków naszego komitetu: Panią mgr Wandę Chrzanowską-Szwarc i Sekretarza, Panią mgr Elżbietę Mazurek.

W dalszej kolejności wystąpił Przemysław Glaza, absolwent LO w Czersku (wychowanek Pana mgr. Witolda Narlocha), obecnie student I roku biologii UG. Jako finalista Eliminacji Okręgowych oraz laureat I stopnia Eliminacji Centralnych XXXV Olimpiady Biologicznej, a także zdobywca brązowego medalu na XVII Międzynarodowej Olimpiadzie Biologicznej w Argentynie w lipcu 2006 r., podzielił się swoimi wrażeniami z zawodów międzynarodowych.

Następnie ogłoszono wyniki Eliminacji Okręgowych XXXVI Olimpiady Biologicznej.

Lista finalistów

- I miejsce **Anna Łucyszyn**, II LO Słupsk, 84 pkt, opiekun: mgr Tamara Kropiowska
Tomasz Koliński, II LO Gdańsk, 84 pkt, opiekun: mgr Izabela Stopa
- II miejsce **Aleksandra Bohdanowicz**, III LO Gdynia, 81 pkt, opiekun: mgr Danuta Bussler
- III miejsce **Dorota Witzling**, ALO Gdynia, 80 pkt, opiekun: mgr Beata Ulczyńska
- IV miejsce **Natasza Gilis-Siek**, V LO Gdańsk, 78 pkt, opiekun: mgr Krystyna Nowacka
- V miejsce **Agnieszka Jurczyk**, Salezjańskie LO Rumia, 77 pkt, opiekun: mgr Jarosław Gronau
Dominika Żółtowska, V LO Gdańsk, 77 pkt, opiekun: mgr Krystyna Nowacka
- VI miejsce **Kamil Borzyszkowski**, I LO Bytów, 76 pkt, opiekun: mgr Krystyna Kuik
Adam Kruczkowski, II LO Słupsk, 76 pkt, opiekun: mgr Tamara Kropiowska

Wyniki konkursu prac badawczych

- Wyróżnienie I stopnia **Aleksandra Bohdanowicz**, III LO w Gdyni, Analiza składu flory bakteryjnej jamy gębowej psa oraz określenie wrażliwości bakterii na wybrane czynniki fizyko-chemiczne, 45 pkt, opiekun: mgr Danuta Bussler
Monika Kaczkan, III LO w Gdańsku, Poszukiwanie izolatów zdolnych do degradacji cząsteczek sygnałnych produkowanych przez *Pectobacterium cantovorum*, 48 pkt, opiekun: mgr Hanna Szarafińska
Marta Lauda, Katolickie LO w Gdyni, Ślady przeszłości Gdańska w materiale botanicznym z wczesnośredniowiecznej osady podgrodowej, 48 pkt, opiekun: mgr Magdalena Dułak
- Wyróżnienie II stopnia **Anna Czarnota**, XIV LO w Gdyni, Antropogeniczne przekształcenia flory mszaków występujących na brzegach potoku Źródło Marii, 45 pkt, opiekun: mgr Katarzyna Kudela

Wyróżnienie III stopnia **Agnieszka Wojewódka**, III LO w Gdyni, Porównanie ilości drobnoustrojów na różnych przedmiotach użytku domowego i szkolnego, 44 pkt, opiekun: mgr Danuta Belau
Konrad Bidziński, Liceum Jezuitów w Gdyni, Chorobotwórcze nicienie *Anisakis simplex* w populacji śledzia (*Clupea harengus*) z Bałtyku, 45 pkt, opiekun: mgr Irmina Ignatowska

Finalistom Eliminacji Okręgowych oraz autorom wyróżnionych prac badawczych wręczono dyplomy i nagrody, które ufundowali: Wiceprezydent Miasta Gdyni, Pani mgr Ewa Łowkiel, Kuratorium Oświaty i Wychowania w Gdańsku, Regionalne Centrum Edukacji i Informacji Ekologicznej w Gdańsku, Wydział Ochrony Środowiska Urzędu Miejskiego w Elblągu, Elbląskie Centrum Edukacji Ekologicznej, wydawnictwa: „Operon” Gdynia, „Nowa Era” Warszawa, „MacEdukacja” Kielce, „Podkowa” Gdańsk, WSiP Warszawa, Akademicka Telewizja Edukacyjna, Stacja Morska IO UG w Helu, Fundacja Rozwoju Uniwersytetu Gdańskiego, Akwarium Gdyńskie, Naczelnik Wydziału Ochrony Środowiska, Rolnictwa i Leśnictwa Starostwa Powiatowego w Wejherowie, LOP Zarząd Główny, Ogrodnik Miasta Gdyni, Międzynarodowe Stowarzyszenie Bursztynników.

Zgodnie z nieoficjalną informacją Komitetu Głównego Olimpiady Biologicznej, do Eliminacji Centralnych, które odbędą się w dniach 21–23 kwietnia 2007 r. na Wydziale Biologii Uniwersytetu Warszawskiego, zakwalifikowali się: Anna Łucyszyn, Tomasz Koliński, Aleksandra Bohdanowicz oraz Dorota Witzling. Zdobywcy czterech pierwszych miejsc w zawodach ogólnopolskich będą reprezentować nasz kraj na XVIII Międzynarodowej Olimpiadzie Biologicznej, która odbędzie się w Saskatoon (Kanada), w dniach 15–22 lipca 2007 r.

Serdecznie dziękujemy sponsorom za wspianie nagrody. Gratulujemy finalistom, autorom wyróżnionych prac oraz opiekunom olimpijczyków, a reprezentantom naszego okręgu życzymy sukcesów w Eliminacjach Centralnych. Do zobaczenia na Eliminacjach Okręgowych XXXVII Olimpiady Biologicznej!!!

dr Krystyna Burkiewicz
 przewodnicząca Komitetu Okręgowego
 Olimpiady Biologicznej w Gdyni

Iwona Orlicka

8 rodzajów stylów uczenia się w odniesieniu do inteligencji wielorakiej według Howarda Gardnera

Definicja inteligencji nie jest precyzyjnie określona. Inteligencja związana jest ze zdolnością osoby do radzenia sobie w nowej sytuacji oraz zdolnością do adaptacji w niej.¹⁾ Odkąd Alfred Binet jako pierwszy użył testów do mierzenia ludzkiej inteligencji, wciąż istnieją kontrowersje, czy testy IQ naprawdę odzwierciedlają ludzką inteligencję.²⁾ W szczególności dotyczy to dzieci niepełnosprawnych badanych przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne. Uczniowie ci mają niskie wyniki testów, a w codziennej pracy z uczniem nauczyciel ma często zupełnie inne odczucia. Testy na ogół mierzą zdolności, które są potrzebne w osiągnięciu sukcesu w szkole.³⁾ Nie mierzą ani kreatywności, ani umiejętności przetrwania w różnych sytuacjach. Są nastawione tylko na umiejętności i zdolności lingwistyczne oraz logiczno-matematyczne, które u dzieci niepełnosprawnych są na niskim poziomie. Według Gardnera test mierzy jedynie zdolność do szybkiego odpowiadania na dane zadanie z zakresu lingwistyki i logiczno-matematycznego myślenia. W przypadku ucznia niepełnosprawnego test konwencjonalny nie oddaje w pełni inteligencji dziecka.

Pojawia się pytanie o ważność takich testów. Testy IQ mierzą zwykle umiejętności i zdolności, ale nie zawsze są dobrymi wskaźnikami zdolności człowieka do kreatywności i uzyskiwania sukcesów.⁴⁾ Dzieci otrzymują wynik IQ, a potem ten wynik nie odzwierciedla ich realnych zdolności, umiejętności i wiedzy. Testy IQ używane są w celu umieszczenia dzieci w specjalnych klasach.⁵⁾ Jednak wątpliwa ważność wyników tych testów nie powinna być jedynym powodem do takiego umieszczania. Czasami testy te są w niewłaściwy sposób przeprowadzane i zinterpretowane. Często nie biorą one pod uwagę nastroju dziecka w dniu przystąpienia do testu. Są one obojętne wobec jego psychicznej kondycji.

Jak zmierzyć i sprawdzić inteligencję dziecka z autyzmem, inteligencję osoby niemówiącej czy głuchej? Osoby z tymi dysfunkcjami zawsze będą osiągały gorsze

¹⁾ Komorowska H., 2000:93

²⁾ Dworetzky John P., 1988:40

³⁾ Dworetzky John P., 1988:405

⁴⁾ Dworetzky John P., 1988:390

⁵⁾ Dworetzky John P., 1988:405

wyniki niż ich zdrowi rówieśnicy. Ich ograniczenia powodują test jeszcze trudniejszym dla nich. Wyniki, jakie osiągają, będą podstawą do segregacji niektórych z nich do szkół specjalnych.

Jak już było powiedziane, wynik testów IQ jest czynnikiem w przewidywaniu sukcesu w szkole i w życiu.⁶⁾ To przypuszczenie prowadzi do nieprawidłowego wniosku, iż dziecko mające trudności w uczeniu się musi mieć niższy poziom inteligencji.⁷⁾

Zdarza się jednak, że dzieci, które miały niezbyt zadowalające rezultaty testu IQ, radziły sobie w szkole i osiągały sukcesy w uczeniu się w swej późniejszej edukacji i w pracy. Jak to się stało? W jaki sposób przyswoiły informacje i szkolną wiedzę? Czy znalazły swój styl uczenia się? Jeden z psychologów, Howard Gardner, podejmuje próbę odpowiedzi na te pytania. Zakwestionował on dwa rodzaje inteligencji: logiczno-matematyczną i lingwistyczną jako najważniejsze. Podważył również ważność dotychczasowych testów IQ.⁸⁾

Gardner wyróżnia osiem rodzajów inteligencji. Według niego każda osoba ma kilka intelektualnych potencjałów i rozmaite talenty. Ludzkie zdolności mogą być wyrażone na wiele sposobów. Używając wszystkich rodzajów inteligencji, jednostka zdobywa wiedzę, uczy się i osiąga sukcesy. Każdy wybiera własny styl uczenia się w odniesieniu do przejawianego rodzaju inteligencji.

Inteligencja lingwistyczna — werbalna

Ludzie, którzy przejawiają ten rodzaj inteligencji, mają wysoko rozwinięte umiejętności słuchowe. Myślą słowami, zdają się słyszeć słowa w swoim mózgu, zanim je przeczytają, wypowiedzą i zapiszą. Ludzie ci lubią gry słowne, rozwiązywanie krzyżówek, opowiadanie historyjek, czytanie, pisanie, słuchanie, zapamiętywanie informacji. Ten rodzaj inteligencji związany jest zarówno z językiem pisanym, jak i mówionym. Osoby przejawiające ten rodzaj inteligencji mogą zostać w przyszłości poetami, dziennikarzami, pisarzami, nauczycielami, prawnikami, tłumaczami.

Sugestie dla rodzica: czytaj ze swoim dzieckiem, dostarczaj mu książek do czytania, papieru do pisania, zachęcaj je do opowiadania historyjek, dzielenia się tym, co przeczytało, umożliwiał dziecku korzystanie z biblioteki, graj z nim w gry typu scrabble.

Inteligencja logiczno-matematyczna

Ten rodzaj inteligencji związany jest z dedukcyjnym i indukcyjnym myśleniem, liczbami, abstraktami. Ludzie przejawiający ten rodzaj inteligencji używają logicznego myślenia w rozwiązywaniu problemów. Ich myślenie jest szybkie, tworzą hipotezy, poddają je ewaluacji, akceptują lub odrzucają.⁹⁾ Zdarza się, że rozumieją problem jeszcze przed wyartykułowaniem go. Dzieci ze zdolnościami logiczno-matematycznymi lubią rozwiązywanie zagadnień matematycznych, gry strategiczne, eksperymenty. Są ciekawe świata, lubią zadawać pytania, starają się odnaleźć związki pomiędzy

⁶⁾ Williams M., Burden Robert L., 1997:17

⁷⁾ Williams M., Burden Robert L., 1997:18

⁸⁾ Puchta H., Rinvolucri M., 2003:9

⁹⁾ Gardner H., 1993:20

informacjami. Ten rodzaj inteligencji charakteryzuje naukowców, inżynierów, matematyków, księgowych, badaczy.

Sugestie dla rodziców: pozwól dziecku na eksperymenty, zaproś dziecko do pomocy przy pieczeniu ciasta, zachęcaj do tworzenia nowych kolorów poprzez mieszanie barw ze sobą, pokaż dziecku, jak używać kalkulatora.

Inteligencja wizualno-przestrzenna

Ten rodzaj inteligencji związany jest z myśleniem obrazami, zdolnością do wizualizacji i kreowania wyobrażeń. Dzieci o tym rodzaju inteligencji lubią rozwiązywać krzyżówki, labirynty, lubią rysować, marzyć, patrzeć na mapy, obrazki, filmy. Osoby o inteligencji przestrzennej mają zdolność do widzenia obiektów pod różnym kątem.¹⁰⁾ Nawet ludzie niewidomi są zdatni do rozpoznawania kształtów przez dotyk.

Osoba o inteligencji wizualnej ma dobrą orientację w przestrzeni, kierunkach, lubi konstruowanie, projektowanie, naprawianie. Zdolności te charakterystyczne są dla nawigatorów, rzeźbiarzy, architektów, projektantów, mechaników.

Sugestie dla rodziców: pozwól dziecku zaprojektować kącik do zabawy w swoim pokoju, pozwól robić mu zdjęcia rodziny i przyjaciół, układać puzzle.

Inteligencja kinestetyczna — ruchowa

Ten rodzaj inteligencji odnosi się do ruchu fizycznego i wykorzystuje ośrodek w mózgu odpowiedzialny za ruch, kontrolujący ciało. Inteligencja ta związana jest ze zdolnością do zręcznej pracy z przedmiotami, używania ciała w różnorodny i sprawny sposób.¹¹⁾ Ludzie odznaczający się inteligencją kinestetyczną wyrażają siebie przez ruch. Mają dobrze rozwiniętą koordynację między okiem a ręką oraz poczucie równowagi. Osoby te uczą się i zapamiętują informacje poprzez interakcję z przestrzenią i dotyk. Lubią tańczyć, skakać, biegać, odgrywać role. Używają także języka ciała i poprzez ciało wyrażają swe emocje. Tworzą i budują, używając swych rąk. Mają szansę być tancerzami, aktorami, artystami, nauczycielami kultury fizycznej.

Sugestie dla rodziców: zachęcaj dziecko do tańca, aktywności sportowej, odgrywania ról, organizuj rodzinne spacer, jazdę na rowerze.

Inteligencja muzyczna

Inteligencja muzyczna oznacza zdolność do tworzenia i doceniania muzyki. Ludzie, którzy odznaczają się tym rodzajem inteligencji, potrzebują muzyki do wyrażenia swoich emocji, relaksacji.¹²⁾ Osoby te są wrażliwe na dźwięki, lubią uczyć się poprzez rymy i dźwięki. Ich życie byłoby uboższe bez muzyki. Lubią śpiewać, grać na instrumentach, komponować muzykę. Jest im łatwo zapamiętać melodię i rytm muzyki. Osoby te mają szansę zostać muzykami, piosenkarzami, kompozytorami. Gardner twierdzi, że ten rodzaj inteligencji manifestowany jest przez dzieci autystyczne, które często potrafią grać na instrumentach muzycznych.¹³⁾

¹⁰⁾ Gardner H., 1993:21

¹¹⁾ Puchta H., Rinvoluceri M., 2003:10

¹²⁾ Puchta H., Rinvoluceri M., 2003:9

¹³⁾ Gardner H., 1993:17

Sugestia dla rodzica: zachęcaj dziecko do śpiewania, wystukiwania rytmu, uwrażliwaj, uczęszczaj z nim na koncerty.

Inteligencja intrapersonalna — refleksyjna, wewnętrzna

Inteligencja intrapersonalna odnosi się do samorefleksji. Ludzie odznaczający się tym rodzajem inteligencji skierowani są do wewnątrz. Cierpią, gdy inni oczekują od nich bycia towarzyskim.¹⁴⁾ Osoby te dużo myślą, próbują zrozumieć swe uczucia, marzenia. Zdają się znać swe mocne i słabe strony. Charakteryzuje je koncentracja i rozsądek. Osoba zorientowana do wewnątrz analizuje swe uczucia, emocje, zachowanie.

Inteligencja intrapersonalna jest najbardziej prywatnym rodzajem inteligencji.¹⁵⁾

Sugestie dla rodziców: pozwól dziecku pracować i bawić się samemu, zachęcaj do prowadzenia dziennika, pamiętnika, do zrobienia czegoś dla całej rodziny, co sprawi radość wszystkim i dziecku.

Inteligencja interpersonalna

Ten rodzaj inteligencji opiera się na relacji osoba-osoba oraz na komunikacji między nimi.

Ludzie odznaczający się tą inteligencją próbują zobaczyć rzeczy z punktu widzenia innych ludzi, zrozumieć ich uczucia, myślenie i intencje.

Inteligencja interpersonalna charakteryzuje się zdolnością do zauważania różnic pomiędzy ludźmi, ich nastrojów i temperamentów.¹⁶⁾ Osoby manifestujące ten rodzaj inteligencji lubią przewodzenie, organizowanie przyjęć, czasem manipulowanie innymi. Ludzie ci nie lubią nieporozumień, niedomówień, próbują budować zaufanie w związkach. Mimo że lubią być liderami, potrafią współpracować z innymi.

Sugestie dla rodziców: zachęcaj dziecko do uczestniczenia w grupowych zajęciach, do dyskutowania i wspólnego rozwiązywania problemów.

Inteligencja przyrodnicza

Jest ostatnim rodzajem inteligencji dodanym przez Gardnera już po stworzeniu teorii inteligencji wielorakiej. Odnosi się ona do umiejętności pracy i życia w zgodzie z naturą. Charakteryzuje się chęcią do przeprowadzania obserwacji, dostrzegania zmian zachodzących w otoczeniu dotyczących roślin i zwierząt oraz zjawisk przyrodniczych.

Sugestie dla rodziców: zachęcaj dziecko do obserwowania świata roślin i zwierząt, załóż hodowlę rybek, chomików, papużek, kup psa lub kota, pomagaj dziecku odkrywać naturę i bądź jego przewodnikiem podczas wycieczek po najbliższej okolicy.

Dobrze jest znać typ inteligencji dziecka, by dostosować dla niego odpowiedni materiał do lekcji. Każde dziecko ma inną osobowość i inny styl uczenia się. Rodzice

¹⁴⁾ Puchta H., Rinvoluceri M., 2003:9

¹⁵⁾ Gardner H., 1993:25

¹⁶⁾ Gardner H., 1993:23

i nauczyciele powinni mieć świadomość tych różnic. Znając je, będą w stanie rozwijać aktywność dziecka.

Jeśli nauczyciel wie, że niektórzy jego uczniowie manifestują inteligencję przestrzenno-wizualną, musi wziąć pod uwagę to, że osoby te lubią widzieć to, czego się uczą, korzystać z obrazków, ilustracji, prezentacji, wzorów wizualnych, lubią rysować, używać kolorowych piór, by podkreślić ważne informacje. Wiedząc, że dane dziecko charakteryzuje się inteligencją kinestetyczną, rodzic i nauczyciel powinni pamiętać, że potrzebuje ono być aktywne, potrzebuje przerw, używa języka ciała i gestów w komunikacji z innymi, potrzebuje czasem przespacerować się w czasie mówienia i czytania, korzysta z przedstawień, uczy się przez dotyk, odgrywanie ról, czasem pokazuje informacje zamiast ich wypowiadania.

Dzieci z inteligencją lingwistyczną werbalizują wiedzę, mają dobrą pamięć do nazw, imion, dat, pamiętają nawet błahostki, lubią opowiadać historyjki, kreatywne pisanie, czytanie, poezję, zadają wiele pytań.

Jeśli w klasie jest osoba o inteligencji matematyczno-logicznej, nauczyciel powinien wiedzieć, że przyjemność sprawiają jej puzzle, gry liczbowe, rozwiązywanie problemów, eksperymenty, gry strategiczne. Dzieci te lubią pewnego rodzaju porządek na lekcji, przestrzeganie kolejności wykonywania w jej trakcie różnych czynności.

Pracując z ekstrawertykiem, nauczyciele i rodzice powinni pamiętać, że preferuje on gry zespołowe, dyskusje, pracę w grupach, ma satysfakcję w pomaganiu swym rówieśnikom i współdziałaniu z nimi.

Introwertycy lubią pracować samodzielnie, niezależnie, preferują pracę w pojedynkę, potrzebują czasu na bycie samemu.

Mając dziecko o inteligencji muzycznej, rodzice powinni wziąć pod uwagę fakt, że lubi ono grać na instrumentach, śpiewać, chodzić na koncerty. Dobrze jest wtedy zachęcić dziecko do uczestniczenia w lekcjach muzyki, uczęszczania do szkół muzycznych.

Dzieci zazwyczaj mają jeden dominujący typ inteligencji. Jednak mogą charakteryzować je dwa lub więcej różnych typów inteligencji. W tej sytuacji są one bardziej elastyczne i zdobywają wiedzę w łatwiejszy sposób.

Jeśli nauczyciele i rodzice zrozumieją oraz zaobserwują preferowane przez dzieci style uczenia się, będą w stanie stworzyć głębszy kontakt z nimi. Sprawi to, że proces nauczania będzie bardziej efektywny.

Iwona Orlicka

nauczyciel wspomagający

w SP nr 34 z Oddziałami Integracyjnymi w Gdyni

Bibliografia

- Dworetzky John P., *Psychology*, West Publishing Company, New York 1988
- Williams Marion, Burden Robert L., *Psychology for Language Teachers. A social Constructivist Approach*, Cambridge University Press, United Kingdom 1997
- Komorowska Hanna, *Metodyka nauczania języków obcych*, Fraszka Edukacyjna, Warszawa 2002
- Gardner Howard, *Multiple Intelligence. The Theory in Practice*, Basic Book, New York 1993
- Puchta Hubert, Rinvolutri Mario, *What are Multiple Intelligences?*, The Teacher 11 November 2003

Jarosława Piątkowska

Inteligencja wieloraka z perspektywy szkoły

Co możemy zrobić, aby dziecko niepełnosprawne uczyło się skutecznie i z przyjemnością?

1. Stworzyć niestresujące środowisko — takie, w którym można bez obaw popełniać błędy, a mimo to mieć duże szanse na sukces.
2. Mieć przekonanie, że przedmiot nauki jest ważny — dziecko chce się uczyć, gdy widzi, że to ma sens, a wiadomości, które uzyskuje, może wykorzystać w praktyce.
3. Postarać się, by nauce towarzyszyły pozytywne emocje — dobrze jest uczyć się w grupie, trzeba zadbać o zachętę, trochę humoru, regularne przerwy, pomoc i życzliwość.
4. Świadomie włączyć do pracy wszystkie zmysły.
5. Prowokować mózg do przemyślenia i przebadania tego, czego się uczymy z wykorzystaniem różnych typów inteligencji.
6. Utrwalać nowy materiał — wracając do niego w chwilach odpoczynku i gotowości.

Wyodrębniono trzy typy uczenia się: wzrokowy, słuchowy i ruchowy. Każdy z nas w pewnym stopniu wykorzystuje je wszystkie naraz, ale większość ludzi wyraźnie preferuje jeden z nich. Badania wykazały następujący rozkład preferencji:

Typ wzrokowy — 29%

Typ słuchowy — 34%

Typ ruchowy — 37%

Znając preferowany przez naszego ucznia typ nauki, wykorzystując 8 rodzajów inteligencji, stosujemy różne formy i metody pracy z dzieckiem niepełnosprawnym.

Razem z nauczycielem wiodącym, po dokonaniu obserwacji i wstępnej selekcji uczniów w klasie, przygotowujemy tok lekcji tak, aby wszystkie rodzaje inteligencji mogły zostać wykorzystane w jej trakcie.

Rola nauczyciela wspomagającego winna być poszerzona o pomoc dla nauczycieli przedmiotowców w klasach starszych, którzy nie mają okazji poznać ucznia na tyle, aby szybko, skutecznie i właściwie określić rodzaje inteligencji u danego ucznia.

I. Metody i formy wizualno-przestrzenne

- Sporządzaj mapy edukacyjne zawierające najistotniejsze informacje. Mają one format globalny, pozwalają przedstawić informacje w taki sposób, w jaki są one odbierane przez mózg — rozchodzą się jednocześnie w wielu kierunkach.
— Zaczynaj od tematu umieszczonego na środku strony.

- Używaj kluczowych słów, należy uchwycić jedynie zasadnicze fakty, które — powtarzane — przywołają całą lekcję.
- Pracuj od środka na zewnątrz we wszystkich kierunkach. Odgałęzień powinno być od 5 do 7.
- Używaj symboli, kolorów, słów, obrazów i innych obrazowych elementów. Taka mapa jest łatwa do zapamiętania. Stosuj też zróżnicowaną wielkość liter. Ograniczaj słowa do minimum.
- Użyj kolorów do wyróżnienia najważniejszych słów.
- Wykonaj mapy razem z dziećmi, niech mają swój wkład w ich powstawanie.
- Powtarzaj to, czego się nauczyłeś.
- Narysuj to — najprostszą metodą są szkice do zadań, schemat, wykres czy diagram.
- Usiądź wygodnie i uruchom wyobraźnię.

II. Metody i formy lingwistyczno-werbalne

- To, co usłyszysz, „przetłumacz” na „własny” język.
- Czytaj w sposób dramatyczny (można czytać z jakimś śmiesznym akcentem lub szeptem).
- Streść na głos własnymi słowami (pamiętamy więcej z tego, co sami powiedzieliśmy, niż z tego, co tylko przeczytamy).
- Burza mózgów — każdy ma prawo do wypowiedzenia własnego zdania oraz wysłuchania opinii innej osoby. Uczeń przygotowuje listę kluczowych punktów i uporządkuje je po swojemu.
- Sporządź krótką notatkę, zachęcaj do zapisywania ważnych rzeczy na kartce i powieś w widocznym miejscu.

III. Metody i formy logiczno-matematyczne

- Kluczowe punkty ułóż w logicznym porządku.
- To, czego się uczysz, sprawdzaj w praktyce, szukaj dowodów na zgodność z prawdą.
- Szukaj związków pomiędzy informacjami.
- Dokonuj różnego rodzaju eksperymentów.

IV. Metody i formy kinestetyczno-ruchowe

- Odgrywanie ról.
- Zamienianie się rolami, patrzenie na świat z perspektywy drugiego człowieka.
- Fizyczna demonstracja.
- Przekazywanie informacji za pomocą „mowy ciała”.
- Wizualizacja przykładów, dodanie do wyjaśnienia elementów niewerbalnych.

V. Metody i formy muzyczne

- Układanie melodii do wiersza.
- Układanie rymowanek.
- Układanie z trudnego tematu piosenki do znanej melodii.

- Przedstawienie tematu w formie piosenki.
- Słuchanie różnego rodzaju muzyki podczas rysowania, malowania, odpoczywania.

VI. Metody i formy interpersonalne

- Przedyskutuj temat z kolegą lub koleżanką.
- Wyraź swoją opinię.
- Zadawaj pytania w grupach.
- Porównuj notatki dzieci.
- Naucz innych tego, czego sam się nauczyłeś.
- Ucz się zespołowo.
- Znajdź partnera do nauki.

VII. Metody i formy intrapersonalne

- Sprawdź, czy to, czego się uczysz, ma dla ciebie znaczenie.
- Wykorzystuj wiedzę w praktyce.
- Odpytuj ucznia poza klasą.
- Nie zadawaj mu pytań w czasie lekcji.
- Zaproponuj napisanie referatu na ważny temat.
- Nie zmuszaj ucznia do pracy w parach lub grupach.
- Zachęć do zapisywania własnych przemyśleń, prowadzenia pamiętnika.

VIII. Metody i formy przyrodnicze

- Szukaj wpływu tego, o czym się uczymy, na nasze środowisko.
- Zachęcaj do obserwacji otoczenia.
- Zwracaj uwagę ucznia na ważne rzeczy dziejące się właśnie w tej chwili.
- Odwołuj się do doświadczeń własnych dziecka.

W pracy z dzieckiem niepełnosprawnym nauczyciele powinni korzystać z wyżej wymienionych form i metod tak, by uczynić informację łatwą do zapamiętania i — na ile to możliwe — zrozumienia. Ważne jest oparcie się o istniejące mocne strony ucznia i wykorzystanie ich do usprawnienia jego osłabionych funkcji.

Dzięki wiedzy na temat wielorakiej inteligencji mamy więcej możliwości kształtowania i stymulowania rozwoju ucznia niepełnosprawnego. Nikt nie rodzi się od razu geniuszem, intelekt i możliwości trzeba kształtować całe życie.

Jarosława Piątkowska
nauczyciel wspomagający w SP nr 34
z Oddziałami Integracyjnymi w Gdyni

Bibliografia

- Dryden Gordon, Vos Jeannette, *Rewolucja w uczeniu*, Wydawnictwo ZYSK I S-KA, Poznań 2001
- Gardner Howard, Khaber Mindy L., Wake Warren K., *Inteligencja. Wielorakie perspektywy*, WSiP, Warszawa 2001
- Rose Colin, Nicholl Malcolm J., *Uczę się szybciej, na miarę XXI wieku*, Oficyna Wydawnicza LOGOS, Warszawa 2003

Izabela Zaworska

Nadpobudliwość psychoruchowa u dzieci

Wielu rodziców skarży się na ogromną ruchliwość swoich dzieci. W szkole, w PPP można spotkać się ze sformułowaniem „zespół nadpobudliwości psychoruchowej”, a ostatnio „po amerykańsku” ADHD — zespół nadpobudliwości psychoruchowej z zaburzeniami koncentracji uwagi. Skąd wiadomo, że dziecko jest nadpobudliwe, a nie po prostu niegrzeczne, „rozbrykane”?

Nadpobudliwość jest zespołem objawów dotyczących trzech obszarów:

1. **sfery poznawczej** — zaburzenia koncentracji uwagi;
2. **sfery ruchowej** — pobudzenie ruchowe (nadruchliwość);
3. **sfery emocjonalnej** — reaktywność emocjonalna (impulsywność).

Objawy są znacznie nasilone w porównaniu z dziećmi w tym samym wieku i bardzo utrudniają funkcjonowanie dziecka w domu i w szkole. Aby postawić diagnozę ADHD, dziecko musi:

- przejawiać wystarczającą liczbę objawów;
- wykazywać objawy przed 7. rokiem życia;
- przejawiać je co najmniej w dwóch środowiskach (dom, szkoła);
- wykazywać objawy co najmniej przez 6 miesięcy.

Przed zdiagnozowaniem ADHD trzeba wykluczyć inne choroby, np. schizofrenię, inne psychozy czy nadczynność tarczycy.

Trzeba też zaznaczyć, że nadpobudliwość jest cechą na całe życie, choć zwykle jej nasilenie zmniejsza się z wiekiem. Objawy ADHD utrzymują się u około 70% dzieci w okresie dojrzewania i 30–50% w dorosłym życiu. Ludzie ci często są dziennikarzami, reżyserami, pracują w zawodach, w których ruchliwość, impulsywność jest zaletą. Z badań naukowych wynika, że chłopcy częściej wyrastają z tego zespołu niż dziewczęta.

OBJAWY:

Zaburzenia koncentracji uwagi:

- dziecko nie jest w stanie skoncentrować się na szczegółach podczas zajęć szkolnych i zabaw
- często wydaje się nie słuchać tego, co się do niego mówi
- często nie stosuje się do podawanych kolejno instrukcji
- ma kłopoty z dokończeniem zadań szkolnych i wypełnieniem codziennych obowiązków

- często ma trudności z zorganizowaniem sobie pracy
- unika zajęć wymagających dłuższego wysiłku umysłowego (np. odrabiania lekcji)
- często gubi rzeczy niezbędne do pracy i zabawy, np. ołówki, książki, zabawki
- łatwo rozprasza się pod wpływem zewnętrznych bodźców, np. jeśli kilka osób mówi naraz, będzie miało kłopot z wyróżnieniem osoby, której chce słuchać

Nadruchliwość:

- dziecko ma często nerwowe ruchy rąk lub nóg, nie jest w stanie usiedzieć na miejscu
- wstaje z miejsca w czasie lekcji lub w innych sytuacjach wymagających spokojnego siedzenia
- często chodzi po pomieszczeniu lub wspina się na meble w sytuacjach, gdy jest to zachowanie niewłaściwe
- często ma kłopoty ze spokojnym bawieniem się lub odpoczynkiem
- często jest w ruchu, biega „jak nakręcone”
- często jest nadmiernie gadatliwe

Impulsywność:

- dziecko często wyrywa się z odpowiedzią, zanim pytanie zostanie sformułowane w całości
- często ma kłopoty z zaczekaniem na swoją kolej
- często przerywa lub przeszkadza innym (np. wtrąca się do rozmowy lub zabawy)
- ma skłonność do przerzucania się z jednego niedokończonego zadania na drugie
- bardzo łatwo obraża się, płacze ze złości, jest wybuchowe, kłótlive

PRZYCZYNY:

Dzieci z nadpobudliwością można podzielić na trzy podklasy ze względu na pochodzenie zaburzeń:

1. Problemy o podłożu organicznym — dziecko po trudnym porodzie lub urodzone przedwcześnie.
2. Problemy wynikające z zaburzeń przyswajania pokarmów — dziecko ma skłonności alergiczne, np. astma czy egzema.
3. Problemy niespecyficzne — nie można wskazać jednej głównej przyczyny zaburzeń funkcjonowania.

Ogólnie o przyczynach ADHD można powiedzieć, że na pewno zespół ten nie bierze się z trudnej sytuacji w domu, złego wychowania, oglądania TV czy gier komputerowych. To wszystko może oczywiście być powodem agresji albo problemów z koncentracją uwagi, ale nie w tym nasileniu, o którym mówimy w przypadku ADHD.

Pierwotną przyczyną jest złe funkcjonowanie niektórych struktur mózgowych. Nie są one uszkodzone, ale inaczej funkcjonują. Gorzej pracują części mózgu odpowiedzialne za kontrolę ruchu, dynamikę, uwagę. Mniejsza jest wrażliwość komórek nerwowych na substancje zwane neuroprzekaznikami. Mózg jakby nie odfiltrowuje natłoku informacji (wszystkie są tak samo ważne), przez co dziecku trudno skupić

się na jednym wybranym bodźcu (rola dopaminy), organizm pozostaje w stanie ciągłego pobudzenia (niedobór noradrenaliny), poza tym dziecko ma obniżony nastrój, zaburzenia snu i kontroli zachowań (niedobór serotoniny).

W Polsce nie ma dokładnych danych, ile dzieci cierpi na ten zespół (źródła podają, że 400 tys.). Na świecie uważa się, że 3–5% dzieci może być dotkniętych tym schorzeniem (przy czym zaburzenia te czterokrotnie częściej występują u chłopców). Z tego co dziesiąte, dwudzieste dziecko może wymagać leczenia farmakologicznego. W Polsce niewiele dzieci z ADHD jest leczonych farmakologicznie.

Jakie kłopoty ma dziecko z nadpobudliwością psychoruchową?

- Ma gorsze stopnie, niż wynika to z jego możliwości intelektualnych.
- Bywa tak impulsywne i agresywne, że rówieśnicy je odrzucają (może szukać akceptacji w grupie przestępczej lub ucieczki w uzależnienie).
- Dzieci nadpobudliwe są bardziej zagrożone wypadkami, nie potrafią przewidzieć następstw swoich czynów (jeśli zobaczą po drugiej stronie jezdni coś ciekawego, to mogą wbiec pod samochód).
- Takie dziecko stale biega, przeszkadza, ma trudności z zachowaniem dyscypliny, za co wciąż jest karane. Nawet na chwilę nie może zostać samo, bo może zrobić krzywdę sobie lub innym.
- Ważne dla rodziców, nauczycieli jest to, że zachowanie dziecka z ADHD może być różne w zależności od czynników zewnętrznych: potrafi skupić się na chwilę w domu, w ciszy, ale już w hałaśliwej klasie nie daje sobie rady z takim samym zadaniem (stąd te gorsze stopnie).
- Dziecko z ADHD potrafi skupić się na nieciekawym zadaniu najwyżej kilka minut, zwykle koncentruje się z wysiłkiem jedynie na czymś ciekawym. Stąd na klasówce dzieci te często dobrze robią zadania trudne, a złe — łatwiejsze, przy których uwaga rozprasza się.
- Dzieci te często mają problemy z koordynacją ruchową i pisanie, miewają wybuchy gniewu i złego humoru oraz skłonność do bezczelnych i buntowniczych zachowań w odpowiedzi na zwróconą uwagę. Mają problemy z wykonywaniem poleceń i przestrzeganiem zasad, więc ich zachowanie powoduje częste konflikty z dorosłymi i rówieśnikami.
- Dzieci z ADHD zazwyczaj łatwo ulegają frustracji lub wpadają w przygnębienie z powodu liczby lub poziomu trudności stawianych przed nimi szkolnych zadań. Aby to zmienić, często unikają zadań, co uruchamia mechanizm „błędnego koła” — im mniej pracują w szkole, tym więcej mają trudności i tym więcej doświadczają frustracji i zniechęcenia, co prowadzi do problemów z nauką i niepowodzeń szkolnych.

Znając objawy i przyczyny ADHD, możemy łatwiej dostrzec i zrozumieć dzieci z tym zespołem. W szkole częściej spotyka się dzieci z objawami o mniejszym nasileniu niż te z „czystym” ADHD.

Terapia dziecka z ADHD powinna objąć dziecko, rodziców i nauczycieli. Dziecko i rodzice przede wszystkim powinni dostać informację o tym, jakie są ich realne problemy, tzn., że dziecko nie jest niegrzeczne i leniwe, tylko ma pewne zaburzenia. To zdejmuje poczucie winy i z dziecka, i z rodziców. Następnie z rodzicami i nauczycielami omawia się pewne specyficzne strategie wychowawcze, którymi takie dziecko powinno być objęte.

W większości przypadków symptomy ADHD można opanować i kontrolować. Ważne jest, by odpowiednio wcześnie choroba ta została rozpoznana i leczona. Najbardziej skuteczną metodą leczenia ADHD jest podejście wieloaspektowe, które łączy w sobie elementy kilku terapii: pomoc lekarską, udogodnienia w klasie, modyfikację behawioralną (czyli metody wychowawcze) i doradztwo. Wszystkie te terapie powinny być prowadzone łącznie przez zespół składający się z rodziców, nauczycieli, lekarzy oraz specjalistów w zakresie zachowania lub zdrowia psychicznego.

Izabela Zaworska

SP nr 34 z Oddziałami Integracyjnymi w Gdyni

Bibliografia

- Elliot P., Place M., *Dzieci i młodzież w kłopotcie*, WSiP, Warszawa 2000
MacKenzie R., *Kiedy pozwolić? Kiedy zabronić?*, GWP, Gdańsk 2001
Praca z dzieckiem nadpobudliwym psychoruchowo, „Życie Szkoły” 2002 nr 2
Wolańczyk T., Kołakowski A., Skotnicka M., *Nadpobudliwość psychoruchowa u dzieci*, Wydawnictwo BiFolium, Lublin 1999

Anna Bielińska

Rodzaje integracji osób niepełnosprawnych umysłowo

Termin „integracja” rozumiany jest i szeroko stosowany na płaszczyźnie faktycznie wszystkich dyscyplin naukowych i we wszystkich sferach ludzkiej egzystencji. Dla każdego z nas może oznaczać co innego, jednakże cechą wspólną, swoistym łącznikiem scalającym „integrację” jest, moim zdaniem, koncepcja afirmacji drugiego człowieka, odczuwania empatii względem innych ludzi, wzajemnego szacunku i zrozumienia dla problemów jednostki, przy jednoczesnym uwzględnieniu jej życia we wspólnocie, w społeczeństwie. Integracja oznacza zespolenie, scalenie, tworzenie całości z części.

We współczesnej pedagogice specjalnej integrację rozumie się jako interdyscyplinarne, zintegrowane działanie, mające na celu rewalidację jednostki odbiegającej od normy. W definicji tej chodzi również o stworzenie optymalnych warunków, zarówno dydaktycznych, jak i wychowawczych, w zwykłej — powszechnej szkole, umożliwiających nauczanie dzieci i młodzieży odbiegających od normy wspólnie z osobami nieodbiegającymi (por. Kościelak R., *Integracja społeczna niepełnosprawnych umysłowo*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 1995, s. 25).

W pedagogice specjalnej często używa się następującego terminu: „system integracyjny”, co oznacza wprowadzenie kształcenia specjalnego do nauki i wychowania dzieci oraz dorosłych z odchyleniami od normy w szkołach publicznych, przy uwzględnieniu ich odrębnych potrzeb i możliwości ich zaspokajania. A. Maciarz uważa, że u podstaw integracyjnego systemu kształcenia specjalnego leżą, zaprezentowane poniżej, założenia:

1. Najkorzystniejsze dla rozwoju, wychowania i nauczania dzieci niepełnosprawnych jest przebywanie w gronie rodziny oraz społeczności osób pełnosprawnych, przy zapewnieniu im odpowiednich warunków zdrowotnych, społeczno-wychowawczych i dydaktycznych.
2. Dla przygotowania dziecka niepełnosprawnego — w miarę jego możliwości — do życia w środowisku społecznym wysoce korzystne jest jego spontaniczne i celowo zorganizowane uczestnictwo w tym życiu.
3. W procesie wychowania i nauczania dzieci niepełnosprawnych uwzględniamy ich potrzeby oraz dyspozycje osobowościowe wspólne dla nich i dzieci pełnosprawnych, organizujemy dla obu tych grup identyczne sytuacje wychowawcze, a wprowadzamy tylko wówczas sytuacje, metody i środki specjalne, gdy zachodzi potrzeba ze względu na swoiste trudności dziecka, związane z jego odchyleniem od normy.
4. Dzieci i młodzież niepełnosprawna mają prawo do korzystania ze wszystkich stopni i profili szkolnictwa, z instytucji sportu, rekreacji i kultury. Instytucje

te powinny do swoich obiektów i swej pracy wprowadzić odpowiednie rozwiązania organizacyjne, zapewniające osobom niepełnosprawnym swobodne z nich korzystanie.

5. Okresowa lub częściowa izolacja w zakładach specjalnych niektórych grup dzieci ze względów zdrowotnych lub dydaktycznych nie spowoduje tylko wówczas negatywnych skutków w ich rozwoju, gdy zakłady te umożliwią dzieciom różne formy kontaktów ze środowiskiem, w tym szczególnie z dziećmi pełnosprawnymi (Maciarz A., *Integracja społeczna dzieci niepełnosprawnych*, WSiP, Warszawa 1987, s. 27).

Odnosząc się do aspektu rodzajów integracji, na podstawie przeanalizowanej przeze mnie literatury, na ogół wyróżnia się trzy podstawowe stopnie integracji kompatybilne ze sobą i wynikające jedna z drugiej, a mianowicie integrację w rodzinie, w szkole oraz w życiu społecznym.

Integracja w procesie wychowania przebiega, według R. Kościelaka, w rodzinie, szkole i szerszym (pozarodzinowym i pozaszkolnym) środowisku, wśród rówieśników i osób dorosłych.

Integracja w rodzinie przebiega od obojętnego traktowania, tolerowania i naturalnego przyjęcia w skład rodziny, aż do świadomego akceptowania nowego członka, wykazywania zrozumienia dla jego indywidualnych, nierzadko specyficznych potrzeb, ustawicznej współpracy z nim we wszystkich sferach życia rodzinnego.

Integracja w szkole jest zagadnieniem bardziej skomplikowanym, szczególnie gdy w grę wchodzi jednostki z poważnymi odchyleniami. W tym przypadku konieczne jest stwierdzenie, czy dzieci te można przygotować do nauki z dziećmi pełnosprawnymi, czy trzeba zapewnić im dodatkowe, konieczne warunki w domu i szkole. Problem ten jest nadal otwarty i w zakresie systemu integracyjnego wyłoniono dotąd takie formy kształcenia specjalnego dzieci i młodzieży niepełnosprawnej, jak:

- organizowanie klas specjalnych
- funkcjonowanie zespołów korekcyjno-kompensacyjnych
- nauczanie indywidualne stosowane w domu
- nauczanie „zintegrowane”, polegające na tym, iż dzieci upośledzone mające skierowanie do szkoły specjalnej realizują obowiązek szkolny razem ze swoimi pełnosprawnymi rówieśnikami (por. Kościelak R., *Integracja społeczna niepełnosprawnych umysłowo*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 1995, s. 30).

Integracja w szerszym środowisku, wśród rówieśników i dorosłych, czyli tzw. integracja społeczna, polega przede wszystkim na włączeniu dziecka niepełnosprawnego w społeczność jednostek pełnosprawnych i zagwarantowaniu mu w tej społeczności warunków ogólnego rozwoju. Chodzi tu o „wyuczenie” i wykształcenie u osoby niepełnosprawnej umiejętności przystosowawczych i adaptacyjnych do współuczestnictwa w życiu społecznym i późniejszym życiu zawodowym.

Znaczący, jeśli nie główny, wpływ na powodzenie i wynik integracji ma, moim zdaniem, przede wszystkim odpowiednio wykwalifikowana i przygotowana kadra pedagogiczna, przygotowanie samego środowiska społecznego, czyli poziom uświadomienia nas wszystkich o problemach innych oraz przygotowanie otoczenia fizycznego, tak by jednostki niepełnosprawne nie napotykały na bariery i przeszkody dla nich nie do pokonania.

Anna Bielińska
SP nr 13 w Gdyni

Anna Bielińska

Warunki prawidłowej integracji osób z niepełnosprawnością intelektualną

Osoby z upośledzeniem umysłowym są takimi samymi obywatelami, jak wszyscy inni. Są normalnymi ludźmi, a nie przybyszami z innej planety. Podobnie myślą i czują. Trzeba tylko stworzyć im pewne warunki, pomóc, dać nadzieję i starać się ich zrozumieć. W literaturze pedagogicznej coraz częściej słyszy się i postrzega nawoływanie do podmiotowego traktowania jednostek upośledzonych umysłowo — respektowania ich praw i realizowania potrzeb. Ocenianie ludzi z punktu widzenia tzw. normy, dopasowywanie ich do niej, tendencje do selekcji i segregacji są działaniami przeciwko podmiotowości i godności człowieka. W moim przekonaniu to nie jednostkę upośledzoną umysłowo należy dopasowywać do istniejących sytuacji, instytucji, zawodów czy form życia społecznego, ale to wytwory kultury społeczeństwa powinny być dopasowywane do człowieka upośledzonego, do kierunku, zakresu i poziomu jego sprawności.

Będąc nauczycielem, zauważyłam, iż nie ma bardziej bezkrytycznych i „niewzruszonych” sędziów, jak właśnie w klasach nauczania elementarnego. Dzieci potrafią być bardzo okrutne w stosunku do innych, różniących się pod względem zachowania, jak i fizycznych uwarunkowań. To właśnie już od pierwszych lat życia powinniśmy zwracać szczególną uwagę w wychowaniu naszych pociech na to, by w przyszłości byli to ludzie otwarci na zmiany, otwarci na niedoskonałości odnoszące się również do ich rówieśników. Być może brzmi to nieco pompatycznie i traci ideologią utopijną, ale pisząc o warunkach poprawnej integracji, uważam za najważniejsze rozpoczęcie transformacji światopoglądowej w myśleniu nas wszystkich o ludziach niepełnosprawnych, rozbudzenie większej świadomości społeczeństwa na problemy drugiego człowieka, wykształcenie w nas wszystkich zdolności empatycznych.

Ważność tego zagadnienia potwierdzają badania naukowe, ekspertyzy oraz liczne raporty rządowe wykazujące, że warunki życia osób niepełnosprawnych są uciążliwe, a jakość ich życiowego funkcjonowania socjalnego i psychicznego jest z wielu różnych powodów niska, dyskomfortowa. Ranga problemu wynika nie tylko i nie tyle z ilościowych wskaźników uzasadniających społecznie konstruktywne jego rozwiązanie, ale przede wszystkim z obiektywnie trudnej sytuacji psychospołecznej tej kategorii niepełnosprawnych.

Pomimo istnienia międzynarodowych standardów praw człowieka oraz adaptacyjnych i antydyskryminacyjnych ujęć modelowych w stosunku do upośledzonych umysłowo, niezwykle trudno o konkretne rozwiązania prawne, socjalne i edukacyjne powyższego zagadnienia, z uwagi na złożoną osobowość opisywanej populacji

społeczeństwa. Nie jest to jednak problem nie do rozwiązania, gdyż praktycznie nie istnieją w życiu sytuacje bez wyjścia. Należy zawsze starać się znaleźć pozytywy danego zagadnienia, a w przypadku poprawnego przebiegu integracji z całą pewnością pomoże „postawienie się” w sytuacji osoby niepełnosprawnej i tego, co czuje, gdy środowisko, w którym przyszło jej żyć, izoluje się od niej lub przechodzi obok niej obojętnie.

Zasadnicze znaczenie ma tutaj zależność osób niepełnosprawnych od otoczenia. Jednostki te przekonują się o swej bezradności nawet wobec najprostszych czynności, co zwiększa ogromnie zależność osób niepełnosprawnych od otoczenia, a z czasem przekształca się w wyuczoną bezradność. Osoby o obniżonej sprawności charakteryzują się brakiem zaufania do samych siebie i brakiem wiary we własne możliwości, toteż gdy stają przed nowym zadaniem, szukają oparcia w otoczeniu, które podnosi subiektywne prawdopodobieństwo sukcesu (Pileccy W. i J., *Stymulacja psychoruchowego rozwoju dzieci o obniżonej sprawności umysłowej*, WN WSP, Kraków 1995, s. 21).

Osoby z upośledzeniem umysłowym potrafią adekwatnie ocenić swoją sytuację, dostrzec swoje osamotnienie spowodowane nieprawidłowymi relacjami w otoczeniu, często nawet w najbliższej rodzinie, i ustosunkować się do nich. W konsekwencji prowadzi to do złego samopoczucia, które potęguje niezaspokojenie podstawowych człowieczych potrzeb, tj.: potrzeby przynależności, bliskości, miłości, kontaktu emocjonalnego. Nasuwa się pytanie: co w związku z tym należy zrobić? Otóż przede wszystkim należy dążyć do zmian w zakresie kształtowania sfery stosunków partnerskich i kontaktów upośledzonych z najbliższymi w rodzinie, z rówieśnikami i innymi osobami znaczącymi w ich życiu i środowisku. Jedną z najważniejszych umiejętności spełniania pragnień harmonijnego szczęścia jest empatia. Jest ona otwarciem na drugą osobę, cechą wynikającą z samoakceptacji, autoszacunku czy samopoznania siebie i drugiego człowieka, jest wyrazem osiągnięcia dorosłości. Problem ten jest obecnie niezwykle aktualny, gdyż przyjmuje się, że wielką rolę w kształtowaniu się osobowości człowieka odgrywa „inteligencja emocjonalna”.

Mając na uwadze fakt, iż wielu upośledzonych umysłowo nie znajduje swojej linii pozytywnego ukierunkowania życiowego, nie włącza się w pełni do czynnego życia społecznego i zawodowego, należy stwierdzić, iż stwarza się tym osobom poczucie dyskomfortu psychicznego i społecznego. Powoduje to ujawnienie się społecznej izolacji, stygmatyzacji i deprawacji wynikającej z niezaspokojenia podstawowych potrzeb psychospołecznych oraz lęków egzystencjalnych. Konieczne wydaje się zatem likwidowanie barier edukacyjnych i społecznych, dla pozytywnego życiowego ukierunkowania jednostek niepełnosprawnych umysłowo, wspomaganie ich rodzin, w celu zapobiegania nadmiernym obciążeniom psychicznym. Istotne jest również kształtowanie postaw społecznych ułatwiających zrozumienie problemów tych jednostek, akceptację zaistniałych trudności i tolerancję wobec życiowych niepowodzeń, a przede wszystkim organizację nowych płaszczyzn oraz form współdziałania opartych na edukacji, szkoleniu i wsparciu drugiego człowieka. Przy czym nie należy tego kojarzyć z siedzeniem w ławce szkolnej, lecz dopuszczaniem upośledzonych umysłowo do normalnego życia, uczenia się i praktykowania życia w jego toku (Węgrzecka-Giluń J., *Niepełnosprawność pełna nadziei*, [w:] *Remedium* nr 1, 1994 r., s. 9).

Konkludując — uważam, że integracja osób niepełnosprawnych intelektualnie w ostatnich latach przynosi zaskakujące, pożądane efekty, tak że coraz częściej moż-

na pokusić się o stwierdzenie, że wszyscy jesteśmy członkami jednej wspierającej się wzajemnie społeczności ludzkiej. Ostatnimi czasy działania nas wszystkich opierają się czy też oscylują wokół problemu ludzi niepełnosprawnych, w tym upośledzonych intelektualnie. Na dowód niniejszych słów zaprezentuję poniżej współcześnie spełniane warunki, które ze wzmożoną częstotliwością są wprowadzane w czyn:

- Kontakty z osobami niepełnosprawnymi intelektualnie stają się coraz częstsze i przede wszystkim zaczynają funkcjonować jako normy w naszym społeczeństwie.
- Stosunek do osób upośledzonych umysłowo zaczyna być kształtowany poprzez większy stopień światopoglądowy.
- Na stosunek do osób niepełnosprawnych intelektualnie w dzisiejszych czasach nie ma już wpływu stopień ich wykształcenia lub w zaskakującym tempie wpływ ten maleje.
- W szkołach coraz częściej i z większym nasileniem przeprowadzane są akcje uświadamiania dzieci i młodzieży odnośnie do problemów, potrzeb i możliwości osób upośledzonych umysłowo.
- Szkoły publiczne — masowe utrzymują lub zaczynają utrzymywać stały kontakt ze szkołami specjalnymi oraz innymi instytucjami wspierającymi i skupiającymi osoby niepełnosprawne intelektualnie.
- Coraz częściej państwo i instytucje pozarządowe informują (w mediach, internecie, publikacjach, czasopismach itd.) społeczeństwo o osobach niepełnosprawnych, przybliżając w ten sposób ich problemy, marzenia, tęsknoty i radości.
- Rodzice dzieci pełnosprawnych intelektualnie od najwcześniejszych lat zaczynają uświadamiać je i uwrażliwiać na obecność w społeczeństwie osób niepełnosprawnych, uczyć szacunku i zrozumienia dla osób, które odbiegają od norm przyjętych w społeczeństwie.
- Coraz więcej firm, zakładów pracy, prywatnych i państwowych przedsiębiorców zatrudnia osoby z niepełnosprawnością umysłową, wyzwalając w nich w ten sposób poczucie niezależności i powodując rozwój w nich cech samoakceptacji i samozadowolenia.
- Bardzo istotne staje się poszerzanie zakresu publikacji poruszających problemy osób z niepełnosprawnością intelektualną, gdyż mogą one stanowić kompendium wiedzy na temat tego upośledzenia dla szerokich kręgów naszego społeczeństwa (por. Kościelak R., *Integracja społeczna niepełnosprawnych umysłowo*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 1995, s. 48).

Reasumując powyższy wywód, skłaniam się ku stwierdzeniu, że wszystkie działania społeczeństwa winny zmierzać do podmiotowego traktowania osób niepełnosprawnych umysłowo, w imię szeroko pojętej integracji społecznej. Stwarza to możliwość spontanicznego, naturalnego kształtowania i osiągania dobrego samopoczucia jednostek upośledzonych w środowisku życia, zwiększania ich poczucia kontroli wewnętrznej, samodzielności oraz niezależności w kontaktach społecznych i bliskiej więzi społecznej.

Anna Bielińska
SP nr 13 w Gdyni

Ewa Madziąg, Małgorzata Muchowska,
Małgorzata Rybsztad, Danuta Styk,
Anita Tatarata

Słońce, piasek i morze — test osiągnięć z matematyki po gimnazjum

Przedstawiony zbiór zadań został opracowany z myślą o wykorzystaniu go do badania osiągnięć z zakresu matematyki po gimnazjum. Staraliśmy się tak dobrać zadania, aby zawierały treści umieszczone w podstawie programowej oraz badały różne umiejętności, jakie powinien posiadać uczeń, kończący naukę w gimnazjum.

Klasa IIIc liczy 36 uczniów. Za trzydniową wycieczką do Łeby głosowało 27 uczniów: 12 chłopców i $\frac{5}{6}$ liczby dziewcząt.

Zadanie 1

Jaki % uczniów **nie opowiedział** się za wyjazdem nad morze?

- A. 20% B. 25% C. 30% D. 35%

Zadanie 2

Które z równań pozwoli obliczyć liczbę dziewcząt w tej klasie?

- A. $\frac{5}{6}x + 12 = 36$ B. $\frac{5}{6}x - 12 = 27$ C. $\frac{5}{6}x - 12 = 36$ D. $\frac{5}{6}x + 12 = 27$

Na początku maja 30 uczniów klasy IIIc gdyńskiego gimnazjum przyjechało do Łeby. W pensjonacie uczniowie zostali zakwaterowani w pokojach trzyosobowych. Koszt noclegu w takim pokoju wynosi 10 zł od osoby bez VAT-u i 11,20 zł od osoby z VAT-em.

Zadanie 3

Stawka VAT na usługi turystyczno-hotelarskie wynosi:

- A. 10% B. 11% C. 12% D. 22%

Zadanie 4

Ile kosztuje pobyt trzyosobowej rodziny w takim pokoju przez dwie doby?

- A. 40 zł B. 44,80 zł C. 60 zł D. 67,20 zł

Zadanie 5

W pensjonacie jest 14 pokoi trzyosobowych, które stanowią 70% wszystkich pokoi. Jaką liczbą pokoi dysponuje ten pensjonat?

- A.** 18 **B.** 20 **C.** 21 **D.** 35

Zadanie 6

W grupie uczestników wycieczki jest 13 chłopców i 17 dziewcząt. Dla tej grupy wynajęto:

- A.** 4 pokoje dla chłopców i 5 dla dziewcząt
B. 4 pokoje dla chłopców i 6 dla dziewcząt
C. 5 pokoi dla chłopców i 5 dla dziewcząt
D. 5 pokoi dla chłopców i 6 dla dziewcząt

Zadanie 7

Powierzchnia prostokątnego pokoju jest równa 18 m^2 . Stosunek długości pokoju do szerokości wynosi $2 : 1$. Wymiary tego pokoju to:

- A.** 5 m i 3,6 m **B.** 4,5 m i 4 m **C.** 2 m i 9 m **D.** 6 m i 3 m

Zadanie 8

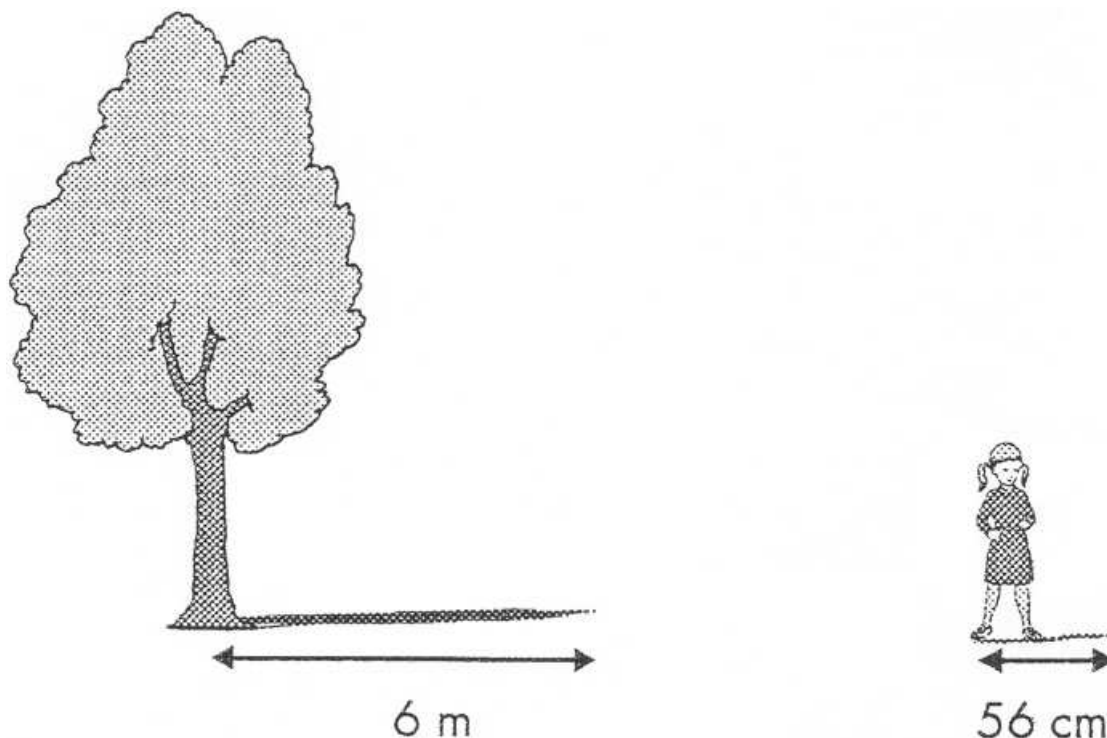
Na planie miasta Łeby wykonanym w skali $1 : 10.000$ działka, na której znajduje się pensjonat, ma powierzchnię $1,2 \text{ cm}^2$. Rzeczywista wielkość tej działki to:

- A.** 0,12 ha **B.** 120 a **C.** $1,2 \text{ m}^2$ **D.** 120.000 cm^2

Zadanie 9

Przed pensjonatem rosła stuletnia lipa. Kasia obliczyła jej wysokość. Jeżeli Kasia ma 168 cm wzrostu, to wysokość drzewa jest równa:

- A.** 15,68 m **B.** 16 m **C.** 18 m **D.** 20 m

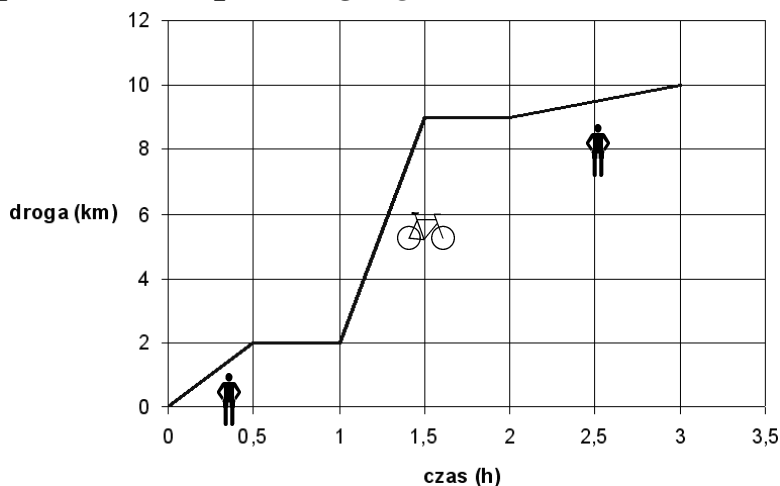

Zadanie 10

Właściciel pensjonatu wytyczył na działce miejsce, w którym będzie kort tenisowy. Plac ma kształt prostokąta o szerokości 11 m. Powierzchnia wytyczonego placu wynosi 451 m^2 . Na jego ogrodzenie potrzeba:

- A.** 52 m **B.** 104 m **C.** 120 m **D.** 104 m^2

Pierwszego dnia uczniowie udali się na wycieczkę rowerową na wydmy. Poniższy wykres przedstawia przebieg wycieczki:

Zadanie 11

Postoje trwały:

- A.** 20 minut **B.** 30 minut **C.** 1 godzinę **D.** 2 godziny

Zadanie 12

Droga od pensjonatu do wydmy miała długość:

- A.** 10 km **B.** 2 km **C.** 5 km **D.** 1000 m

Zadanie 13

Średnia prędkość, z jaką poruszali się uczniowie (nie licząc postojów), była równa:

- A.** 3 km/h **B.** 3,3 km/h **C.** 3,5 km/h **D.** 5 km/h

Po dotarciu na miejsce uczniowie poczuli zmęczenie. W pojemniku w kształcie walca przygotowano napój, mieszając cztery litry wody z jednym litrem soku.

Zadanie 14

Stężenie procentowe soku w tym napoju jest równe:

- A.** 20% **B.** 25% **C.** 33% **D.** 80%

Zadanie 15

Objętość pojemnika, którego promień podstawy ma 10 cm, a wysokość 21 cm, równa się:

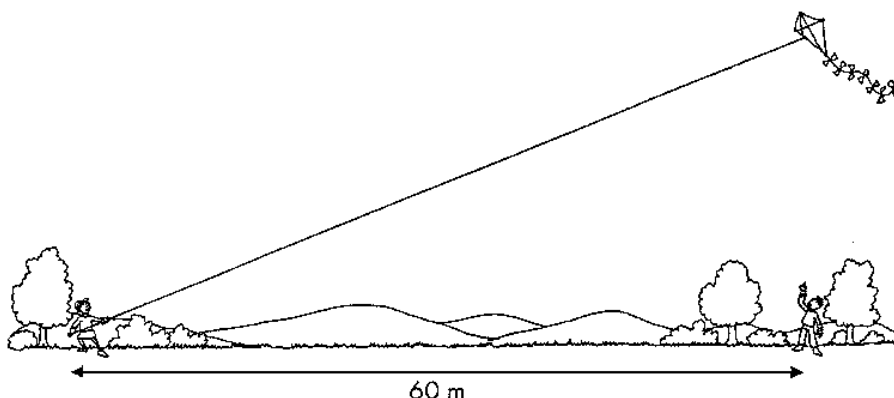
- A.** $420\pi \text{ cm}^3$ **B.** $1050\pi \text{ cm}^3$ **C.** $2100\pi \text{ cm}^3$ **D.** $4200\pi \text{ cm}^3$

Zadanie 16

Przyjmując, że $\pi = \frac{22}{7}$, podaj, jaką część pojemnika zajmuje przygotowany napój:

- A. $\frac{1}{4}$ B. $\frac{1}{5}$ C. $\frac{33}{125}$ D. $\frac{25}{33}$

Nad odpoczywającymi wędrowcami unosił się latawiec. Był on przywiązany do sznurka o długości 75 m. Ręka dziecka trzymającego sznurek znajdowała się na wysokości 1,3 m od ziemi.

Zadanie 17

Latawiec unosił się na wysokości:

- A. 16,3 m B. 45 m C. 46,3 m D. 56,3 m

Zadanie 18

Latawiec ma kształt:

- A. trapezu B. równoległoboku C. rombu D. deltoidu

Drugiego dnia 30 uczniów wraz z trzema opiekunami udało się do muzeum w Rąbce, aby obejrzeć wyrzutnie raketowe. Wychowawca wybrał najkorzystniejszą ofertę cenową:

RODZAJ BILETU	CENA BILETU
normalny	10 zł
ulgowy	6 zł
wycieczkowy (dla grup minimum 15 osób + 1 opiekun bezpłatnie)	5 zł

Zadanie 19

Nauczyciel zakupił:

- A. 30 biletów wycieczkowych i 1 normalny
 B. 34 bilety wycieczkowe i 1 normalny
 C. 32 bilety wycieczkowe i 1 normalny
 D. 33 bilety wycieczkowe

Zadanie 20

Przy wyborze tej oferty koszt wstępu wyniósł:

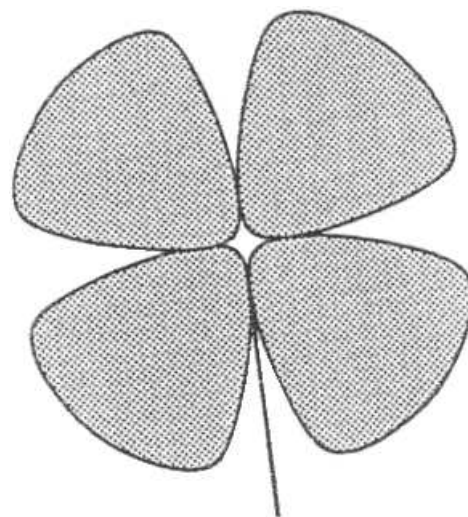
- A.** 160 zł **B.** 170 zł **C.** 180 zł **D.** 182 zł

Zadanie 21

W drodze powrotnej uczniowie odpoczywali na polanie. Piotr znalazł czterolistną koniczynę.

Figura ta:

- A.** ma 1 oś symetrii i środek symetrii
B. ma 4 osie symetrii i środek symetrii
C. ma 1 oś symetrii i nie ma środka symetrii
D. nie ma osi symetrii ani środka symetrii

Zadanie 22

Autokar przebył odległość 110 kilometrów w ciągu 1 godziny i 45 minut. Średnia prędkość autokaru wyliczona z dokładnością do 1 kilometra na godzinę jest równa:

- A.** 62 km/h **B.** 63 km/h **C.** 75 km/h **D.** 76 km/h

Zadanie 23

W kieszeni Krysi znajdują się 3 cukierki miętowe i 5 cukierków owocowych. Szansa wyciągnięcia na chybił trafił jednego cukierka miętowego jest równa:

- A.** $\frac{1}{3}$ **B.** $\frac{3}{8}$ **C.** $\frac{3}{5}$ **D.** $\frac{1}{8}$

Zadanie 24

Janek chce zadzwonić do kolegi, ale zapomniał ostatnią cyfrę numeru telefonu. Szansa, że wybierając losowo tę cyfrę, dodzwoni się do kolegi, jest równa:

- A.** $\frac{1}{100}$ **B.** $\frac{1}{10}$ **C.** $\frac{1}{9}$ **D.** $\frac{1}{2}$

Zadanie 25

Trzeciego dnia uczestnicy wycieczki wypożyczyli 3 kajaki i 2 rowery wodne. Kajaki zostały wypożyczone na 4 godziny, a rowery na 5 godzin. Jeżeli wypożyczenie kajaków na jedną godzinę kosztuje x zł, a wypożyczenie roweru jest o 2 zł droższe, to całkowity koszt wypożyczenia sprzętu opisuje wyrażenie:

- A.** $12x + 10(x + 2)$ **B.** $12(x + 2) + 10x$ **C.** $3x + 2(x - 2)$ **D.** $3x + 2(x + 2)$

ZADANIA OTWARTE

Zadanie 26 (0–3)

W czasie wycieczki na wydmy Małgosia skreśliła nogę. Wychowawczynie przygotowała okład, używając dziesięcioprocentowego octu. Ile wody musi dolać do 50 g octu, aby otrzymać roztwór czteroprocentowy?

.....

.....

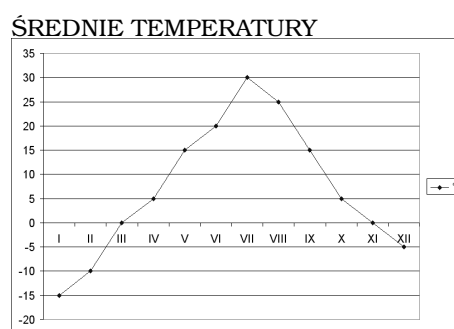
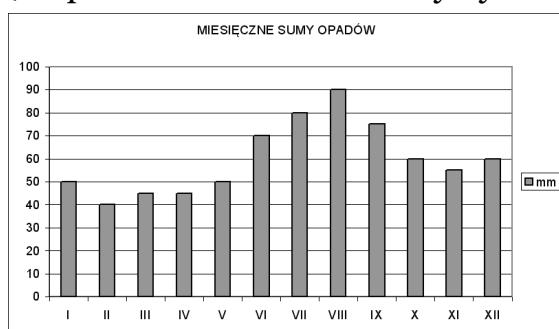
.....

.....

Odpowiedź:

Zadanie 27 (0–5)

Diagram przedstawia miesięczne sumy opadów, jakie w 2005 roku zanotowano w Łe-bie: (na podstawie rocznika statystycznego)

- Najwięcej opadów było w miesiącu, a najmniej w miesiącu
- Roczna amplituda temperatur jest równa
- Bogatsze w opady było półrocze.
- Średnia opadów w miesiącach letnich (czerwcu, lipcu, sierpniu, wrześniu) jest równa
- Jednakowy poziom opadów był w miesiącach

Zadanie 28 (0–3)

W czasie gwałtownej ulewy na jezioro Łebsko o powierzchni około 75 km^2 spadło $3,75 \cdot 10^8$ litrów wody. O ile decymetrów podniósł się poziom wody w jeziorze?

.....

.....

.....

.....

Odpowiedź:

Zadanie 29 (0–4)

Z przystani na jeziorze Łebsko wypływają jednocześnie dwaj kajakarze. Pierwszy płynie na zachód z prędkością 20 km/h, a drugi na północ z prędkością 15 km/h. W jakiej odległości od siebie znajdą się po upływie 12 minut? (Wykonaj rysunek pomocniczy)

.....

.....

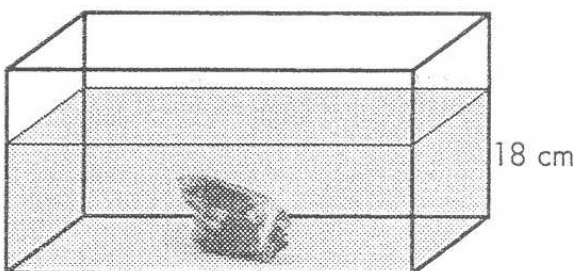
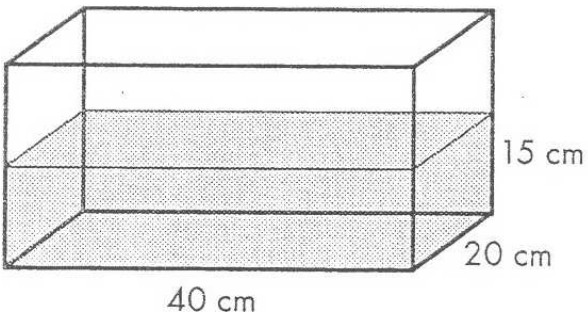
.....

.....

Odpowiedź:

Zadanie 30 (0–4)

Z wycieczki uczniowie przywieźli do szkoły ciekawy kamień, który postanowili zbadać dokładniej. Jedno z doświadczeń polegało na obliczeniu objętości. Przyjrzyj się rysunkom i oblicz objętość tego kamienia. Wynik podaj w dm^3 .

.....

.....

.....

.....

Odpowiedź:

Zadanie 31 (0–3)

Karol zbierał muszle. Połowę zbiorów przeznaczył na wykonanie tablicy z opisem okazów, $\frac{7}{12}$ pozostałej liczby muszli sprzedał na Jarmarku Dominikańskim, natomiast pozostałe 25 muszli zgubił. Ile muszli liczyła kolekcja Karola?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Odpowiedź:

Zadanie 32 (0–3)

Uczniowie umieścili w sali biologicznej szklane akwarium w kształcie prostopadłościanu, w którym zaprezentowali przywiezione z wycieczki okazy. Podstawa akwarium ma wymiary $1,2 \text{ m} \times 5 \text{ dm}$, wysokość jest równa 60 cm. Ile m^2 szkła zużyto na jego wykonanie?

.....

.....

.....

.....

Odpowiedź:

Klucz odpowiedzi i schemat punktowania

Odpowiedzi do zadań zamkniętych

Nr zadania	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
Odp.	B	D	C	D	B	D	D	B	C	B	C	A	D	A	C	D	C	D	A	A	C	B	B	B	A

Za każdą poprawną odpowiedź uczeń otrzymuje 1 punkt, za odpowiedź błędną 0 punktów.

Przy punktowaniu należy stosować następujące zasady:

- jeżeli odpowiedź jest poprawna, ale wynika z błędnego rozwiązania (rozumienia), nie przyznaje się punktów;
- jeżeli nieprawidłowa odpowiedź jest wyłącznie konsekwencją błędu rachunkowego, to za tę odpowiedź przyznaje się punkt (jeżeli przewiduje to schemat punktowania) — dotyczy to tylko rozwiązań zadań, w których oprócz wyniku uczeń przedstawia tok rozumowania;
- jeżeli uczeń udziela obok poprawnej odpowiedzi również błędnej odpowiedzi, to odpowiedź uznana jest za błędną i przyznaje się 0 punktów.

Przykładowe odpowiedzi i kryteria punktowania zadań otwartych

Nr zadania	Skala punktowania	Przykładowe prawidłowe rozwiązania	Nr kryterium	Kryterium punktowania	Liczba punktów
26	0–3	x — ilość dolanej wody $0,1 \cdot 50 = 0,04 \cdot (50 + x)$ $5 = 2 + 0,04x$ $0,04x = 3 \quad : 0,04$ $x = 75 \text{ g}$ lub $\frac{5}{x + 50} \cdot 100\% = 4$ $500 = 4x + 200$ $4x = 300$ $x = 75 \text{ g}$	I	za zapisanie równania lub wzoru	1 punkt
			II	za poprawną metodę rozwiązania równania	1 punkt
			III	za poprawne obliczenia przy zastosowaniu prawidłowej metody	1 punkt
27	0–5	a) w sierpniu, w lutym	I	za poprawne podanie obu miesięcy	1 punkt
		b) -45°C	II	za poprawne obliczenie	1 punkt
		c) w drugim półroczu	III	za poprawną odpowiedź	1 punkt
		d) 78,75 mm	IV	za poprawne obliczenie	1 punkt
		e) marzec, kwiecień; styczeń, maj; październik, grudzień	V	za poprawne podanie 3 par miesięcy	1 punkt

28	0–3	$3,75 \cdot 10^8 =$ $= 375.000.000 \text{ dm}^3$ $75 \text{ km}^2 =$ $= 7500.000.000 \text{ dm}^2$ $h = \frac{375000000}{7500000000} = \frac{1}{20} \text{ dm}$	I	za zamianę litrów na dm^3 i zapisanie w postaci dziesiętnej	1 punkt
			II	za zamianę km^2 na dm^2	1 punkt
			III	za prawidłowe obliczenia i podanie jednostki	1 punkt
29	0–4	$t = 12 \text{ minut} = \frac{1}{5} h =$ $= 0,2 h$ $s_1 = 20 \cdot 0,2 = 4 \text{ km}$ $s_2 = 15 \cdot 0,2 = 3 \text{ km}$ $d^2 = s_1^2 + s_2^2$ $d^2 = 4^2 + 3^2$ $d = \sqrt{25}$ $d = 5 \text{ km}$	I	za wykonanie prawidłowego rysunku	1 punkt
			II	za obliczenie pierwszej odległości	1 punkt
			III	za obliczenie drugiej odległości	1 punkt
			IV	za zastosowanie tw. Pitagorasa do obliczenia odległości między kajakarzami	1 punkt
30	0–4	$V_1 = 40 \cdot 20 \cdot 15 =$ $= 12.000 \text{ cm}^3$ $V_2 = 40 \cdot 20 \cdot 18 =$ $= 14.400 \text{ cm}^3$ $V = V_2 - V_1 = 2400 \text{ cm}^3$ $2400 \text{ cm}^3 = 2,4 \text{ dm}^3$	I	za prawidłowe obliczenie objętości wody w akwarium	1 punkt
			II	za prawidłowe obliczenie objętości wody po włożeniu kamienia	1 punkt
			III	za obliczenie objętości kamienia	1 punkt
			IV	za zamianę jednostek	1 punkt

31	0–3	x — ilość muszli w kolekcji $\frac{1}{2}x + \frac{7}{12} \cdot \frac{1}{2}x + 25 = x$ $\frac{1}{2}x + \frac{7}{24}x - x = -25$ $\frac{12}{24}x + \frac{7}{24}x - \frac{24}{24}x = -25$ $-\frac{5}{24}x = -25 \quad \left \cdot \left(-\frac{24}{5}\right) \right.$ $x = 120$	I	za prawidłowe zapisanie równania	1 punkt
			II	za poprawną metodę rozwiązania równania	1 punkt
			III	za poprawność rachunkową	1 punkt
32	0–3	$P = 120 \cdot 50 + 2 \cdot (50 \cdot 60) + 2 \cdot (120 \cdot 60)$ $P = 2,64 \text{ m}^2$	I	za wyrażenie wszystkich wymiarów tą samą jednostką	1 punkt
			II	za poprawną metodę obliczenia pola	1 punkt
			III	za poprawność rachunkową	1 punkt

Ewa Madziąg — doradca metodyczny matematyki
Małgorzata Muchowska — Gimn. nr 11 w Gdyni
Małgorzata Rybsztad — ZS nr 14 w Gdyni
Danuta Styk — ZS nr 7 w Gdyni
Anita Tatarata — Gimn. nr 3 w Gdyni

Anna Janich-Kilian

Ocenianie arkusza egzaminu maturalnego z chemii

W maju 2007 roku absolwenci szkół ponadgimnazjalnych po raz pierwszy będą zdawali egzamin maturalny z chemii według nowych zasad. Po wyborze poziomu będą rozwiązywali jeden arkusz egzaminacyjny: na poziomie podstawowym albo rozszerzonym.

W taki właśnie, zmieniony sposób przeprowadzony był próbny egzamin maturalny z chemii 17 listopada 2006 roku. Arkusze obu poziomów różniły się liczbą możliwych do uzyskania punktów (podstawowy 50 punktów, rozszerzony 60 punktów) oraz czasem wykonywania pracy (podstawowy 120 minut, rozszerzony 150 minut).

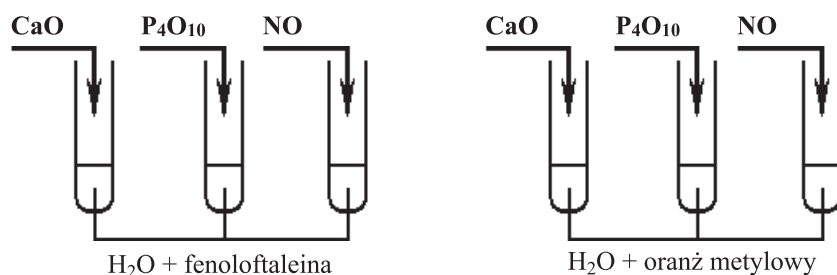
Zdecydowanej zmianie uległy niektóre kryteria punktowania odpowiedzi. Nie jest już punktowana każda czynność zdającego, lecz — w ustalony sposób — kilka czynności.

Jedną z zasad jest przyznawanie jednego punktu za zadanie sprawdzające jedną umiejętność, pomimo iż wymaganych jest kilka odpowiedzi.

Przykład (poziom podstawowy, próbny egzamin maturalny z listopada 2006):

Informacja do zadań 2. i 3.

Tlenki CaO , P_4O_{10} i NO mają odmienny charakter chemiczny, co można wykazać na podstawie ich zachowania wobec wody lub wobec kwasu i zasady. Przeprowadzono doświadczenie, które ilustruje rysunek:

Podczas próby z fenoloftaleiną zabarwienie malinowe pojawiło się tylko w probówce z tlenkiem wapnia, a gdy zastosowano oranż metylowy, roztwór zmienił barwę na czerwoną tylko w probówce z tlenkiem fosforu(V).

Zadanie 3. (1 pkt)

Określ, jaki charakter chemiczny (kwasowy, zasadowy, obojętny) wykazują tlenki użyte w doświadczeniu.

CaO:

P₄O₁₀:

NO:

Zdający uzyskuje 1 punkt za określenie charakteru chemicznego wszystkich tlenków, ponieważ odpowiedź wymaga umiejętności jednego standardu [S.I.1)g.3)] (Zdający opisuje zachowanie wskaźników kwasowo-zasadowych w roztworach o odczynie kwasowym, obojętnym i zasadowym).

Za odpowiedź polegającą na uzupełnieniu tabel zdający otrzymuje punkty zgodnie z ustalonym kluczem. Na ogół maksymalna liczba punktów jest równa liczbie różnych czynności.

Przykład (poziom rozszerzony, próbny egzamin maturalny z listopada 2006):

Zadanie 1. (3 pkt)

Uzupełnij poniższą tabelę, wpisując dane na temat położenia w układzie okresowym pierwiastków o podanej konfiguracji elektronowej atomów w stanie podstawowym.

Konfiguracja elektronowa	Numer okresu	Numer grupy	Symbol bloku
1s ² 2s ² 2p ⁶ 3s ² 3p ⁶ 4s ¹			
1s ² 2s ² 2p ⁶ 3s ² 3p ⁶ 3d ⁵ 4s ¹			
1s ² 2s ² 2p ⁶ 3s ² 3p ⁶ 3d ¹⁰ 4s ² 4p ⁵			

Zdający za 9 prawidłowych uzupełnień otrzymuje 3 punkty; za 8, 7 lub 6 uzupełnień 2 punkty; za 5, 4 lub 3 uzupełnienia 1 punkt. Za 2, 1 lub brak uzupełnień zdający otrzymuje 0 punktów.

Mniejszą niż dotychczas liczbę punktów otrzymuje zdający za napisanie równań reakcji hydrolizy i określenie odczynu wodnego roztworu soli.

Przykład (poziom rozszerzony, próbny egzamin maturalny z listopada 2006):

Zadanie 18. (2 pkt)

W dwóch probówkach znajdują się wodne roztwory soli:

I. siarczan(VI) cynku,

II. azotan(III) sodu.

Podaj odczyn roztworów w obu probówkach. Odpowiedź uzasadnij, pisząc w formie jonowej skróconej równania zachodzących reakcji.

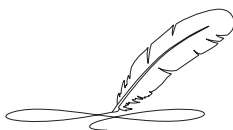
Probówka	Odczyn roztworu	Równanie reakcji
I		
II		

Zgodnie z kryteriami punktowania zdający otrzymuje 1 punkt za każdą poprawną odpowiedź w wierszu powyższej tabeli.

Tylko jeden punkt uzyskuje zdający za napisanie równań reakcji elektrodowych przebiegających podczas elektrolizy związków.

Podane, wybrane z większej liczby przykłady oceniania zadań są, w moim odczuciu, dowodem na nieznaczne zaostrożenie kryteriów oceniania egzaminu maturalnego z chemii. Przed sesją wiosenną należy zatem zwrócić zdającym uwagę na to, by dokładnie uważali na punktację każdego zadania. Powinni zdawać sobie sprawę z tego, że niepełna odpowiedź na jednopunktowe zadanie jest brakiem odpowiedzi. Myślę, że podczas spotkań z przyszłymi maturzystami należałoby również sugerować, w jaki sposób mają sobie radzić podczas rozwiązywania zadań o punktacji większej niż 1. Podstawą sugestii powinny być kryteria punktowania zadań próbnych egzaminu maturalnego z chemii.

Anna Janich-Kilian
doradca metodyczny chemii

Alicja Smolik

Dlaczego siedzisz w kącie? — zabawy i zajęcia budujące poczucie bezpieczeństwa i integracji w grupie

Umiejętności społeczne potrzebne są każdemu z nas, nieustannie bowiem spotykamy się z innymi ludźmi. Małe dziecko rozpoczynające karierę przedszkolną ma jeszcze bardzo ograniczony repertuar takich umiejętności. Dodatkowo ograniczone jest nieustannie swoim, naturalnym przeciwieństwem, egocentryzmem, który najczęściej jest podłożem różnych konfliktów z rówieśnikami i dorosłymi. Dotychczasowym światem takiego malucha byli mama i tata oraz znajome ściany własnego mieszkania. W przedszkolu spotyka go zwielokrotniona ilość osób nieznanych i często postępujących wbrew jego woli czy upodobaniom. Proces rozwoju społecznego dziecka przebiega w sposób naturalny, jednak naszą rolą jako wychowawców jest umiejętne jego stymulowanie. Nie jest to łatwe; umieć patrzeć na dziecko jako indywidualność, a jednocześnie mieć na uwadze całą grupę dzieciaków. Poniżej zamieszczam wybrane zabawy, które sprzyjają rozwijaniu umiejętności społecznych. Na uwagę zasługują wszystkie te zajęcia, podczas których dzielimy dzieci na zespoły, mniejsze grupy, współzawodniczące i rywalizujące ze sobą. Także uczestnictwo w grach i zawodach między grupami dzieci sprzyja integracji i poczuciu wspólnoty. Świadomość przynależności i identyfikacji z własną grupą na pewno zwiększa nadanie jej nazwy, wybór logo czy grupowej piosenki.

I. Zabawy integracyjne

Pajęczynka

Siadamy z dziećmi w kręgu i trzymając koniec bawełnianej nitki, rzucamy jej kłębek do jednego dziecka. Następnie dziecko chwyta koniec nitki i rzuca kłębek do wybranego uczestnika zabawy. W ten sposób pośrodku kręgu powstaje splątana „pajęczyna”. Jednak zanim dziecko rzuci kłębek do kolegi lub koleżanki, musi uzasadnić swój wybór. Ustalamy, że mówimy o cechach charakteru czy wybranych pozytywnych zachowaniach, np.: „Wybieram Kasię, ponieważ jest uczynna”, „Rzucam do Kuby, ponieważ pomógł mi w szatni zawiązać buty”. Umowę taką wprowadzamy na początku zabawy i bardzo pilnujemy jej przestrzegania, zwłaszcza że przedszkolaki mają tendencję do opisywania wyglądu, ubioru, a nie zachowań czy cech charakteru.

Dzięki tej zabawie dzieci uczą się dostrzegania i wartościowania zachowań społecznie akceptowanych. Rozwijają też umiejętność komplementowania innych i życzliwego stosunku do siebie nawzajem. Zabawa ta uczy też świetnie cierpliwości i spokojnego oczekiwania na swoją kolej, a dodatkowo końcowe rozplątywanie sieci przez zwijanie kłębka ćwiczy precyzję i dokładność oraz umiejętność współdziałania w grupie.

Zgadnij, o kim mówię

Siadamy z dziećmi w kręgu. Osoba prowadząca rozpoczyna opowiadanie o wybranej osobie z grupy, nie podając jej imienia. Mówi o jej pozytywnych walorach, przypomina zachowania zasługujące na pochwałę, zwraca uwagę na sposób bycia. Jeżeli dzieci się nie zorientują, o kim mowa, osoba prowadząca przechodzi do opisu jej wyglądu. Dzięki tej zabawie nadajemy dzieciom wyraźny komunikat o zachowaniach społecznie akceptowanych, ale także uczymy je mówienia o innych dobrze, zwracania uwagi na pozytywne cechy. Poza tym, zwłaszcza jeżeli chodzi o dzieci nieśmiałe, wycofane lub przejawiające brak kontroli nad swoimi reakcjami, zabawa ta może być dobrą metodą podnoszenia poczucia ich wartości, podniesienia roli i znaczenia w grupie. Jeżeli zabawę przeprowadzamy dość często, możemy polecić dzieciom opowiadanie o wybranym koledze, koleżance. Łatwo wówczas dostrzeżemy to, co stanowi jeszcze trudność w ocenie społecznej, a co przychodzi dzieciom bez większego problemu. A stąd tylko krok do diagnozowania umiejętności dzieci...

Razem jesteśmy silniejsi

Zadajemy dzieciom pytanie o to, co można zrobić we dwoje, a następnie co można zrobić we czwórkę. Staramy się zebrać wszystkie propozycje dzieci. Można oprzeć się na metodzie burzy mózgów, uprzedzając dzieci, że każda odpowiedź zostanie zapisana, narysowana. Następnie dokonujemy wspólnie z nimi wyboru kilku zadań do wykonania. Dzielimy dzieci na dwuosobowe lub czteroosobowe (w zależności od wybranych propozycji i wieku dzieci) zespoły, które wykonują określone zadania, np. zbudowanie domu z klocków, narysowanie rysunku na kartce o dużym formacie, przemeblowanie danego kąca zabaw, przeniesienie czegoś ciężkiego w inne miejsce itp. Ważne jest, aby po wykonaniu zadania dzieci miały możliwość wypowiedziania się na temat tego, jak się czuły, wykonując coś wspólnie, czy taka współpraca przyniosła im radość, na czym polegała ich współpraca itp. Oczywiście pytań może być więcej, wszystko uzależnione jest od potrzeb naszych dzieci i specyfiki grupy.

Grupowy obrazek

Każde dziecko otrzymuje kartkę z bloku rysunkowego i kredki. Przez określony czas rysuje na podany temat (Przedszkole, Dom, Las itp.). Na sygnał osoby prowadzącej dzieci przekazują swoją kartkę sąsiadowi siedzącemu z prawej strony, który uzupełnia rysunek swoimi pomysłami. Po krótkiej chwili następuje kolejne przekazanie rysunków i dalsze dodawanie do nich własnych elementów. Staramy się, żeby każde dziecko miało możliwość narysowania czegoś na wszystkich kartkach. W ten sposób powstają niezwykle grupowe obrazki, które umieszczamy na wystawie, podając je oczywiście uprzednio ocenie. Dzieci muszą mieć możliwość wypowiedzenia

się na temat efektów takiej zabawy, dokonać porównania prac. Proponowane działanie sprzyja zintegrowaniu dzieci, ale też daje szansę tym, które nie rysują zbyt ładnie lub rysować nie lubią, na osiągnięcie sukcesu.

Współpraca

Osoba prowadząca rozpoczyna z dziećmi rozmowę na temat tego, jak rozumieją one określenie „współpraca” i kiedy możemy o współpracy mówić w przypadku zajęć i zabaw w przedszkolu. Propozycje dzieci można przedstawić w rysunkowej formie na tablicy, dążąc do sformułowania wniosków ogólnych.

Następnie proponujemy dzieciom zabawy ruchowe oparte na współpracy:

- a) Dzieci w parach siadają do siebie tyłem, mając ręce splecione w tzw. haczyki. Zadanie polega na jednoczesnym wstaniu z pozycji siedzącej bez rozplątywania rąk.
- b) Dzieci dobrane w pary przyjmują pozycję jak poprzednio — są teraz „krabami”. Wszystkie pary „krabów” ustawiają się na linii startu. Zadaniem par jest na sygnał startu dotrzeć do mety, nie rozłączając się.

II. Bajki i opowiadania

Współcześnie pojęcie bajki zatracza stopniowo swój pierwotny sens. Dziś mianem bajki dzieci najczęściej nazywają kreskówki proponowane przez popularne telewizyjne kanały dziecięce.

Czerwony Kapturek i Królewna Śnieżka wyglądające z kart książek tracą na atrakcyjności w konfrontacji z Disnejowskimi produkcjami czy propozycjami Cartoon Network. W ostatnich latach obserwujemy wśród przedszkolaków nieumiejętność słuchania bajek. Dzieci są mało skoncentrowane, a każdy najmniejszy bodziec z łatwością rozprasza ich uwagę. Wiąże się to zapewne z przyzwyczajeniem organizmu do odbioru komunikatów obrazkowo-ruchowych, ale też z pewnym infantylizmem treści niektórych bajek, zwłaszcza w kontekście zainteresowań współczesnych dzieci. Czynnikiem tego zjawiska jest na pewno wiele, ale nie znaczy to, że w codziennej pracy z dziećmi mamy zarzucić czytanie bajek i opieranie się przy ważnych problemach właśnie na nich, tym bardziej że niejednokrotnie przesłanie bajek ma wartość ponadczasową. Wręcz przeciwnie — umiejętnie opowiedziana i omówiona bajka może być bardzo pomocna w kształtowaniu określonych postaw społecznych. Warto zwrócić uwagę na to, że w przypadku mniejszych dzieci bohaterami bajek mogą być nierealne, całkowicie zmyślane postacie. Trzy-, czterolatki łatwo identyfikują się z przeżyciami i uczuciami misiów, lalek, pieszków, myszek itp. Natomiast starsze przedszkolaki bardzo żywo reagują na doświadczenia i przygody swoich rówieśników. Opowiadania o przeżyciach dzieci z innego przedszkola, podwórka czy zerówki będą na pewno prowokować te dzieci do wypowiedzania się, wartościowania zachowań czy nawet pewnej refleksji. Oto propozycja takiego opowiadania zaczerpnięta z książki Doroty Niewoli pt. „Zaczarowane słowa”:

Dlaczego siedzisz w kącie?

— Zbuduj jeszcze garaż — poprosił Jarek. — A ja dokończę stację benzynową.

— W naszym mieście brakuje parkingu — zauważył Seweryn i zaczął piętrzyć drewniane klocki. — To będą parkometry — stwierdził.

Wkrótce kierowcy samochodów i motocykli rozpoczęli jazdę. W kąciku lalek dziewczynki urządzały przyjęcie. Rozkładały na talerzykach ciasteczka z plasteliny, w żółtym dzbanku parzyły herbatę z koralików, przebierały lalki w odświętne sukienki.

Rafał siedział w kąciku. Nie budował z chłopcami klockowego miasta, nie chciał zabrać samochodu.

— Dlaczego się nie bawisz? — spytała pani.

Chłopiec opuścił głowę i mruknął:

— Wolę układać puzzle.

Na drugi dzień Rafał znów zajął miejsce w kącie i spoglądał na rozbawionych kolegów. Po chwili podbiegł do nauczycielki i szepnął:

— Nie wiem, czy potrafię. W domu bawię się z babcią inaczej.

— A czy teraz możesz pomóc mi budować stację napraw dla samochodów? — spytała pani i zaczęła ustawiać klocki.

Rafał od razu zabrał się do pracy.

— Ale fajnie zbudowałeś — skwitował Seweryn, przyglądając się budowli.
— Czy możesz naprawić moje auto? Coś trzeszczy w silniku.

Rafał, uśmiechnięty od ucha do ucha, majstrował plastikowym śrubokrętem pod plastikową maską małego mercedesa (...)

Autorka proponuje w swej publikacji także zabawę i rozmowę jako uzupełnienie wysłuchanego opowiadania.

III. Sytuacje okolicznościowe

W przedszkolu powinniśmy dużą wagę przywiązywać do tzw. sytuacji okolicznościowych. Stanowią one źródło niewyczerpanych możliwości stymulowania rozwoju społecznego dzieci. W codziennym dniu przedszkolnym niejednokrotnie spotykamy się z dziećmi, które przejawiają zachowania agresywne, dzieci nieśmiałe, zahamowane, wycofane w kontaktach z innymi, dzieci, którym brak odwagi i poczucia bezpieczeństwa, aby móc nawiązać kontakty z rówieśnikami. Mamy dzieci lubiane i — niestety — lubiane nieco mniej, są gwiazdy grupowe i te, które potrzebują silnego wsparcia i wielu wzmocnień pozytywnych, by „zaistnieć” w grupie. Przedstawione zabawy i zajęcia są tylko pewną propozycją. To od wyczucia nauczyciela i umiejętności obserwacji zależy to, na ile będzie on w stanie wykorzystać codzienne sytuacje, które zdarzają się w sali zabaw, w szatni, łazience, podczas zabaw w ogrodzie. Rozmowa kierowana, zwrócenie uwagi dziecka na potrzeby innych, prosta refleksja — te sposoby działania mogą sprzyjać zwiększaniu poczucia bezpieczeństwa i integracji grupowej.

Alicja Smolik

doradca metodyczny wychowania przedszkolnego

Bibliografia

- Bettazzi M. Ch., *Podręcznik gier i zabaw na świeżym powietrzu*, Jedność, Kielce 2003
Jaszczuk A., Kochaniak B., *Czarodziejski pyłek, czyli metafora i bajka we wspomaganiu rozwoju małego dziecka*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2006

- Jąder M., *Krok... w kierunku kreatywności*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2006
- Koll L. R., *Wychowanie bez przemocy. Zabawy i działania służące rozwiązywaniu konfliktów*, Jedność Herder, Kielce 2006
- Niewola D., *Zaczarowane słowa. Opowiadania i propozycje zajęć dla przedszkoli, klas integracyjnych, rodziców i nauczycieli*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2002
- Portmann R., *Gry i zabawy przeciwko agresji*, Jedność, Kielce 2003
- Preuschoff G., *Siedem kluczy do szczęścia dziecka. Poradnik dla rodziców i wychowawców*, Jedność Herder, Kielce 2005

Elżbieta Głowienke, Balbina Wawrzyniak

Szkolny konkurs matematyczny dla uczniów klas III

Regulamin szkolnego konkursu matematycznego dla uczniów klas trzecich

Podstawowym celem nauczania matematyki jest przekazywanie treści określonych programem nauczania, kształtowanie umiejętności logicznego myślenia oraz zastosowania wiedzy i umiejętności w praktyce. W konsekwencji chodzi tu o wyzwolenie w dzieciach kreatywnego myślenia i wdrażanie do samodzielnego pokonywania wszelkich wyzwań, również tych na polu matematyki.

Konkurs matematyczny cieszy się wśród uczniów dużą popularnością i biorą w nim udział nie tylko dzieci uzdolnione matematycznie, dlatego też zestaw pierwszego etapu zawiera zadania o różnym poziomie trudności. Myślimy, że każdy uczeń biorący w nim udział będzie miał satysfakcję z powodu uczestnictwa i pokonania trudności konkursowych. Mamy nadzieję, że wyzwoli on chęć do „zdrowej rywalizacji” oraz będzie zachętą do dalszej pracy i poszukiwań w rozwiązywaniu zadań nie tylko matematycznych.

Zadania do etapu szkolnego są tak dobrane, aby wyłonić wśród dużego grona dzieci czołówkę najlepszych matematyków.

Główne cele konkursu

- rozwijanie zainteresowań i uzdolnień matematycznych uczniów;
- rozwijanie twórczego i logicznego myślenia;
- wdrażanie do systematycznej i samodzielnej pracy;
- rozwijanie postawy badawczej i poszukującej;
- wdrażanie do posługiwania się zdobytą wiedzą oraz wykorzystania jej w różnych sytuacjach problemowych, w praktyce i życiu codziennym;
- przygotowanie do czytania i rozumienia tekstów matematycznych;
- rozwijanie wyobraźni przestrzennej.

Organizacja konkursu

Konkurs będzie obejmował dwa etapy:

ETAP 1 — klasowy:

- data pierwszego etapu;
- czas rozwiązywania zadań — 40 minut;

- odpowiedzialni za przeprowadzenie są wychowawcy klas trzecich;
- biorą w nim udział wszyscy chętni uczniowie danej klasy;
- do następnego etapu kwalifikują się 3 lub 4 najlepsze osoby z danej klasy.

ETAP 2 — szkolny:

- data drugiego etapu;
- czas rozwiązywania zadań — 40 minut;
- odpowiedzialne za przeprowadzenie są...
- biorą w nim udział 3 — 4-osobowe reprezentacje klas;
- każdy uczestnik tego etapu otrzyma upominek — zestaw przyborów;
- zwycięzcy otrzymają nagrody rzeczowe.

UWAGI:

1. Zadania będą oceniane według skali punktowej.
2. Kolejność wykonywania zadań jest dowolna.
3. Jeżeli nie będzie można wytypować reprezentacji klasowej ze względu na taką samą ilość uzyskanych przez uczniów punktów, nastąpi dogrywka w danej klasie.
4. Jeśli w drugim etapie konkursu uczestnicy zdobędą tę samą liczbę punktów, zaklasyfikują się na tym samym miejscu.

W ZAŁĄCZENIU:

1. Karty z zadaniami.
2. Punktacja zadań.

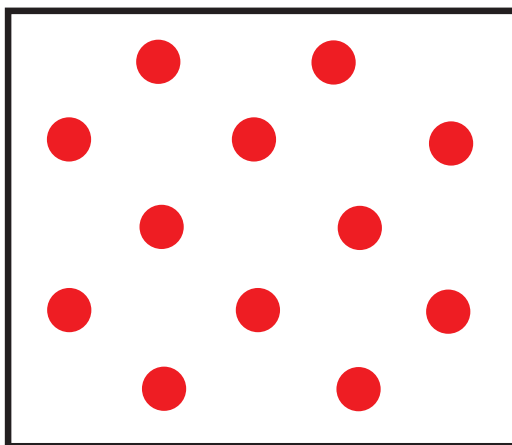
KLASOWY KONKURS MATEMATYCZNY

Drogi Trzecioklasisto!

Cieszymy się, że zdecydowałeś się przystąpić do konkursu matematycznego. Pamiętaj, że możesz rozwiązywać zadania w dowolnej kolejności. Życzymy Ci powodzenia.

Imię i nazwisko

1. Dwoma prostymi cięciami noża podziel tort na 4 części tak, aby w każdej były 3 całe wiśnie.

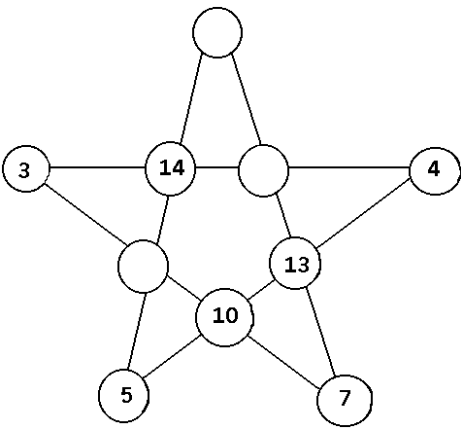
2. Mirka kupiła zeszyt za 99 gr, gumkę za 1 zł i 9 gr oraz notesik za 2 zł i 45 gr. Ile zapłaciła za te zakupy? Ile otrzymała reszty z 5 zł?

.....

3. Monika jest skarbnikiem klasowym. Zbierała po 8 zł na bilety do muzeum. Wczoraj zebrała 88 zł, dzisiaj 96 zł. Ilu uczniów zapłaciło za bilety w ciągu tych dwóch dni?

.....

4. Oto magiczna gwiazda. Suma liczb połączonych liniami prostymi jest stała, wpisz brakujące liczby.

5. Prostokąt, kwadrat i trójkąt równoboczny mają równe obwody. Oblicz długość boku kwadratu i trójkąta, jeśli długość prostokąta wynosi 8 cm, a szerokość jest dwa razy mniejsza od długości.
Wskazówka — trójkąt równoboczny to taki, który ma wszystkie boki równe.

.....
.....
.....
.....
.....

6. Kuba z tatą wybierają się w podróż. Długość trasy, jaką muszą pokonać, wynosi 400 km. Tata powiedział, że zrobią 4 postoje, każdy po pokonaniu jednakowej liczby km. Co ile km będą się zatrzymywać?

.....
.....
.....

7. Do sklepu warzywnego dostarczono jabłka w 30 skrzynkach mniejszych i 12 skrzynkach większych. Mniejsza skrzynka razem z jabłkami ważyła 10 kg, a większa 15 kg. Same skrzynki ważyły 2 kg i 3 kg. Ile ważyły jabłka dostarczone do sklepu?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

PIERWSZY ETAP KONKURSU MATEMATYCZNEGO KLAS III

Zasady punktacji poszczególnych zadań

ZADANIE	ZASADY PUNKTACJI
1	max. 1 punkt (0,5 punktu za każde prawidłowe przecięcie tortu)
2	max. 3 punkty (0,5 punktu za prawidłowy zapis formuły do poszczególnych działań; 0,5 punktu za prawidłowe obliczenie formuły; 1 punkt za prawidłową, dwuczłonową odpowiedź)
3	max. 4 punkty (0,5 punktu za prawidłowy zapis formuły do poszczególnych działań; 0,5 punktu za prawidłowe obliczenie formuły; 1 punkt za prawidłową odpowiedź)
4	max. 3 punkty (1 punkt za każdą prawidłowo wpisaną liczbę)
5	max. 4 punkty (0,5 punktu za prawidłowy zapis formuły do poszczególnych działań; 0,25 punktu za prawidłowe obliczenie formuły; 1 punkt za prawidłową odpowiedź)
6	max. 2 punkty (0,5 punktu za prawidłowy zapis formuły do poszczególnych działań; 0,5 punktu za prawidłowe obliczenie formuły; 1 punkt za prawidłową odpowiedź)
7	max. 6 punktów (0,5 punktu za prawidłowy zapis formuły do poszczególnych działań; 0,5 punktu za prawidłowe obliczenie formuły; 1 punkt za prawidłową odpowiedź)
razem	max. 23 punkty

Przy ustalaniu zasad punktacji brano pod uwagę najdłuższą drogę rozwiązania zadań. Inne sposoby rozwiązywania należy punktować tak, aby każdy uczeń za prawidłowe rozwiązanie zadania otrzymał maksymalną ilość punktów.

SZKOLNY KONKURS MATEMATYCZNY

Gratulujemy Ci zakwalifikowania się do drugiego etapu konkursu matematycznego klas III. Pamiętaj, jeśli jakieś zadanie sprawi Ci kłopot, pomiń je i wróć do niego później. Życzymy powodzenia!

Imię i nazwisko

- 1. Między podanymi cyframi postaw znaki działań i nawiasy tak, aby zachodziła równość:

1 2 3 4 5 = 2

- 2. Szkolna drużyna koszykówki wygrała mecz. Jeden z zawodników zdobył w meczu 5 punktów. Drugi zawodnik zdobył 2 razy więcej punktów niż pierwszy. Trzeci zawodnik został mistrzem strzelców, bo zdobył 4 razy więcej punktów niż drugi zawodnik. Ile punktów zdobyła drużyna w tym meczu?

.....
.....
.....
.....
.....

- 3. Za gogle i dwie pary nauszników mama Janka zapłaciła 120 zł. Za takie same gogle i jedną parę takich samych nauszników mama Zenka zapłaciła 90 zł. Jaka była cena gogli, a jaka nauszników? (gogle to narciarskie okulary)

.....
.....
.....
.....

- 4. Mateusz ma 10 lat, a jego siostra Gosia 6 lat. O ile lat Mateusz jest starszy od siostry? O ile lat będzie starszy od siostry za 5 lat, za 10 lat, za 18 lat?

.....
.....
.....
.....
.....

5. Wpisz w kwadrat liczby: 4, 5, 6, 7, 10, 11 tak, aby suma 3 liczb w każdym rzędzie (pionowym, poziomym i ukośnym) równała się 24.

	12	
	8	
		9

6. Zosia dojeżdża do szkoły tramwajem, który odjeżdża z przystanku o godzinie 7:25. Dziewczynka jedzie 17 minut, następnie przez 6 minut idzie do szkoły. Ile minut przed godziną 8:00 Zosia jest w szkole?

.....

.....

.....

.....

7. Rozwiąż rebus, wpisując odpowiednie liczby w symbole. Te same symbole oznaczają te same cyfry.

$$\begin{array}{r}
 \bigcirc \square \triangle \\
 - \quad \bigcirc \triangle \\
 \hline
 \triangle \bigcirc \square
 \end{array}$$

8. Dwie przylegające do siebie działki postanowiono ogrodzić wspólną siatką. Ile metrów siatki potrzeba, jeśli jedna działka ma kształt prostokąta o wymiarach 163 m i 82 m, a druga ma kształt kwadratu o boku 63 m? Pomóż sobie rysunkiem.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

FINAŁ KONKURSU MATEMATYCZNEGO KLAS III

Zasady punktacji poszczególnych zadań

ZADANIE	ZASADY PUNKTACJI
1	max. 2,5 punktu (po 0,5 punktu za każdy prawidłowo wpisany znak)
2	max. 3,5 punktu (po 0,5 punktu za prawidłowy zapis formuły; po 0,5 punktu za prawidłowe obliczenie; 0,5 punktu za prawidłową odpowiedź)
3	max. 3 punkty (po 0,5 punktu za prawidłowy zapis formuły; po 0,5 punktu za prawidłowe obliczenie; 0,5 punktu za prawidłową odpowiedź)
4	max. 2 punkty (0,5 punktu za prawidłowy zapis formuły; 0,5 punktu za prawidłowe obliczenie; 0,5 punktu za prawidłową odpowiedź)
5	max. 3 punkty (po 0,5 punktu za każdą prawidłowo zapisaną liczbę)
6	max. 2,5 punktu (po 0,5 punktu za każdą prawidłowo zapisaną formułę; po 0,5 punktu za każde prawidłowe obliczenie; 0,5 punktu za prawidłową odpowiedź)
7	max. 3 punkty (po 1 punkcie za każdą prawidłowo zapisaną liczbę w danym symbolu)
8	max. 4,5 punktu (po 0,5 punktu za prawidłowy zapis formuły; po 0,5 punktu za prawidłowe obliczenie; 0,5 punktu za prawidłową odpowiedź)
razem	max. 24 punkty

Przy ustalaniu zasad punktacji brano pod uwagę najdłuższą drogę rozwiązania zadań.

Inne sposoby rozwiązywania będą punktowane tak, aby każdy uczeń za prawidłowe rozwiązanie zadania otrzymał max. ilość punktów.

WYNIKI FINAŁU KONKURSU MATEMATYCZNEGO DLA KLAS TRZECICH

Lp.		Klasa	Uzyskana ilość punktów w zadaniu								Suma	Miejsce
			1	2	3	4	5	6	7	8		
1												
2												
3												
4												
5												
6												
7												
8												
9												
10												
11												
12												
13												
14												
15												
16												
17												
18												
19												
20												
21												
22												
23												
24												
25												
26												
27												
28												

Materiały wykorzystane przy opracowaniu zadań konkursowych:

- Materiały z międzyszkolnych konkursów matematycznych klas III
- *Matematyka z wesołym Kangurem*, red. Z. Bobiński, K. Burnicka, P. Jarek, P. Nodziński, A. Świątek, M. Uscki
- Dziobaszewski W., *Zielone zadania*
- Walkowiak D., *Obwód figur geometrycznych*
- Stucki E., *Metodyka nauczania matematyki w klasach niższych*
- Stucki E., *Rozrywki matematyczne dla uczniów klas 3 szkoły podstawowej*

Wykorzystałyśmy pomysły i materiały zebrane przez nas w ciągu wielu lat pracy oraz dorobek nieznanych nam autorów, którym serdecznie dziękujemy za bezinteresowne dzielenie się wiedzą i materiałami, a które pomogły nam w przeprowadzeniu konkursu dla uczniów naszej szkoły.

Elżbieta Głowienke — SP nr 40 w Gdyni
Balbina Wawrzyniak — doradca metodyczny ds. świetlic szkolnych

Daniela Maćkiewicz

Powstawanie cząsteczek

— scenariusz lekcji chemii dla gimnazjum

Cele:

ogólne:

- zaznajomienie uczniów z warunkami powstawania cząsteczek pierwiastków i cząsteczek związków chemicznych,
- rozwijanie umiejętności wyjaśniania faktów poznanych na lekcjach chemii bądź znanych z życia codziennego na podstawie teorii atomistycznej;

szczegółowe:

uczeń potrafi:

- definiować cząsteczkę chemiczną,
- przedstawić powstawanie wiązania atomowego w cząsteczkach za pomocą wzorów elektronowych,
- wyjaśnić, dlaczego atomy łączą się w cząsteczki,
- napisać wzory kreskowe i sumaryczne wybranych cząsteczek.

Metody:

- słowna z elementami problemowymi (pogadanka wprowadzająca, dyskusja problemowa),
- ćwiczenia z modelami atomów (praca w grupach).

Środki dydaktyczne:

- modele atomów (płaskie kartonowe i pręcikowo-kulkowe),
- foliogramy,
- grafoskop,
- układ okresowy pierwiastków chemicznych.

Tok lekcji:

Część wstępna

1. Sprawy organizacyjne.
2. Przypomnienie wiadomości potrzebnych do realizacji tematu lekcji:
 - Co to jest atom?
 - Jak jest zbudowany atom?

- Co to są elektrony walencyjne i o czym one decydują?
- Co to są pierwiastki, a co związki chemiczne?

Część główna

1. Przekazuję uczniom informacje, które pomogą im odpowiedzieć na postawione pytania problemowe. (Uczniowie przepisują informacje z folii do zeszytu).
Helowce, pierwiastki grupy 18, występują w postaci pojedynczych atomów. W atomach helowców powłoki elektronowe są maksymalnie wypełnione elektronami. Konfiguracje dwu- i ośmioelektronowe są trwałe.
2. Postawienie pytania: Czy atomy takich gazów jak wodór, tlen i azot mogą również osiągnąć trwałe konfiguracje elektronowe? Jeżeli tak, to w jaki sposób?
3. Podział uczniów na grupy ćwiczeniowe. Każda grupa otrzymuje płaskie modele atomów wykonane z kartonu.
4. Posługując się układem okresowym i modelami atomów, uczniowie w poszczególnych grupach przedstawiają budowę atomu helu, neonu, wodoru i tlenu.
5. Mając do dyspozycji modele pojedynczych atomów wodoru i tlenu oraz porównując je z modelami atomu helu i neonu, uczniowie próbują połączyć atomy w ten sposób, aby każdy z nich uzyskał trwałą strukturę elektronową.
6. Poszczególne grupy prezentują swoje modele na forum klasy.
7. Na podstawie modeli uczniowie przedstawiają w sposób graficzny połączone atomy, stosując symbole atomów i kreski zamiast wspólnych par elektronowych.
8. Po skorygowaniu napisanych przez uczniów wzorów kreskowych informuję ich, że stworzyli w ten sposób modele i wzory strukturalne trwałych cząsteczek wodoru, tlenu i wody.
9. Pokazuję uczniom cząsteczki wykonane z modeli pręcikowo-kulkowych.
10. Na podstawie otrzymanych wzorów kreskowych piszemy wzory sumaryczne otrzymanych cząsteczek.
11. Uczniowie formułują temat lekcji i zapisują go w zeszycie: „Powstawanie cząsteczek”.

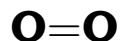
Informacje zawarte na foliogramach uczniowie przepisują do zeszytu.

Atomy, tworząc różne cząsteczki, mogą być wzajemnie połączone:

- a) dwoma elektronami — para elektronowa (wiązanie pojedyncze)

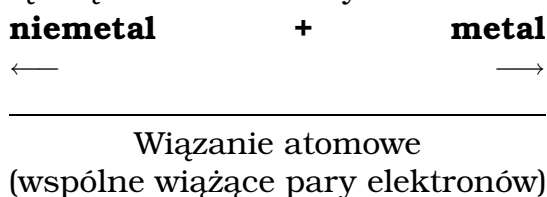
- b) czterema elektronami — dwiema parami elektronowymi (wiązanie podwójne)

- c) sześcioma elektronami — trzema parami elektronowymi (wiązanie potrójne)

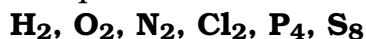

Wiązanie chemiczne, które polega na łączeniu się atomów za pomocą wspólnych par elektronowych nazywa się wiązaniem atomowym lub kowalencyjnym.

Cząsteczka jest to układ atomów połączonych wiązaniem kowalencyjnym.

Istnieją cząsteczki pierwiastków, np.:

i cząsteczki związków chemicznych, np.:

Podsumowanie lekcji

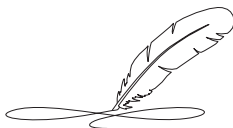
Uczniowie utrwalają i powtarzają wiadomości poprzez rozwiązanie zadania:

Przedstaw, zaznaczając kropkami elektrony walencyjne, jak powstają pary elektronowe w cząsteczce azotu.

Praca domowa

Wykaż (za pomocą rysunków modelowych), że w cząsteczkach wody i chlorowodoru występują wiązania kowalencyjne.

Daniela Maćkiewicz
doradca metodyczny chemii

Waldemar Kotowski

Podstawy przedsiębiorczości w edukacji szkolnej — przyczynek do dyskusji

„Polska szkoła przygotowuje do życia”?

To cytaty z wielu szkolnych statutów i to zarówno szkół podstawowych, gimnazjalnych, jak i licealnych. Szkoda tylko, że tak wiele szkół o tym zapomina. Mottem naszej pracy stało się przygotowanie ucznia do egzaminu zawodowego, do matury, do testu, do sprawdzianu, do olimpiady itp. W natłoku ocen, punktów, procentów gubimy to, co również ważne, a być może ważniejsze — przygotowanie do życia, tego zwykłego, codziennego życia. W tym przygotowaniu ważne miejsce zajmuje tematyka wchodząca w skład podstawy programowej podstaw przedsiębiorczości.

Są opinie, że to dom, rodzina, podwórko, koledzy, znajomi pomagają młodym ludziom wejść w dorosłe życie, w tym i w tematykę bycia człowiekiem przedsiębiorczym. Tylko czy o taką przedsiębiorczość chodziło MENiS, kiedy w 2002 r. po 13 latach funkcjonowania w Polsce gospodarki rynkowej zdecydowało się w końcu wprowadzić przedmiot, który daje uczniom możliwość rozumienia mechanizmów tej gospodarki i pomaga bardziej świadomie w niej funkcjonować? Wydaje mi się, że nie.

Świadomość potrzeby

Przedsiębiorczość, najszerzej rozumiana jako zdolność do generowania pomysłów i wprowadzania ich w życie, jest postrzegana jako jedna z kluczowych kompetencji niezbędnych dla rozwoju, zatrudnienia, samorealizacji i umożliwiających funkcjonowanie w nowoczesnej gospodarce opartej na wiedzy. Z tego też względu edukacja w dziedzinie przedsiębiorczości jako umiejętności podstawowej powinna być realizowana od jak najwcześniejszego poziomu kształcenia.

Racjonalny wybór banku, konta, lokaty, funduszu emerytalnego; bardziej świadoma decyzja dotycząca własnej działalności gospodarczej czy może pracy najemnej, konsekwencje wynikające z podpisania umowy o pracę, etyka w pracy, zasady współpracy, umiejętność prezentacji — to tylko niektóre hasła. Czy są dla młodego człowieka opuszczającego mury szkoły średniej ważniejsze umiejętności? Nawet jeżeli pójdzie na studia, to przecież już w ich trakcie większość z nich z pewnością mu się przyda. Do tej pory to życie uczyło nas życia. To na swoich błędach i dzięki własnemu samozaparcu uczyliśmy się zasad postępowania na szeroko rozumianym rynku. Czy nie jest to również rola szkoły?

Niech uczniowie naszych szkół już od młodych lat umieją gospodarować pieniędzmi, niech rozumieją istotę i potrzebę wprowadzania podatków, inflacji, zadań i roli Narodowego Banku Polskiego. Im bardziej świadomi będą nasi uczniowie, tym my możemy być bardziej spokojni o naszą przyszłość, o nasze emerytury.

Nie wiem, czy znajdziemy inny przedmiot, który tak często jak podstawy przedsiębiorczości będzie weryfikowany przez codzienność i tę codzienność będzie kształtował.

Niedoceniany przedmiot

Nauczanie podstaw przedsiębiorczości w szkołach przebiega różnie. Najczęściej jest realizowane w formie skumulowanej 2 godz. w kl. II lub III, albo w układzie 1+1 godz. w klasach II i III. Będąc długoletnim nauczycielem przedsiębiorczości oraz pełniąc funkcję doradcy metodycznego (konsultacje z innymi nauczycielami), zorientowałem się, że nie jest to najszybsze rozwiązanie.

W klasie maturalnej większość nauczycieli, głównie tych uczących w szkołach zawodowych, skupia się na nauczaniu przedmiotu jedynie pod kątem egzaminu z przygotowania zawodowego. Mija się to z ideą programu. Chodzi przecież o przygotowanie młodych ludzi do innowacji, do rozwijania swoich umiejętności, dostosowywania się do szybko zmieniającej się sytuacji i kontrolowania zmian.

Stąd też konieczność doceniania przez szkoły problematyki wszechstronnego rozwoju i podwyższenia poziomu kształcenia, a nie skupianie się jedynie na maturze i egzaminie potwierdzającym kwalifikacje w danym zawodzie. Jest to zadanie o tyle trudne, że szkołę i jej nauczycieli rozlicza się właśnie ze zdanych egzaminów, z liczb i procentów...

Sprawdzenie wiadomości i umiejętności związanych z zatrudnieniem i działalnością gospodarczą jest stałą, obowiązkową częścią egzaminu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe dla absolwentów nowych, zreformowanych szkół zawodowych: zasadniczych szkół zawodowych (dwu- i trzyletnich), techników oraz szkół policealnych. Umiejętności te są ujęte w standardach wymagań egzaminacyjnych dla zawodu i dotyczą takich obszarów jak funkcjonowanie gospodarki, prawo i rynek pracy, przepisy regulujące podejmowanie i wykonywanie działalności gospodarczej, sporządzanie odpowiednich dokumentów, gromadzenie i analizowanie informacji związanych z podnoszeniem kwalifikacji, zatrudnieniem i wykonywaniem działalności gospodarczej.

Wydaje mi się, że konieczne jest uświadomienie uczniom, a także nauczycielom, że egzamin jest tylko pewnym etapem sprawdzenia tych umiejętności, że to, czego się nauczą w cyklu szkolnym, że umiejętności, które nabędą lub rozwiną, pomogą im zaistnieć w codziennym życiu również po skończeniu szkoły.

Dlaczego więc dzieje się tak, że przedmiot ten w wielu szkołach przez dyrekcję i nauczycieli jest traktowany jako zło konieczne?

Dlaczego z przedmiotu tego z reguły są najlepsze oceny — celujące i bardzo dobre? Czy powodem są tak wspaniałe umiejętności naszych uczniów, czy uczniowie są tak przedsiębiorczy? Czy może powody są inne? Dlaczego po skończeniu szkoły nie mogą sobie często poradzić w dorosłym życiu, dlaczego uciekają w nałogi, nie widzą perspektyw dla siebie, dlaczego wyjeżdżają za granicę? W szkole okazywali się osobami „przedsiębiorczymi”, a może raczej nam było wygodniej, aby ich tak traktować?

Może fakt braku podstaw przedsiębiorczości na liście przedmiotów maturalnych sprawia, że traktujemy ten przedmiot jako mniej ważny? A może dlatego, że go na tej liście nie ma, powinniśmy go traktować inaczej, bardziej poważnie, bo to nie egzamin zweryfikuje zdobytą przez ucznia wiedzę i umiejętności, a robi to samo życie?

Niektórzy nauczyciele nie uświadamiają sobie, że nauczanie tego przedmiotu wymaga od nich innego stylu pracy i innej roli niż w czasie nauczania innych przedmiotów (a warto podkreślić, że bardzo duża część nauczycieli przedsiębiorczości do niedawna albo w dalszym ciągu uczy przedmiotu innego, a przedsiębiorczość stała się dla nich przedmiotem dodatkowym). Uczniowie dostają wprawdzie solidne przygotowanie teoretyczne, ale nie idzie ono w parze z umiejętnościami praktycznymi.

Ciągle, również w czasie egzaminu zawodowego, powracamy do tradycyjnego kształcenia, które traktuje przekazywanie wiedzy jako podstawowy sposób przygotowania ucznia do dorosłego życia.

Poprzez właśnie takie podejście wielu nauczycieli w szkołach nie do końca rozumie ideę tego przedmiotu.

Uczmy przedsiębiorczości

Kształcenie przedsiębiorczości zakłada, że każdy uczeń ma pewien wrodzony poziom przedsiębiorczości, który może być podnoszony w procesie edukacyjnym. Poziom ten u poszczególnych osób jest zróżnicowany, jednak jeżeli działania edukacyjne są skierowane na rozwój umiejętności i cech właściwych człowiekowi przedsiębiorczemu, to możliwe jest stymulowanie takiego rozwoju myślenia i działania, które umożliwi ciągły ich rozwój.

Kształcenie przedsiębiorcze rozwija u ucznia takie umiejętności jak: komunikowanie się, twórcze myślenie, negocjowanie, praca w zespole, rozwiązywanie problemów, podejmowanie decyzji, radzenie sobie w sytuacjach nowych i nietypowych, prezentowanie własnej pracy i obrona swojego zdania.

Dlaczego więc tak niska jest ranga przedmiotu, skoro nawet zapisy w Rozporządzeniu MENiS wskazują, że współczesna szkoła powinna stawiać sobie za zadanie wykształcenie człowieka przedsiębiorczego, tj. między innymi otwartego na różne wyzwania i poglądy, aktywnego, potrafiącego dostrzegać i rozwijać swoje mocne strony oraz będącego w stanie kierować swoim życiem i ponosić za nie pełną odpowiedzialność?

Kształcenie przedsiębiorcze wzbudza w uczniach motywację do podejmowania działań i wykazywania inicjatywy, a nabyte umiejętności i postawy są tymi, które w największym stopniu pomagają młodemu człowiekowi sprostać wyzwaniom codzienności.

To przede wszystkim praktyczna działalność pozwala ukształtować najbardziej potrzebne umiejętności, kiedy nauczyciel, oczywiście w zakrojonych regulaminem ramach, nie ogranicza swobody ucznia w podejmowaniu działań, możliwości dokonywania wyborów, rozwiązywania problemów, a nawet popełniania błędów.

Dlaczego więc nauczyciel za główny cel stawia sobie przygotowanie ucznia do matury bądź egzaminu z przygotowania zawodowego, a nie stara się być bardziej elastyczny w podejściu do ucznia?

Zdaję sobie sprawę z faktu, że program nauczania jest wypełniony po brzegi. Nie odważę się zaproponować zmniejszenia liczby godzin z jakiegokolwiek przedmiotu, natomiast pozwolę sobie zauważyć i zaproponować, aby na tak ważne zagadnienia jak bycie osobą przedsiębiorczą, lepiej radzącą sobie w trudnych, nowych sytuacjach, bardziej świadomie podejmującą decyzje w codziennym życiu, a więc na podstawowe zagadnienia podstaw przedsiębiorczości nie żałować jednak godzin. Edukacja, a przede wszystkim nabywane umiejętności, które zdobywa się na lekcjach podstaw przedsiębiorczości przydatne są zarówno na innych przedmiotach, jak i podczas zdawania wszelkich egzaminów, prezentacji, konkursów, rozmów kwalifikacyjnych.

Inny problem to podstawa programowa, która nie uwzględnia zmian przy realizacji programu w klasach z rozszerzoną przedsiębiorczością, jest zbyt ogólna i pozostawia dużą dowolność interpretacji i realizacji programu, co powoduje, że klasy w obrębie tego samego roku realizują różne treści programowe w różnym wymiarze godzin.

W Polsce obowiązkowe zajęcia z zakresu przedsiębiorczości są realizowane w gimnazjach oraz szkołach ponadgimnazjalnych — odpowiednie zapisy zostały ujęte w podstawie programowej kształcenia ogólnego dla tych etapów edukacyjnych. W gimnazjum przybiera to postać modułu *wychowanie do aktywnego udziału w życiu gospodarczym*, jako elementu przedmiotu *wiedza o społeczeństwie*; natomiast w szkołach ponadgimnazjalnych uczniowie uczęszczają na obowiązkowe zajęcia z przedmiotu *podstawy przedsiębiorczości*.

Zaproponowałbym podstawy przedsiębiorczości w każdej klasie — w klasie pierwszej, w drugiej — po 2 godziny w tygodniu, w czasie których realizowane byłyby takie zagadnienia, jak między innymi: komunikacja interpersonalna, podstawy mikroekonomii i prawa pracy, prawa konsumenta, gospodarowanie finansami, oraz dla chętnych praktyczne zastosowanie wiedzy i prowadzenie miniprzedsiębiorstwa, w klasie trzeciej, w wymiarze 1 godziny — podstawy makroekonomii. Taki cykl pozwoliłby wykształcić pewne cechy człowieka przedsiębiorczego, a następnie na bazie podstaw teoretycznych umożliwiłby weryfikację wiedzy w praktyce — wizyta w banku, w urzędzie pracy, w towarzystwie ubezpieczeniowym, urzędzie skarbowym, prowadzenie prostych dokumentów i rozliczeń finansowych, odbiór informacji medialnych — ulotki, reklamy, programy publicystyczne, artykuły.

Wydaje mi się, że naszym celem powinno być takie przygotowanie uczniów, aby:

- łatwiej funkcjonowali w codziennym życiu — praca, dom, sklep, bank;
- rozumieli więcej z otaczającej ich gospodarczej rzeczywistości i tej w skali mikro, i tej w skali makro.

Instytucje pozarządowe

Rolę tego przedmiotu, jak i całej edukacji o finansach i gospodarce, doceniają w Polsce przede wszystkim organizacje pozarządowe — Fundacja Młodzieżowej Przedsiębiorczości, Fundacja Edukacji Rynku Kapitałowego, Giełda Papierów Wartościowych, Fundacja Kronenberga, a także Narodowy Bank Polski, który w ostatnich latach poświęcił duże środki zarówno finansowe, jak i organizacyjne, aby podnieść poziom nauczania podstaw przedsiębiorczości w szkołach średnich i gimnazjach. Powstało szereg programów edukacyjnych realizowanych w wielu szkołach. Można tylko się cieszyć, że jest wielu dyrektorów i wielu nauczycieli, którzy w ramach i tak

przeładowanych programów nauczania znajdują czas na realizację dodatkowych treści i robią to w nowy, atrakcyjny sposób. Wynika z tego, że w polskich szkołach są możliwości realizacji ww. tematyki, z czego skorzystała część szkół. Szkoda tylko, że inne takiej możliwości nie widzą lub nie dostrzegają takiej potrzeby.

Stanowisko Rządu

Wiosną 2006 r. Rząd Polski z zadowoleniem przyjął Komunikat Komisji dla RADY, PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO, KOMITETU EKONOMICZNO-SPOŁECZNEGO oraz KOMITETU REGIONÓW — Realizacja wspólnotowego programu lizbońskiego: Rozbudzanie ducha przedsiębiorczości poprzez edukację i kształcenie.

Polska zgadza się z ujęciem przedsiębiorczości jako jednej z podstawowych umiejętności (kluczowych kompetencji) niezbędnych do prawidłowego funkcjonowania w życiu społecznym, zawodowym i gospodarczym. Przyjęcie szerokiej koncepcji przedsiębiorczości oznacza, iż umiejętności w tym zakresie powinny być kształtowane i rozwijane na każdym etapie edukacyjnym, także poza formalnym systemem edukacji.

W ocenie Polski niezwykle wszechstronną, a przez to bardzo skuteczną formą kształtowania u młodzieży ducha przedsiębiorczości jest realizacja zajęć edukacyjnych metodą projektu, a zwłaszcza prowadzenie przez młodych ludzi — pod opieką nauczyciela — szkolnych miniprzedsiębiorstw. W tym zakresie szkoły uzyskują cenne wsparcie zwłaszcza ze strony organizacji pozarządowych, przede wszystkim Fundacji Młodzieżowej Przedsiębiorczości.

Ponadto, zdaniem Polski, szczególnie istotne jest rozwijanie współpracy szkół z przedsiębiorstwami, w których uczniowie w praktyce zaznajamiają się z tajnikami przedsiębiorczości i działalności gospodarczej oraz mają okazję poznać przykłady karier zawodowych i sukcesów (a także porażek) związanych z prowadzeniem firmy. Z tego też względu programy nauczania powinny pozwalać na styczność ze światem pracy i działalności gospodarczej poprzez możliwość prowadzenia zajęć na poziomie średnim i wyższym przez wybranych przedsiębiorców.

Czytając ocenę skutków społecznych, dowiadujemy się, że realizacja kształcenia w zakresie przedsiębiorczości niesie za sobą istotne korzyści dla jednostek i społeczeństwa. W jednostkach rozwija takie społeczne i interpersonalne cechy, jak poczucie odpowiedzialności, asertywność, zdolność rozwiązywania problemów, krytyczne myślenie, pewność siebie, umiejętność pracy w grupie itd. Z punktu widzenia sektora edukacji kształtowanie tych cech (zwłaszcza poprzez metodę projektu edukacyjnego, jakim jest szkolne miniprzedsiębiorstwo) nabiera szczególnego znaczenia w odniesieniu do uczniów w mniejszym stopniu zainteresowanych tradycyjnymi przedmiotami w szkole, stwarzając im szansę wykazania się swoją aktywnością i inicjatywą.

Z rozwijania postaw przedsiębiorczych społeczeństwo osiąga korzyści wielorakie. Oprócz praktycznych konsekwencji, takich jak redukcja bezrobocia oraz powstawanie nowych miejsc pracy wynikających z tworzenia przedsiębiorstw oraz podejmowania działalności gospodarczej na zasadzie samozatrudnienia, utrwalają się pozytywne skojarzenia związane z przedsiębiorczością i przedsiębiorcami. Popularyzowany jest etos pracy i pracowitości, a także konieczność

wzięcia odpowiedzialności za siebie i innych. W efekcie końcowym wpływa to na podniesienie jakości świadczonych przez przedsiębiorstwa usług.

Rząd Polski zwraca również uwagę na skutki gospodarcze. Kształtowanie postaw przedsiębiorczych, połączonych z prospołecznymi, już od najmłodszych lat nauki szkolnej pozytywnie wpływa na dalszy rozwój jednostki, w wymiarze indywidualnym i grupowym. Przyczynia się do rozbudzania zainteresowania działalnością gospodarczą oraz pozwala na rozwijanie szerokich kompetencji i cech, takich jak twórcze myślenie, inicjatywa, praca w grupie, innowacyjność, podejmowanie ryzyka, zdolności planowania i organizowania. Umożliwia nabycie umiejętności szczegółowych związanych z różnymi rodzajami aktywności w biznesie (sprzedaż, marketing, zarządzanie, badania rynku, księgowość). W dłuższym okresie czasu solidna wiedza z zakresu przedsiębiorczości, ugruntowana motywacją i aktywną postawą młodych ludzi, skutkuje zwiększeniem potencjału gospodarczego polskiego społeczeństwa, tj. większą skłonnością do zakładania i prowadzenia przedsiębiorstw, wzrostem liczby zatrudnionych, zwiększeniem dynamiki PKB i zwiększeniem wpływów do budżetu państwa z tytułu płaconych podatków. Jak wskazują przytoczone w Komunikacie Komisji wyniki sondaży przeprowadzonych m.in. w Szwecji i Norwegii, około 20% badanych, którzy uczestniczyli w programach szkolnych miniprzedsiębiorstw, założyło i prowadziło następnie swoją firmę.

W roku szkolnym 2005/2006 Ministerstwo Edukacji i Nauki we współpracy z Fundacją Młodzieżowej Przedsiębiorczości przygotowało projekt „Młodzieżowe Mini-przedsiębiorstwo” z wykorzystaniem dopuszczonego do użytku szkolnego programu nauczania. Planowano wdrożenie projektu w 10% szkół każdego z województw. Realizacja programu miała objąć 2000 nauczycieli i 4000 młodzieżowych miniprzedsiębiorstw.

Czy postanowienia te będą kontynuowane przez obecny rząd? Czy doczekamy się ich realizacji? Zostaje nam cierpliwie czekać i mieć nadzieję, że rozbudzanie szeroko rozumianej przedsiębiorczości stanie się priorytetem również obecnego rządu.

Waldemar Kotowski
doradca metodyczny przedsiębiorczości

W artykule wykorzystano:

KOMUNIKAT KOMISJI DLA RADY, PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO, EUROPEJSKIEGO KOMITETU EKONOMICZNO-SPOŁECZNEGO I KOMITETU REGIONÓW w sprawie realizacji wspólnotowego programu lizbońskiego: Rozbudzanie ducha przedsiębiorczości poprzez edukację i kształcenie z dnia 13 lutego 2006 r.

Stanowisko Rządu Rzeczypospolitej Polskiej w sprawie realizacji wspólnotowego programu lizbońskiego: Rozbudzanie ducha przedsiębiorczości poprzez edukację i kształcenie z dnia 17 lutego 2006 r.

Polecamy...

...nauczycielom języka polskiego i wiedzy o kulturze

Wydawnictwo *SENEKA* dało do rąk nauczycieli i uczniów szkół ponadgimnazjalnych zeszyt ćwiczeń z analizy tekstów kultury Anety Grodeckiej pt. *Uczeń z wyobraźnią*.

Na tom składa się dwanaście rozdziałów tematycznych zawierających różnorodne ćwiczenia językowe z zakresu literatury, plastyki i muzyki. Uczeń może porównać odpowiedzi z modelowymi, zamieszczonymi na końcu zeszytu. Może też sprawdzić poziom swoich umiejętności, rozwiązując test zamieszczony po ćwiczeniach.

Zeszyt przeznaczony jest do samodzielnej pracy ucznia, ale może stanowić znakomitą pomoc, wskazówkę, skarbnicę pomysłów dla nauczycieli języka polskiego czy wiedzy o kulturze. Przygotowuje młodego człowieka do jak najpełniejszego odbioru kultury i aktywnego w niej uczestnictwa.

Proponowane ćwiczenia doskonalą umiejętności czytania ze zrozumieniem, spostrzegania, słuchania, a te pobudzają wyobraźnię i rozwijają wrażliwość. **Trudno poruszać się we współczesnym świecie, być choćby biernym odbiorcą kultury bez tych cech.**

Na zalety tego wydawnictwa składają się:

- ciekawy dobór tekstów, zarówno literackich, jak i ikonograficznych
- odkrywanie na nowo dzieł już znanych poprzez „wpisanie” ich w odmienny styl patrzenia na otaczającą rzeczywistość (np. łączenie tak odległych, wydawałoby się, tekstów jak Biblia i komiks)
- odpowiedzi budowania określonych form wypowiedzi (schematy będące wskazówką dla ucznia)
- propozycje przekładów intersemiotycznych dające możliwości innej formy rozumienia tekstu, np.: ułożenie ilustracji do tekstu źródłowego w porządku chronologicznym
- dobór ćwiczeń skupiających się wokół tematów bliskich uczniowi — komiks, graffiti, reklama, synestezja
- podkreślanie ciągłości kultury, pokazywanie źródeł inspiracji artystów współczesnych (koniecznych do zrozumienia m.in. tego, co oferuje np.: współczesna reklama)

Zgodnie z twierdzeniem dziewiętnastowiecznego przyrodnika i filozofa Lorenza Okena przywołanym przez autorkę książki: „Oko widzie człowieka w świat, ucho wprowadza świat w człowieka” ćwiczenia dopełnia płyta z przykładami muzycznymi Debussy’ego, Szymanowskiego, Strawińskiego, Karłowicza i Musorgskiego, których wyboru dokonała Barbara Kasprzakowa.

Proponowany zeszyt ćwiczeń może być nie tylko środkiem do kształcenia umiejętności koniecznych w czasie egzaminu maturalnego, ale i tych, które ułatwiają wybór drogi życiowej i zawodowej — jak sugeruje autorka we wstępie kierowanym do ucznia.

Elżbieta Cymerys
doradca metodyczny języka polskiego

☞ Grodecka Aneta, *Uczeń z wyobraźnią. Ćwiczenia z analizy tekstów kultury*. Wydawnictwo SENEKA, Sopot-Poznań 2003

...wszystkim nauczycielom

Codziennie spotykamy różnych ludzi. W towarzystwie jednych czujemy się dobrze i bezpiecznie, natomiast kontakt z innymi potrafi rozstroić nas zupełnie lub przyprowadzić co najmniej o ból głowy. Niejednokrotnie, spotykając się z negatywnym oddziaływaniem innych osób na nasze samopoczucie, a nawet naszą samoocenę, nie wiemy, jak sobie z tym „fantem” poradzić; jakie działania podjąć, a jakich unikać, jeśli nie możemy zupełnie unikać osób, które są źródłem naszego niepokoju. Z pomocą może przyjść nam dr Lillian Glass — psycholog specjalizująca się w dziedzinie komunikacji międzyludzkiej. Książka jej autorstwa pt. „Toksyczni ludzie” przedstawia zróżnicowane techniki postępowania z ludźmi, którzy są niemili dla otoczenia lub utrudniają nam życie.

W pierwszej części przedstawiona jest krótka i potraktowana przez autorkę z humorem typologia toksycznych ludzi. Kolejne rozdziały to metody postępowania, jakie możemy stosować w kontaktach z takimi osobami, biorąc pod uwagę także relacje osobiste i zawodowe, w jakich z nimi pozostajemy. Na zakończenie możemy dowiedzieć się, jak radzić sobie ze swoimi emocjami i uwolnić się od ich destrukcyjnego wpływu na nasze życie w przypadku, kiedy zdarzyło się nam pozostawać w toksycznych relacjach z inną osobą/osobami.

Pomimo iż jest to poradnik psychologiczny, napisany jest językiem przystępnym dla „zwykłego” czytelnika. Autorka przytacza liczne przykłady ze swojej codziennej pracy psychologa terapeuty, które sprawiają, iż treść książki nie jest moralizowaniem oderwanym od rzeczywistości.

Lektura dla dorosłych i młodzieży — tych, którzy szukają sposobu na poprawę swoich relacji z otaczającymi ich ludźmi oraz wszystkich, którzy chcą dowiedzieć się, czy ich zachowanie nie jest być może toksyczne dla innych osób.

Aleksandra Błażęberg
doradca metodyczny języka angielskiego

☞ Glass Lillian, *Toksyczni ludzie*, Dom Wydawniczy REBIS, Warszawa 2006

...nauczycielom języków obcych

Skuteczny nauczyciel języka obcego autorstwa Doroty Werbińskiej, doświadczonego nauczyciela języka angielskiego, konsultanta metodycznego oraz wykładowcy kolegium nauczycielskiego, to książka adresowana do nauczycieli języków obcych, którym zależy na podnoszeniu swojej własnej świadomości zawodowej oraz jakości wykonywanej przez siebie pracy.

Autorka przedstawia teorię problemu, opisując zwięźle aktualne koncepcje skutecznego nauczania i zakresy wiedzy nauczyciela języka obcego, co może okazać się bardzo przydatne zarówno dla początkujących i przyszłych nauczycieli, jak i nauczycieli z doświadczeniem — jako „aktualizacja” ich wiedzy metodycznej. Przedstawia również personalne teorie nauczycieli, będące swoistym przeniesieniem teorii w sferę praktyki szkolnej.

Bardzo wartościową część książki stanowią wywiady z nauczycielami uważanymi w swoim środowisku za wybitnych, przedstawione w formie dziesięciu profili skutecznego nauczyciela. Autorka podejmuje próbę określenia, jakie rodzaje wiedzy oraz teorie personalne mają decydujący wpływ na tę skuteczność.

Książka warta polecenia z uwagi na zaskakujące wnioski, mocne powiązanie teorii z praktyką, ale przede wszystkim na fakt, iż jest to książka o nauczycielach języków obcych pracujących w polskiej rzeczywistości.

Anna Kulińska

doradca metodyczny języka angielskiego

☞ Werbińska Dorota, *Skuteczny nauczyciel języka obcego*, Wydawnictwo Fraszka Edukacyjna, Warszawa 2004

...katechetom, ale nie tylko im...

Polecam książkę *Trwajcie mocni w wierze*, która ukazała się jako owoc pielgrzymki papieża do naszego kraju. To cenna pozycja, bo zawiera kompletną wersję homilii i oficjalnych wystąpień publicznych. Jej tytuł to hasło pielgrzymki, myśl przewodnia, z jaką Ojciec Święty przyjechał do Polski.

Kiedy minęły emocje związane z pobytem Benedykta XVI w naszej Ojczyźnie, gdy słuchaliśmy Jego słów niejako „na gorąco”, warto wziąć tę książkę do ręki i jeszcze raz zagłębić się w papieskie słowa. Nie tylko po to, aby je sobie przypomnieć, ale na nowo rozważyć je, podjąć nad nimi refleksję i skonfrontować z własnym życiem. Na ile to, co papież powiedział, ma swoje przełożenie na naszą codzienność.

Jak stwierdził Benedykt XVI, to nie tylko „podróż sentymentalna” śladami Jana Pawła II do miejsc Jemu drogich i bliskich. To również nie tylko podróż wdzięczności dla naszego narodu za Jego wielkiego poprzednika.

Papież przyjechał do nas z konkretnym wezwaniem. Nie bez przyczyny skierował te słowa do Polaków, którzy od ponad tysiąca lat są wierni Bogu i Kościołowi.

Fundamentem naszej polskiej tożsamości, naszej kultury i nauki, wszelkich poczyniń, których celem i podmiotem jest człowiek, zawsze była i jest wiara. A wiara wiąże się ściśle z miłością do Boga i człowieka. Jej źródłem jest sam Bóg. Z tego źródła wypływa pragnienie poznania prawdy o Bogu, o sobie i o świecie, w którym człowiek żyje. Ono też jest początkiem budowania jedności z Bogiem i z ludźmi bez względu na różnice, jakie są pomiędzy nimi, lecz ze względu na podobieństwa. Bo jeżeli w życiu człowieka zabraknie Boga, miłości, dialogu z drugim człowiekiem, chęci zrozumienia go — wtedy dochodzi do poniżania człowieka, odbierania mu godności. Jedynym wyjściem z tej dramatycznej sytuacji jest wiara — przebaczenie w duchu miłości braterskiej i prośba do Boga, aby już nigdy więcej do tego nie dopuścił.

Ta pielgrzymka i słowa papieża miały za zadanie wzmocnić naszą wiarę, miały być dla nas drogowskazami, jak ją pogłębiać i czerpać z niej do wszelkich działań w codziennym życiu. Papież zakończył pielgrzymkę słowami z Listu św. Pawła Apostoła do Koryntian: „Czuwajcie, trwajcie mocno w wierze, bądźcie mocni i umacniajcie się. Wszystkie wasze sprawy niech się dokonują w miłości” (16, 13–14).

Czy tak będzie? To zależy już tylko od nas...

Joanna Gawron
doradca metodyczny religii

✚ *Benedykt XVI — Trwajcie mocni w wierze: pielgrzymka do Polski 25–28 maja 2006 r.*, Katolicka Agencja Informacyjna, Warszawa 2006

...wszystkim nauczycielom

Nauczyciel — rodzic. Skuteczne porozumiewanie się to pozycja, którą napisała nauczycielka, Cindy Christopher, prowadząca szkolenia dla nauczycieli z zakresu umiejętności współpracy z rodzicami i zarządzania klasą.

Autorka uważa, że jest to dziedzina działalności nauczyciela, o której nie mówi się podczas studiów, stąd jej poradnik przedstawiający sposoby pracy nauczyciela z rodzicami.

Pierwszy rozdział to metody nawiązywania kontaktu z rodzicami. Autorka podaje między innymi propozycję listu zawierającego informacje dotyczące zasad obowiązujących w nowej szkole. Do listu dołączono kwestionariusz, który ma dostarczyć wiedzy o zainteresowaniach ucznia, jego mocnych i słabych stronach.

W drugim rozdziale zawarto przykłady sposobów informowania rodziców o postępach dziecka, a także pracy szkoły. Autorka poleca następujące inicjatywy: „Dzień Informacji dla Rodziców”, „Tablica Sławy”, „Kalendarz Szkolny”.

W poradniku znajdziemy też odpowiedź na pytanie: „Jak nauczyciel może włączyć rodziców w życie szkoły?”. Propozycją jest realizowanie tego w czasie „Dnia wiedzy o ciekawych zawodach”, wtedy rodzice mają możliwość przedstawienia swoich doświadczeń zawodowych. Interesującą inicjatywą jest „Klub Książki dla Rodziców”. Sposobów możliwych do wykorzystania jest wiele, w zależności od wieku ucznia i szkoły, do której uczęszcza.

W kolejnym rozdziale czytelnik poznaje metody dokumentowania kontaktów z rodzicami uczniów sprawiających poważne problemy wychowawcze. Autorka dzieli się dobrymi radami w tym zakresie.

W ostatniej części książki pod tytułem „Ocenianie uczniów” autorka podkreśla, że: „Nowe modele oceniania nie ograniczają się do podania wyników testów, lecz zwracają uwagę także na to, co dziecko potrafi zrobić i jak daje sobie radę. Stwarzają możliwość aktywnego udziału uczniów w procesie oceniania wyników ich pracy”. Rodzice powinni uzyskiwać informacje o mocnych i słabych stronach dziecka. Można to osiągnąć — według autorki — przez wprowadzenie oceny autentycznej. Taka metoda oceniania pokazuje, jak uczeń wykorzystuje swoje umiejętności i wiedzę, jak integruje zdobytą wiedzę.

Zachęcam do zapoznania się z praktycznymi radami zawartymi w ostatniej części książki. Myślę, że każdy po przeczytaniu stwierdzi, że warto je zapamiętać.

Wiesława Krysztofowicz
doradca metodyczny geografii

☞ Christopher Cindy J., *Nauczyciel — rodzic. Skuteczne porozumiewanie się*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2004

...wszystkim nauczycielom

Problemy współczesnej młodzieży są znane wszystkim Polakom, a szczególnie bliskie są nauczycielom, niezależnie od doświadczenia zawodowego i stażu pracy. Trudno jednak w pracy z młodym człowiekiem znaleźć antidotum na bolączki nieprawidłowych zachowań i postaw antyspołecznych.

Która z polskich szkół jest dzisiaj wolna od narkotyków, alkoholu, nikotyny i innych środków zmieniających ludzką świadomość? Może warto zastanowić się, jaka profilaktyka wyżej wymienionych zachowań będzie najskuteczniejsza i przyniesie lepsze porozumienie we wzajemnej relacji uczniów i nauczycieli.

Na rynku wydawniczym ukazuje się wiele pozycji książkowych, które służą pomocą w realizowaniu godzin do dyspozycji wychowawcy klasy. Na uwagę zasługuje program profilaktyczny dla młodzieży *„Jak żyć z ludźmi” (umiejętności interpersonalne)* wydany przez Agencję Informacji Użytkowej przy współudziale Centrum Metodycznego Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej Ministerstwa Edukacji Narodowej. Program prezentuje podejście profilaktyczne, które przyjmuje założenie, że najlepszą drogą do uniknięcia zagrożeń i nałogów jest rozwój umiejętności interpersonalnych i całej osobowości ucznia. Zaletą programu jest nauka młodego człowieka zasad pracy w grupie, uwrażliwienie na otaczający świat i rozwijanie empatii w relacjach z drugim człowiekiem. Program podnosi poczucie własnej wartości ucznia. W trudnych sytuacjach uczy podejmowania pozytywnych decyzji. Wskazuje, jak w chwilach niepokoju i napięć porozumieć się z innymi. Kształtuje postawy zachowań asertywnych, a także umiejętność przeciwstawiania się próbom dominacji ze strony otoczenia. Nauczyciel korzystający z programu ma do dyspozycji karty ćwiczeń zaproponowane do scenariuszy spotkań z młodzieżą np.: ocena samego sie-

bie, mój cel, mój sposób bycia, zapobieganie niewłaściwym zachowaniom w grupie i ich eliminowanie oraz grupowe podejmowanie decyzji itd.

Na szczególną uwagę zasługują scenariusze z rozdziału „Jak radzić sobie ze stresem?” na temat pozytywnego myślenia. Sukcesem nauczyciela jest pozytywne myślenie, które umie przekazać uczniom w swojej pracy wychowawczej i dydaktycznej. Omawiany przeze mnie program zachęca ucznia poprzez odpowiednie ćwiczenia do zmiany stylu myślenia z negatywnego na pozytywny. Warto podkreślić, że program nie wymaga od ucznia specjalnych umiejętności. Jego autorzy zachęcają młodzież do uczenia przez doświadczenie, czyli do korzystania z techniki odgrywania scenek, ukazujących określone zachowanie młodzieży. Przykładowo: uczniowie wywierają presję na kolegów, aby wypili alkohol lub zażywali narkotyki. Odgrywane przez młodych ludzi scenki są bardzo naturalne i spontaniczne, ale przede wszystkim uczą, jak zachować się asertywnie, aby uniknąć przykrych konsekwencji. Technika ta jest szczególnie przydatna w programach profilaktycznych, które mają rozwijać umiejętności społeczne.

Program daje zachętę do zmiany zachowania młodych ludzi w atmosferze wsparcia i pomocy, pomaga rozumieć samego siebie, a przez to rozumieć innych ludzi. Rozwija, w ujęciu znanego profesora pedagogiki Uniwersytetu w Harvardzie Howarda Gardnera, zdolności intrapersonalne i interpersonalne.

Należy podkreślić, że współczesna szkoła powinna nie tylko stwarzać okazję uczniom do bycia dobrym w konkretnej dziedzinie wiedzy, ale powinna realizować przede wszystkim potrzebę kontaktu z rówieśnikami i określać te relacje. Uważam, że jest to dobry program, ponieważ jest przemyślanym drogowskazem dla nauczycieli, jak najpełniej rozwijać osobowość ucznia, aby mógł wejść w dorosłe życie z godnością, poczuciem własnej wartości i odrobiną humoru.

Anna Repka
V LO w Gdyni

☞ *„Jak żyć z ludźmi” (umiejętności interpersonalne). Program profilaktyczny dla młodzieży, Wyd. 3, Agencja Informacji Użytkowej, Warszawa 1999*

...nauczycielom chemii

Nauczycielom chemii oraz innych przedmiotów przyrodniczych gorąco polecam artykuł pt. „Efekt cieplarniany — czyli o katastrofie dydaktycznej”, który zamieszczony jest w czasopiśmie „Chemia w Szkole” w numerze 4 z 2006 roku.

Autor, Włodzimierz Kuśmierczuk, dokonał analizy treści przyrodniczych zawartych w podręcznikach do chemii dla gimnazjum i liceum dotyczących efektu cieplarnianego.

Autor napisał: „Jednym z częściej powtarzanych błędów w szkolnych podręcznikach jest utożsamianie efektu cieplarnianego z globalnym ociepleniem, podczas gdy są to dwa odrębne problemy. Gdyby nie efekt cieplarniany, na Ziemi nie byłoby życia, przynajmniej w obecnej postaci, gdyż temperatura na naszej planecie byłaby o około 30°C niższa”.

Włodzimierz Kuśmierczuk w sposób dokładny i przejrzysty odpowiedział na postawione przez siebie pytania:

„Czy rolę gazów cieplarnianych można porównywać z szybą lub kocem?”

„Jak transportowane jest ciepło z powierzchni Ziemi do atmosfery?”

„Czy atmosfera odbija promieniowanie?”

„Na czym polega zjawisko rozpraszania fal elektromagnetycznych?”

Autor przekazał również elementarne wiadomości dla nauczycieli nefizyków z zakresu „materia a promieniowanie elektromagnetyczne”.

Ogólna wiedza przyrodnicza jest niezbędna nie tylko nauczycielowi przedmiotu przyroda, ale także nauczycielom biologii, geografii, fizyki i chemii. Zagadnienia interdyscyplinarne należy przedstawiać w sposób naukowo spójny, aby przekazywane treści nie prowadziły uczniów do mylnych wyobrażeń.

Gorąco polecam zapoznanie się z tym artykułem.

Daniela Maćkiewicz
doradca metodyczny chemii

☞ Kuśmierczuk Włodzimierz, *Efekt cieplarniany — czyli o katastrofie dydaktycznej*, „Chemia w Szkole” 2006 nr 4 s. 13

...nauczycielom matematyki

Nauczycielom stażystom, kontraktowym, mianowanym, a także dyplomowanym polecam publikację Heleny Siwek pt. *Dydaktyka matematyki. Teoria i zastosowania w matematyce szkolnej*.

Autorka przedstawia w niej podstawowe zagadnienia z dydaktyki matematyki, metodykę rozwiązywania zadań tekstowych. Każdy zaprezentowany problem dydaktyczny oprócz omówienia teoretycznego Helena Siwek ilustruje przykładami, które można wykorzystać podczas lekcji. W omawianej książce w bardzo przystępny sposób poznajemy sposoby nauczania, od najmłodszych lat edukacji aż po gimnazjum, pojęć matematycznych, związków między figurami, własności figur geometrycznych, znajomości zbiorów liczbowych. Autorka opisuje sposób postępowania podczas pracy z uczniem, tak aby umiał on formułować definicje, przeprowadzać dowody twierdzeń oraz wyciągać wnioski. Helena Siwek podaje konkretne przykłady sytuacji lekcyjnych, które prowadzą do budzenia aktywności i samodzielności ucznia. W rozdziale „Organizacja procesu nauczania — uczenia się matematyki” autorka określa dokładnie cele, jakie powinny towarzyszyć nauczycielowi matematyki podczas procesu nauczania. Podaje umiejętności, które powinien osiągnąć uczeń po ukończeniu nauki w gimnazjum. Omawia metody pracy stosowane na lekcjach matematyki oraz podstawowe zasady konstrukcji konspektu lekcji.

W swoich rozważaniach Helena Siwek nie pomija też ucznia z trudnościami w uczeniu się matematyki oraz ucznia upośledzonego.

Jestem przekonana, że po publikację tę sięgną nie tylko nauczyciele, którzy rozpoczynają pracę, ale także ci, którzy chcą odświeżyć i uaktualnić swoją wiedzę na temat dydaktyki.

Ewa Madziąg
doradca metodyczny matematyki

☞ Siwek Helena, *Dydaktyka matematyki. Teoria i zastosowania w matematyce szkolnej*, WSiP, Warszawa 2005

...nauczycielom — wychowawcom świetlic szkolnych

Książka *Zabawy na rozwiązywanie konfliktów i napięć w grupie* Birgit Fuchs skierowana jest do szerokiego kręgu odbiorców. Polecam ją szczególnie nauczycielom pracującym w świetlicach szkolnych, świetlicach socjoterapeutycznych oraz prowadzącym zajęcia pozalekcyjne.

Publikacja jest uzupełnieniem wcześniejszej pozycji tejże autorki — *Zabaw na dobry klimat w grupie*.

Autorka proponuje czytelnikom ponad 100 zabaw, które mogą wykorzystać w pracy z różnymi grupami wiekowymi, przy zróżnicowanym poziomie intelektualnym i emocjonalnym dzieci. Birgit Fuchs podaje nam przykłady zabaw, które pomogą w konstruktywny sposób poradzić sobie z napięciami i konfliktami w grupie.

Książka składa się z dziesięciu rozdziałów, w których autorka przedstawia przykładowe zabawy dzieląc je na: *nadające strukturę myślom, na koncentrację, społeczne, z włączeniem całego ciała, rozwijające silną wolę, rozwijające zaufanie, zdolności do samodzielnego pomagania sobie, komunikacyjne, kreatywne oraz zabawy wybiegające w planowanie przyszłości*.

Jest to bardzo ciekawy podział, który uwzględnia szereg czynników związanych z aktualnymi możliwościami i zdolnościami poszczególnych członków danej grupy, co pozwala wychowawcy na świadomy wybór i modyfikację zabawy w zależności od składu grupy oraz na osiągnięcie wolnej od stresu i agresji atmosfery w grupie. Stwarza możliwości poszczególnym jej członkom na aktywne włączanie się do wspólnych działań.

Warto więc sięgnąć po tę pozycję, ponieważ nie jest to kolejna nudna książka w stylu podręcznikowym, ale wielce pomocna w codziennej pracy zarówno doświadczonego, jak i świeżo upieczonego wychowawcy.

Balbina Wawrzyniak
doradca metodyczny ds. świetlic szkolnych

☞ Fuchs Birgit, *Zabawy na rozwiązywanie konfliktów i napięć w grupie*, Wydawnictwo „Jedność”, Kielce 2003

...nauczycielom wychowania przedszkolnego

Zasadniczą funkcją przedszkola jest jego działalność wychowawcza, dlatego omawiana książka może stanowić dobrą pomoc w codziennej pracy nauczyciela przedszkola. Publikacja zawiera szerokie i bardzo wnikliwe omówienie problematyki zastosowania bajki i metafory w procesie wychowawczym. Nie ulega wątpliwości, że opowiadane dzieciom bajki rozwijają ich wyobraźnię, pozwalają na identyfikowanie się z postawami i emocjami bohaterów, rozwijają empatię, a nawet postawy tolerancji.

W książce wyróżniono, a także zanalizowano wszystkie metody i formy pracy stosowane na zajęciach poświęconych metaforze i bajce. Autorki w części dotyczącej niwelowania lęków u dzieci zamieściły przykładowe bajki służące pomocą w radzeniu sobie dziecka z rozstaniem z rodzicami czy lękiem przed ciemnością.

W rozdziale zatytułowanym „Metafora i bajka — zasady i funkcje” znajdziemy dokładne wskazówki metodyczne, włącznie z modelem budowania bajek o charakterze terapeutycznym. Zaproponowano także podejmowanie przez dzieci działań w trakcie prezentowania bajki, odnoszących się do jej tematu, co daje okazję do rozwijania twórczej ekspresji muzyczno-ruchowej, plastycznej, werbalnej i niewerbalnej. Autorki książki, co zasługuje na szczególną uwagę, podały też przykłady zastosowania bajek w pracy z rodzicami dzieci niepełnosprawnych.

Istotnym walorem publikacji jest zamieszczenie przykładowych bajek oraz scenariuszy zajęć do wykorzystania w pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym.

Alicja Smolik

doradca metodyczny wychowania przedszkolnego

☞ Jaszczyk Agnieszka, Kochaniak Beata, *Czarodziejski pyłek, czyli metafora i bajka we wspomaganiu rozwoju małego dziecka*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2006

...wszystkim nauczycielom

Praca nauczycieli w szkole jest coraz bardziej stresująca. Każdego dnia mamy kontakt z trudnymi sytuacjami, które nas przerażają i nie zawsze wiemy, jak powinniśmy zachować się w danym momencie. Jedynym ratunkiem dla nauczycieli powinno być pozytywne myślenie, ponieważ daje nadzieję na przetrwanie i ochronę przed negatywnymi wpływami, które nas otaczają. Wszystkim, którzy chcieliby zmienić swoje życie i sposób myślenia, polecam książkę Very Peiffer pt.: „Myśl pozytywnie. Nie bój się myśleć pozytywnie”.

Kim jest Vera Peiffer? Vera Peiffer urodziła się w Niemczech. Studiowała tam literaturę angielską i niemiecką oraz językoznawstwo. Na początku lat osiemdziesiątych przeniosła się do Wielkiej Brytanii, gdzie ukończyła psychologię. W swojej pracy specjalizuje się w terapii hipnozą i psychoanalizie. Jej książka adresowana

jest do ludzi, którzy chcą świadomie i w pełni odpowiedzialnie kierować własnym życiem, mając jednocześnie pozytywny wpływ na siebie i najbliższych. Autorka zachęca czytelników, aby uwierzyli, że myśli mają wpływ na ich życie. Jeśli myśli będą jasne i przejrzyste, to będziemy nastawieni pozytywnie do ludzi i świata, odczujemy lepszą jakość swego życia. Jeśli dajemy drugiemu człowiekowi dobro, to ono do nas powróci. Autorka książki radzi czytelnikom, aby żyli w zgodzie ze sobą i polubili siebie. Ludzie, którzy lubią siebie, najczęściej nie mają problemu, aby polubić innych.

Vera Peiffer zachęca nas do rozliczenia z własną przeszłością. Dopiero po uporaniu się z bagażem doświadczeń możemy ustalić program osobistego sukcesu. Autorka książki próbuje odpowiedzieć na wiele więcej pytań. Dużą zaletą książki jest uczenie czytelników eliminowania myśli, które wpływają negatywnie na osoby je wypowiadające, jak i najbliższe otoczenie. Szczególnie Polacy lubią narzekać i wspólnie wspierają się w takim stylu myślenia. Autorka zachęca do zmiany scenariuszy życiowych z negatywnych na pozytywne. Postarajmy się przejąć odpowiedzialność za własne słowa, czyny i myśli. Po książkę Very Peiffer warto też sięgnąć, aby dowiedzieć się, jak zareagować na zjawiska niezasłużonej agresji ze strony szefa, teścia czy sąsiada...

Jeśli nauczyciele znają odpowiedzi na powyższe pytania, to jest jeszcze jeden powód, dlaczego warto przeczytać tę książkę. Wracamy z pracy zmęczeni, czasem gniewni, ze świadomością, że nie zawsze mamy wpływ na rozgrywające się wokół nas wydarzenia. Jest to najlepszy moment, aby pomyśleć tylko o sobie, że jesteśmy ważni przede wszystkim dla siebie i nie ma w tym nic z egoizmu. Można w takiej chwili skorzystać z metody relaksacji kolorystycznej czy afirmacji. Relaksacja kolorystyczna polega na spokojnym oddychaniu i wyobrażaniu sobie po kolei kolorów, np.: czerwony, pomarańczowy, żółty, zielony, niebieski, liliowy, fioletowy... Po tym ćwiczeniu uczucie odprężenia pozostaje w człowieku przez pewien czas. Im częściej wykonujemy to ćwiczenie, tym szybciej wchodzimy w stan odprężenia. Zaleca się stosować to ćwiczenie raz dziennie. Należy także podkreślić, że pozytywnie myślący człowiek nigdy nie wypowiada zdania: nie mam czasu na relaks.

Autorka tej książki nie proponuje nam płytkiego optymizmu. Nie możemy wierzyć ślepo, że osiągniemy sukces bez osobistego zaangażowania w daną sprawę. Także samozamartwianie, według autorki książki, nie jest rozwiązaniem trudnych problemów. Zrezygnujmy więc z myślenia życzeniowego i destrukcyjnego na rzecz odczuwania radości życia. Wymaga to dostrzegania we wszystkim dobrych stron. To pozytywne nastawienie jest równoznaczne z chęcią świadomego wyboru, czy chcę być szczęśliwym, czy nieszczęśliwym człowiekiem. Książka Very Peiffer uświadamia czytelnikom, że pozytywne myślenie nadaje sens podejmowanym działaniom. Książkę kończy zdanie: „Nieważne, w którą stronę wieje wiatr. Ważne jedynie, abyś dobrze ustawił swój żagiel”.

Mam nadzieję, że ta książka zainteresuje nauczycieli, ponieważ pozytywne myślenie jest prostą drogą do sukcesu osobistego i zawodowego.

Anna Repka
V LO w Gdyni

☞ Peiffer Vera, *Myśl pozytywnie. Nie bój się myśleć pozytywnie*, przekł. Urszula Zielińska, Wyd. Zysk i S-ka, Poznań 1997